MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS
MYKOLO ROMERIO TEISĖS MOKYKLA
PRIVATINĖS TEISĖS INSTITUTAS

IVONA BUKOVSKA
(MEDIACIJOS STUDIJŲ PROGRAMA)

MEDIACIJOS TAIKYMO VYKDYMO PROCESE GINČUOSE DĖL VAIKO GALIMYBĖS

Magistro baigiamasis darbas

Vadovas:
Prof. Dr. Natalija Kaminskienė

VILNIUS
2022

TURINYS

ĮVADAS....3

1 MEDIACIJOS TAIKYMO, VYKDANT TEISMO SPRENDIMUS DĖL VAIKO, PRAKTINĖS PRIELAIDOS 10

1.1 Teismo sprendimų, priimtų dėl vaiko, nevykdymo teisinės pasekmės....10

1.2 Priverstinis teismo sprendimų dėl vaiko perdavimo vykdymas 15

1.3 Priverstinis teismo sprendimų dėl bendravimo su vaiku tvarkos vykdymas....22

1.4 Priverstinis teismo sprendimų dėl vaiko išlaikymo išieškojimo vykdymas 28

2 MEDIACIJOS TAIKYMO PERSPEKTYVOS VYKDYMO PROCESE GINČUOSE DĖL VAIKO....33

2.1 Mediacijos taikymo priverstinio vykdymo procese ginčuose dėl vaiko teisinės prielaidos ir sąlygos....33

2.2 Privalomosios mediacijos vykdymo procese ginčuose dėl bendravimo su vaiku tvarkos įteisinimo prielaidos 40

2.3 Užsienio valstybių praktika taikant mediaciją vykdymo procese, vykdant teismo sprendimus vaiko atžvilgiu 47

3 MEDIACIJOS TAIKYMO VYKDYMO PROCESE GINČUOSE DĖL VAIKO TYRIMAS....53

3.1 Tyrimo metodologija 53

3.2 Tyrimo rezultatai ir jų aptarimas....57

IŠVADOS....72

PASIŪLYMAI IR REKOMENDACIJOS....75

LITERATŪROS SĄRAŠAS 78

ANOTACIJA....94

ANNOTATION 94

SANTRAUKA....95

SUMMARY....96

PATVIRTINIMAS APIE ATLIKTO DARBO SAVARANKIŠKUMĄ 98

PRIEDAI....99

ĮVADAS

Baigiamojo darbo aktualumas. Ginčai dėl vaiko yra vieni iš jautriausių teisių ginčų, kurie susiję su asmeniniais šeimos išgyvenimais, stipriomis emocijomis ir jausmais.[1] Lietuvoje teisiniai tėvų ginčai dėl vaiko dažniausiai kyla dėl vaiko gyvenamosios vietos, bendravimo su vaiku ir dalyvavimo jį auklėjant tvarkos nustatymo, išlaikymo vaikui priteisimo. Nacionaliniai teisės aktai numato, kad visus ginčus dėl vaiko auginimo ir auklėjimo tėvai turėtų spręsti tarpusavio susitarimu ir taikiai, atsižvelgiant visų pirma į geriausius vaiko interesus.[2]

Atsižvelgiant į šeimos ginčų pobūdį, nuo 2020 m. sausio 1 d. įsigaliojo Lietuvos Respublikos mediacijos įstatymo (toliau – Mediacijos įstatymas) pakeitimai,[3] numatantys privalomąją ikiteisminio ginčų sprendimo tvarką šeimos ginčuose, nagrinėjamuose ginčo teisena. Minėti sprendimai buvo sąlygoti siekių padėti ginčo šalims rasti bendrus sprendimus, atitinkančius geriausius vaiko interesus ir šeimos individualius poreikius, atkurti socialinę taiką tarp ginčo šalių, kad jos galėtų ateityje konstruktyviai bendrauti, o taip pat patirti minimalias laiko ir lėšų sąnaudas sprendžiant ginčą.[4] Tik tuomet, kai tėvams taikiu būdu nepavyksta rasti taikaus sprendimo, ginčą dėl vaiko sprendžia teismas. Svarbu paminėti, kad nacionaliniai teisės aktai numato galimybę teisėjui, nagrinėjančiam civilinę ar administracinę bylą, perduoti ginčą privalomai spręsti teisminės mediacijos būdu, jeigu teisėjas nustato didelę taikaus ginčo sprendimo tikimybę.[5] [6]

Tačiau, nepaisant to, net ir priėmus teismo sprendimą vaiko atžvilgiu, neretu atveju vienas iš tėvų arba abu tėvai nevykdo įsiteisėjusio teismo sprendimo. Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos kontrolierė E. Žiobienė pažymi, kad nepriklausomai nuo to, kaip pasibaigtų ginčas, tėvai privalo geranoriškai tarpusavyje bendradarbiauti vykdydami teismo sprendimą, kadangi priverstinis teismo sprendimo vykdymas sukelia papildomus neigiamus išgyvenimus vaikui.[7] Remiantis Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos prie Lietuvos Respublikos

---

[1] Natalija Kaminskienė ir kt., *Mediacija. Vadovėlis* (Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2013), 309.

[2] „Lietuvos Respublikos civilinio kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymas. Civilinis kodeksas“, TAR, žiūrėta 2021 m. gegužės 12 d. https:// https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.8A39C83848CB/asr. 3. 165 str. 3 d.

[3] „Lietuvos Respublikos Mediacijos įstatymas“, LRS, žiūrėta 2022 m. balandžio 4 d., https://eseimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.325294/asr .

[4] Agnė Tvaronavičienė ir Natalija Kaminskienė, „Privalomoji mediacija šeimos ginčuose“, *Lietuvos teisė 2019 Esminiai pokyčiai, Antra dalis. Privatinė teisė* (2019): 54.

[5] „Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymas. Civilinio proceso kodeksas“, LRS, žiūrėta 2021 m. gegužės 24 d., 231[1] str., https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.162435/asr .

[6] „Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymas“, Lietuvos Respublikos Seimas, LRS, žiūrėta 2021 m. gegužės 24 d., 79[1] str. https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.72290/asr .

[7] „Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus įstaigos 2020 metų veiklos ataskaita“, http://vtaki.lt/, žiūrėta 2021 m. gruodžio 21 d.,. http://vtaki.lt/lt/administracine-informacija/veiklos-ataskaitos .

socialinės apsaugos ir darbo ministerijos (toliau – VVTAĮT) duomenimis, paskutiniais metais išlieka aktualios vaiko bendravimo su skyrium gyvenančiu vienu iš tėvų problemos, kurios dar labiau išryškėjo Lietuvos Respublikos Vyriausybei paskelbus karantino ribojimus šalyje.[8] Minėti ribojimai tapo dažnu atsisakymo leisti vaikui bendrauti su skyrium gyvenančiu tėvu (motina) pagrindu. Visgi Lietuvos Aukščiausiasis Teismas išaiškino, kad karantino paskelbimas neriboja vaikų ir tėvų santykių, išskyrus, kai tai yra būtina dėl kitų būtinų saugaus gyvenimo priemonių užtikrinimo.[9] Paminėtina ir tai, kad Lietuvoje dažnai susiduriama ir su vaiko išlaikymo prievolių nevykdymu.[10]

Nacionaliniai teisės aktai numato, kad vykdomųjų dokumentų vykdymo funkcija yra išimtinai deleguota antstoliui, kuris atlieka piniginio ir nepiniginio pobūdžio teismo sprendimus, kuriuose numatyti įpareigojimai, susiję su nepilnamečiais vaikais. Lietuvos antstolių rūmai pastebi, kad pastaraisiais metais ženkliai padaugėjo reikalavimų priverstinai vykdyti teismo sprendimus dėl bendravimo su vaiku tvarkos.[11] Antstoliai, vykdydami neturtinio pobūdžio teismo sprendimus, kuriuose numatyti veiksmai, susiję su vaiku, nurodo, kad susiduria su problemomis, kurias sąlygoja teismo sprendimo konkretumo stoka, tėvų tarpusavio susipriešinimas, vaiko nenoras bendrauti su skyrium gyvenančiu tėvu, neatgrasančios baudos už teismo sprendimo nevykdymą, o kartais tiesiog pasikeitusios šeimos gyvenimo aplinkybės, kurios neleidžia vykdyti teismo sprendimo.[12] Šiuo metu galiojantys teisės aktai numato galimybę antstoliui kreiptis į teismą dėl piniginės baudos skyrimo už teismo sprendimų nevykdymą arba netinkamą vykdymą.

Svarbu pažymėti, kad Europos Žmogaus Teisių Teismas (toliau – EŽTT) byloje *Malec v. Lenkija*[13], nagrinėdamas šią bylą dėl bendravimo su vaiku tvarkos vykdymo, įžvelgė tarp tėvų tarpusavio priešiškumą, kuris vis labiau prisidėjo prie vaiko nenoro bendrauti su tėvu. Teismas

---

[8] „Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos 2020 metų veiklos ataskaita.“, https://vaikoteises.lt/, žiūrėta 2021 m. balandžio 8 d., https://vaikoteises.lt/veikla/veiklos-ataskaitos/metines-veiklos-ataskaitos/ .

[9] „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. kovo 3 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-157-916-2021“, www.eteismai.lt, žiūrėta 2022 m. balandžio 3 d., http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=c50d4e09-cd6b-4bdc-97d4-0c4b474e21f7 .

[10] Aušra Maslauskaitė ir kt., *Kiek vaikų gyvena skyriumi nuo vieno iš tėvų Lietuvoje?* (Kaunas: Vytauto Didžiojo universitetas. Informacinis biuletenis Nr. 4, 2017), 3-4, https://www.vdu.lt/cris/entities/publication/2551c840-76b9-4575-a742-1e3c8b156900/details .

[11] „Lietuvos Antstoliai *Facebook* paskelbti duomenys“, Lietuvos antstoliai facebook paskyra, žiūrėta 2021 m. gegužės 25 d., https://www.facebook.com/lietuvosantstoliai/photos/a.246740722518157/1044402812751940 .

[12] Egidija Tamošiūnienė ir Inga Kudinavičiūtė-Michailovienė, *Šeimos bylų nagrinėjimo ir teismo sprendimų vykdymo ypatumai*. (Vilnius: Mykolo Romerio universitetas. 2013), 342, https://repository.mruni.eu/bitstream/handle/007/16925/9789955195818.pdf? sequence=1&isAllowed=y .

[13] „Europos Žmogaus Teisių Teismo 2016 m. rugsėjo 28 d. sprendimas byloje Malec v. Poland, Nr. 28623/12'', ECHR, žiūrėta 2022 m. balandžio 3 d., https://www.familylawweek.co.uk/site.aspx?i=ed161591 .

konstatavo, kad neatsižvelgiant į tai, jog ginčai dėl vaiko gyvenamosios vietos ir bendravimo su vaiku tvarkos nustatymo yra labai sudėtingi ir valdžios įstaigoms nėra paprasta užtikrinti tokių sprendimų vykdymą, visgi tėvų nenoras geranoriškai tarpusavyje bendradarbiauti nėra pagrindas atleisti valstybės valdžios institucijas nuo pozityvių pareigų, kylančių iš Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencijos (toliau – JT VTK) 8 straipsnio. EŽTT jurisprudencijoje nurodoma, kad valstybės valdžios įstaigos privalo imtis visų būtinų priemonių sutaikyti tėvus, atsižvelgiant į geriausius vaiko interesus.[14][15] Taigi, EŽTT, pripažindamas Lenkiją pažeidus JT VTK 8 straipsnį dėl bendravimo su vaiku tvarkos neįvykdymo, išaiškino, jog tėvai turi teisę reikalauti priemonių, kurios sudarytų galimybę jiems bendrauti su vaiku, o valdžios institucijos privalo užtikrinti minėtas priemones,[16] kadangi teismo sprendimo nevykdymas turi ilgalaikių neigiamų padarinių vaiko santykiams su atskirai gyvenančiu tėvu,[17] kai tuo tarpu geriausi vaiko interesai visada turi viršenybę prieš tėvų interesus.[18]

Atitinkamai, Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikoje nurodoma, kad ,,tėvai į pagalbą gali pasitelkti tarpininkus, mediatorius, psichologus ir pan., nes tik tėvų tarpusavyje rastas sprendimas, kaip geriausiai auklėti vaiką, galės būti geranoriškai vykdomas ir geriausiai atitiks vaiko interesus“[19]. Pažymėtina, kad įsigaliojus Lietuvos Respublikos antstolių įstatymo (toliau – Antstolių įstatymas) 21 straipsnio pakeitimams, antstoliai gali teikti mediacijos paslaugą.[20]

Atsižvelgiant į sėkmingus mediacijos rezultatus sprendžiant ginčus dėl vaiko šeimos bylose[21, 22] ir į antstolių praktiką vykdant sprendimus dėl bendravimo su vaiku tvarkos, Lietuvos antstolių rūmai inicijavo Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso (toliau –CPK) papildymo

---

[14] ,,Europos Žmogaus Teisių Teismo 2010 m, balandžio 20 d. sprendimas byloje *Z. v. Poland,* Nr. 34694/06“, ECHR, žiūrėta 2022 m. balandžio 3 d., https://www.legislationline.org/download/id/4146/file/CASE%20OF%20Z.%20v.%20POLAND_2010_en.pdf .

[15] ,,Europos Žmogaus Teisių Teismo 2016 m. sausio 19 d. sprendimas byloje G. B. v. Lithuania Nr. 36137/13’’,ECHR, žiūrėta 2022 m. balandžio 3 d., https://www.familylaw.co.uk/news_and_comment/gb-v-lithuania-application-no-36137-13 .

[16] ,,Europos Žmogaus Teisių Teismo 2016 m. rugsėjo 28 d. sprendimas byloje Malec v. Poland, Nr. 28623/12’’, https://www.familylawweek.co.uk/site.aspx?i=ed161591, *supra note,* 13..

[17] ,,Europos Žmogaus Teisių Teismo 2015 m. sausio 15 d. sprendimas byloje *Kuppinger v. Vokietija,* Nr. 62198/11“, ECHR, žiūrėta 2022 kovo 13 d., https://www.doev.de/wp-content/uploads/2015/Leitsaetze/08/E_0201.pdf .

[18] ,,Europos Žmogaus Teisių Teismo 2011 sausio 25 d. sprendimas byloje *Płaza v. Lenkija,* Nr. 18830/07“, ECHR, žiūrėta 2022 m. kovo 21 d., http://www.aimjf.org/storage/www.aimjf.org/Jurisprudence_CEDU/CASE_OF_PLAZA_v._POLAND.pdf .

[19] ,,Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. vasario 3 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-16-706/2016“, žiūrėta www.eteismai.lt, žiūrėta 2021 m. gruodžio 5 d., https://eteismai.lt/byla/152438112284953/3K-3-16-706/2016 .

[20] ,,Lietuvos Respublikos antstolių įstatymas“ LRS, žiūrėta 2022 m. sausio 12 d. https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.167057?jfwid= .

[21] ,,Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos tinklalapyje paskelbti duomenys“, TM, žiūrėta 2021 m. gegužės 24 d., https://tm.lrv.lt/lt/naujienos/metai-su-mediacija-trecdalis-seimu-gincus-issprendzia-taikiai .

[22]“Lietuvos teismai. Veiklos rezultatai 2021 m.“, Nacionalinė teismų administracija, žiūrėta 2022 m. kovo 29 d., https://www.teismai.lt/data/public/uploads/2022/03/teismai2022.pdf .

771[2] straipsnio pakeitimą. Šio pakeitimo tikslas – įteisinti privalomąją mediaciją prieš antstoliui pradedant priverstinio vykdymo procesą dėl teismo sprendime numatytos bendravimo su vaiku tvarkos. Siūlomas teisinio reguliavimo pakeitimas leistų ginčo šalims išspręsti tarpusavio nesutarimus ir susitarti dėl bendravimo su vaiku sąlygų be papildomų antstolių veiksmų ar teisminio proceso.[23]

Tyrimo problema. Ar ginčai dėl vaiko, vykdymo procese, savo ypatumais yra tinkami spręsti mediacijos būdu? Ar esamas teisinis reguliavimas sudaro tinkamas teisines ir praktines prielaidas taikyti mediaciją vykdymo procese ginčuose dėl vaiko? Ar privalomosios mediacijos taikymas vykdymo procese ginčuose dėl vaiko padidintų savanoriškai įvykdomų teismo sprendimų skaičių, sumažintų priverstinio vykdymo priemonių ir kitų teisnių pasekmių taikymą?

Baigiamojo darbo mokslinis naujumas ir tiriamos problemos ištyrimo lygis. Mediacijos taikymo vykdymo procese ginčuose dėl vaiko tema nėra plačiau nagrinėta Lietuvos ir užsienio mokslininkų darbuose. Apie teismo sprendimų, susijusių su nepilnamečiu vaiku, nevykdymo teisines pasekmes rašė K. Grinevičiūtė [24], D. Pranka, V. Gelžinytė [25], L. Žalnieriūnas, T. Girdenis [26]. Tėvų tarpusavio konfliktų psichologines pasekmes vaikui nagrinėjo N. M. Bing, W. M. Nelson, K. L. Wesolovski [27], A. Dervinytė-Bongarzoni, N. Gutauskienė [28]. Tuo tarpu, teisėja prof. dr. E. Tamošiūnienė kartu su Lietuvos antstolių rūmų prezidiumo nariais, antstoliais V. Čegliku, A. Selezniovu, A. Naujokaičiu bei Prancūzijos ir Jungtinės Karalystės mokslininkais G. Pluyette ir A. Pote, parengė monografiją „Šeimos bylų nagrinėjimo ir teismo sprendimų vykdymo ypatumai“[29], kurioje apžvelgė teismo sprendimų, susijusių su nepilnamečiais vaikais, nevykdymo

---

[23] „Lietuvos antstolių rūmų veiklos ataskaita‘‘, https://www.antstoliurumai.lt/ , žiūrėta 2021 m. gegužės 25 d., https://www.antstoliurumai.lt/index.php?id=2782.

[24] Kristina Grinevičiūtė, „Tėvų ar kitų vaiko atstovų baudžiamoji atsakomybė už žiaurų elgesį su vaiku“ (daktaro disertacija, Mykolo Romerio universitetas, 2016), 1-186, https://repository.mruni.eu/handle/007/14485?show=full ; Kristina Grinevičiūtė, „Vengimo išlaikyti vaiką baudžiamojo teisinio vertinimo problemos“. *Jurisprudencija*, (2014):403- 420, https://repository.mruni.eu/handle/007/13326?show=full .

[25] Pranka Darius ir Gelžinytė Virginija, *Baudos bausmės keitimo į kitas bausmes tvarka ir jos tobulinimo galimybės* (Mokslo studija, Vilnius, 2018), 1-64, https://teise.org/wp-content/uploads/2019/01/Baudos-kaip-kriminalin%C4%97s-....pdf .

[26] Linas Žalnieriūnas ir Tomas Girdenis, „Vengimo išlaikyti vaiką probleminiai kvalifikavimo aspektai ir alternatyvūs normai instrumentai“. *Jurisprudencija*, (2013): 707-723, https://ojs.mruni.eu/ojs/jurisprudence/article/view/978 .

[27] Nicole M. Bing, W. M. Nelson, ir Kelly L. Wesolowski, „Comparing the effects of amount of conflict on children’s adjustment following parental divorce“ *Journal of Divorce & Remarriage*, 50 (2009): 159–171. https://doi.org/10.1080/10502550902717699 .

[28] Asta Dervinytė–Bongarzoni ir Nomeda Gutauskienė, „Vaiko psichologinės gerovės užtikrinimo sunkumai konfliktiškų šeimų bylose“, *Sveikatos mokslai*, 1, 24, (2014): 42-49, https://sm-hs.eu/wp-content/uploads/2019/03/554-1870-1-SM.pdf .

[29] Egidija Tamošiūnienė ir Inga Kudinavičiūtė-Michailovienė, *supra note*, 13: 1-420.

teorines ir praktines problemas, o taip pat užsiminė apie poreikį teikti mediacijos paslaugas vykdymo proceso šalims ginčuose dėl vaiko.

Lietuvos teisės doktrinoje randama nemažai mokslinių publikacijų, kuriose nagrinėta šeimos mediacija. Šiame kontekste būtina išskirti N. Kaminskienės, A. Tvaronavičienės[30], S. Zaksaitės, Z. Garalevičiaus [31], A. Tvaronavičienė, O. Intės[32], R. Mienkowska-Norkienės[33], J. Sondaitės[34] straipsnius šeimos mediacijos tema. Ginčo tinkamumą mediacijai smurto artimoje aplinkoje atvejais nagrinėjo A. Klasinskaitė, G. Čiuliadienė [35], I. Michailovič[36]. Paminėtinas ir autorių kolektyvo parengtas metodinis leidinys „Mediatoriaus vadovas"[37], kuriame, be kita ko, mediatorė O. Intė kartu su J. Sondaite aptarė šeimos mediacijos ginčų ypatumus bei pateikė praktinius patarimus mediatoriams, kurie vykdo šeimos mediaciją. Apie šeimos mediaciją rašė ir nemažai užsienio mokslininkų: L. Moloney [38], M. E. Sullian [39], M. Moris, K. Haslford [40].

Tiek užsienio, tiek Lietuvos literatūroje nėra skiriama pakankamai dėmesio mediacijos taikymo vykdymo procese ginčuose dėl vaiko galimybių ir teisinio reguliavimo analizei.

Baigiamojo darbo reikšmė. Teoriniu lygmeniu, baigiamojo darbo metu atlikta teisės doktrinos ir kokybinio tyrimo analizė reikšminga, nes jos pagrindu suformuluotos išvados ir pateikti pasiūlymai dėl mediacijos taikymo priverstinio vykdymo procese, vykdant nepiniginio ir piniginio pobūdžio teismo sprendimus, susijusius su vaiku, poreikį bei galimybes ir prisidėti prie mediacijos plėtros vykdymo procese.

---

[30] Agnė Tvaronavičienė ir Natalija Kaminskienė, *supra note*, 5:52-58.

[31] Salomėja Zaksaitė ir Zigmas Garalevičius, „Teisminės ir neteisminės šeimos ginčų mediacijos galimybės", *Teisės problemos* 4, 66 (2009): 70-108, https://teise.org/wp-content/uploads/2016/10/2009-4-zaksaite-garalevicius.pdf .

[32] Agnė Tvaronavičienė ir Odeta Intė, „Privalomoji mediacija šeimos ginčuose Lietuvoje: modelis ir pirmųjų taikymo metų patirtis", iš *ADR – lokalne rozwiązania w kontekscie globalnym* Magdalena Tabernacka ir kt. (Wroclaw: Uniwersytet Wroclawski, 2021), 53-71, http://repozytorium.uni.wroc.pl/Content/133538/PDF/04_Rozdzial_3_a.pdf .

[33] Renata Mienkowska-Norkienė, „Inequality in divorse mediation-reasons, manifestations and ways to avoid it. Lessons for Lithuania", *Socialinis darbas* 11, 1 (2012): 119–130, https://repository.mruni.eu/handle/007/11488 .

[34] Jolanta Sondaitė, „Mediacijos stilių lyginamoji analizė", *Socialinis darbas* 3, 2, (2004): 114-118, https://repository.mruni.eu/handle/007/13137?show=full .

[35] Arneta Klasinskaitė ir Gražina Čiuladienė, „Artimoje aplinkoje įvykusių smurtinių konfliktų mediacija: mediatorių patirtys." *Socialinis darbas* 18, 1 (2020): 81, https://repository.mruni.eu/bitstream/handle/007/16506/5414-12297-1-SM.pdf?sequence=1&isAllowed=y .

[36] Ilona Michailovič, „Kai kurie smurto šeimoje problematikos aspektai." *Teisė*, (2012): 36, https://epublications.vu.lt/object/elaba:4573775/ .

[37] Natalija Kaminskienė ir kt. *Mediatoriaus vadovas* (Vilnius: Lietuvos Respublikos teisingumo ministerija, 2019), 40.

[38] Lawrie Moloney, „Family mediation: Confidence, culture and cooperation", *Journal Of Family Studies*, 17, 3, (2011): 178-185, https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/13229400.2011.11004077 .

[39] Mark Sullian, „Family Law Mediation: The Master Checklist", *American Journal Of Family Law*, 30, 1, (2016): 58-62, https://www.divorcesource.com/ds/northcarolina/family-law-mediation-the-master-checklist-3160.shtml .

[40] Megan Morris ir Kim Halford, „Family mediation: A Guide for Family Therapists", *Australian and New Zeland Journal of Family Therapy*, 35, (2014): 479-492, https://www.researchgate.net/publication/269727819_Family_Mediation_A_Guide_for_Family_Therapists .

Praktiniu lygmeniu, darbe išanalizavus teismo sprendimų, priimtų dėl vaiko, vykdymo probleminius aspektus ir identifikavus galimus sprendimo būdus, šio magistro baigiamojo darbo metu atlikta analizė paskatins vaiko įstatyminius atstovus, artimus giminaičius, antstolius, vaiko teisių apsaugos ir pagalbos šeimai ir vaikui specialistus bei kt., kreiptis/tarpininkauti dėl mediacijos, kai tėvai nesutaria dėl teismo sprendimo vykdymo.

Šio **tyrimo tikslas** yra išanalizuoti ir įvertinti mediacijos taikymo poreikį ir galimybes vykdymo procese, vykdant teismo sprendimus vaiko atžvilgiu.

Tyrimo tikslui pasiekti iškelti šie **tyrimo uždaviniai:**

1. Nustatyti teismo sprendimų, priimtų vaiko atžvilgiu, vykdymo probleminius aspektus;
2. Atskleisti mediacijos taikymo ginčuose dėl vaiko teisines prielaidas ir sąlygas vykdymo procese;
3. Ištirti ekspertų požiūrį į mediacijos taikymo vykdymo procese ginčuose dėl vaikų galimybes, privalumus ir trūkumus bei problematiką.

Tyrimo metodika. Rengiant baigiamąjį darbą buvo taikyti teoriniai ir empiriniai metodai. Teorinėje darbo dalyje vyrauja dokumentų ir mokslinės literatūros analizės, sisteminis, lyginamasis, loginis-analitinis ir apibendrinamasis tyrimo metodai. Dokumentų analizės metodas buvo naudojamas analizuojant teisinį reguliavimą, teismų praktiką, teisės doktriną bei kitą aktualią šiam darbui medžiagą. Mokslinės literatūros analizė sudarė prielaidas susipažinti su atliktais moksliniais tyrimais šiame baigiamajame darbe tiriama tema Lietuvoje ir užsienio valstybėse. Sisteminis analizės metodas buvo taikomas analizuojant vykdymo proceso ypatumus, vykdant nepiniginio ir piniginio pobūdžio teismo sprendimus vaiko atžvilgiu, praktines ir teisines prielaidas ir sąlygas leidžiančias vykdymo procese taikyti mediaciją. Šiame tyrime duomenims analizuoti reikšmingas ir lyginamasis metodas, kuris leido atskleisti užsienio šalių patirtį taikant mediaciją vykdymo procese ginčuose dėl vaikų. Loginis-analitinis metodas buvo pasitelkiamas nustatant galimus teismo sprendimų dėl vaikų vykdymo probleminius aspektus, mediacijos taikymo vykdymo procese privalumus ir trūkumus bei problematiką. Taip pat, šis metodas buvo taikomas formuluojant darbo išvadas ir pasiūlymus teisinio reguliavimo pakeitimams. Apibendrinamasis metodas buvo taikomas apibendrinant kiekvienos darbo dalies skyrių, atlikto kokybinio tyrimo rezultatus ir rengiant galutines baigiamojo darbo išvadas.

Empirinėje baigiamojo darbo dalyje buvo naudojamas kokybinis tyrimų metodas, siekiant išanalizuoti mediacijos taikymo teismo sprendimų, priimtų dėl vaiko, priverstinio vykdymo procese galimybes, privalumus ir trūkumus bei problematiką. Pusiau struktūruoto interviu metu

gauti duomenys buvo surinkti ir apdoroti taikant turinio analizės (*Content*) metodą. Vertinant ir analizuojant atlikto tyrimo rezultatus, buvo naudojami loginis-analitinis, sisteminamasis, lyginamasis, ir apibendrinamasis tyrimo metodai.

Tyrimo struktūra. Magistro baigiamąjį darbą sudaro trys dalys. Pirmoje baigiamojo darbo dalyje nagrinėjama teismo sprendimo nevykdymo pasekmės ir vykdymo proceso ypatumai, vykdant nepiniginio ir piniginio pobūdžio teismo sprendimus vaiko atžvilgiu. Šioje darbo dalyje nustatytos problemos, susijusios su vykdymo procesu, sudaro praktines prielaidas taikyti mediaciją. Antroje baigiamojo darbo dalyje siekiama atskleisti mediacijos taikymo vykdymo procese teisines prielaidas ir sąlygas, aptarti antstolio galimybę vykdyti mediaciją ginčuose dėl vaikų ir atskleisti užsienio šalių patirtį pasitelkiant mediaciją vykdymo procese. Trečioje baigiamojo darbo dalyje aprašyta tyrimo metodologija ir kokybinio ekspertų interviu rezultatų analizė dėl galimybės taikyti mediaciją vykdymo procese, vykdant teismo sprendimus, susijusius su vaiku. Darbo pabaigoje pateikiamos išvados ir pasiūlymai.

Ginamasis teiginys:

1. Mediacijos taikymas vykdymo procese ginčuose dėl vaiko, sukurtų prielaidas užtikrinti geriausius vaiko interesus, tinkamai įgyvendinti tėvų valdžią bei išvengti priverstinio vykdymo ir kitų teismo sprendimo nevykdymo teisinių pasekmių.

1 MEDIACIJOS TAIKYMO, VYKDANT TEISMO SPRENDIMUS DĖL VAIKO, PRAKTINĖS PRIELAIDOS

„Taikos negalima išlaikyti jėga.
Tai galima pasiekti tik supratus.“
Albertas Einšteinas

Šiame skyriuje siekiama išanalizuoti teismo sprendimų, susijusių su nepilnamečiais vaikais, nevykdymo teisines pasekmes ir identifikuoti, su kokiomis problemomis susiduriama vykdant piniginio ir nepiniginio pobūdžio teismo sprendimus nepilnamečių vaikų atžvilgiu bei galimybę jų išvengti pasitelkiant alternatyvią vykdymo procesui priemonę - mediaciją.

1.1 Teismo sprendimų, priimtų dėl vaiko, nevykdymo teisinės pasekmės

Kiekvienas teisės subjektas, manantis, jog jo teisės yra pažeistos, turi teisę į teisminę jo pažeistų teisių gynybą įstatyme nustatyta tvarka.[41] Esminės teisės į teisminę gynybą įgyvendinimo prielaidos yra įsiteisėjusio teismo sprendimo privalomumas ir vykdytinumas.[42] Įsiteisėjęs teismo sprendimas dalyvavusiems byloje asmenims, be kita ko, įgyja ir *res judicata* galią. Tai reiškia, kad šalių ginčas yra išspręstas negrįžtamai ir proceso šalims sukuria procesinius ir materialiuosius teisinius padarinius.[43] Pasak I. Jocytės ir I. Venslovaitės, Lietuvos teisiniame reguliavime bei teismų praktikoje vienareikšmiškai pripažįstama, kad taikos sutarties ir teismo sprendimo dalis dėl nepilnamečių vaikų gyvenamosios vietos, bendravimo su vaiku tvarkos nustatymo, išlaikymo priteisimo neįgyja *res judicata* galios.[44] Iš esmės pasikeitus gyvenimo aplinkybėms ir (ar) atsiradus naujoms aplinkybėms, dėl kurių teismo sprendimas negali būti vykdomas arba teismo sprendimui nebeatitinkant geriausių vaiko interesų, tėvai bendru sutarimu gali kreiptis į teismą dėl procesinio sprendimo pakeitimo supaprastinta tvarka (ne ginčo)[45], kitu atveju, prieš kreipiantis į teismą dėl

[41] „Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2012 m. gruodžio 10 d. nutarimas Nr. 44/2010“, LRKT, žiūrėta 2022 m. balandžio 6 d., https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta136/content ; „Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2013 m. liepos 5 d. nutarimas Nr. 14/2010“, LRKT, žiūrėta 2022 m. balandžio 6 d., https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta92/content .

[42] Artūras Driukas, „Prievolių vykdymo terminai ir jų pasibaigimo teisiniai padariniai“, *Teisė* 106 (2018): 72, https://etalpykla.lituanistikadb.lt/object/LT-LDB-0001:J.04~2018~1525697543757/ .

[43] Egidija Stauskienė, „Skubiai vykdytinų teismo sprendimų instituto taikymo problemos“. *Jurisprudencija* 69(61) (2005): 90-91. file:///C:/Users/Ivona/Downloads/3052-6429-1-SM%20(2).pdf .

[44] Indrė Jocytė, Indrė Venslovaitė, „*Res judicata* principas teismų praktikoje”, *Teisės apžvalga* 1(15) (2017): 113-120, https://www.vdu.lt/cris/bitstream/20.500.12259/34001/1/ISSN2029-4239_2017_N_1_15.PG_113-120.pdf .

[45] „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. gruodžio 20 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-605/2012“, www.eteismai.lt, žiūrėta 2022 m. kovo 23 d., https://eteismai.lt/byla/124964203211504/3K-3-605/2012 .

šeimos ginčų, nagrinėjamų ginčo teisena, šalys privalo pasinaudoti privaloma ikiteisminio ginčo nagrinėjimo procedūra – mediacija[46].

Pažymėtina, kad teisės į teisminę gynybą įgyvendinimas neapsiriboja vien tik įsiteisėjusio teismo sprendimo priėmimu.[47] Tam, kad asmens teisė į teisminę gynybą būtų įgyvendinta, sprendimas turi būti vykdomas.[48] Jei sprendimas nevykdomas „materialinei subjektinei teisei įgyvendinti būtinas ir antrasis teisminės gynybos etapas – priverstinis teismo sprendimo vykdymas“[49]. Išieškotojas, norėdamas realizuoti jam priklausančią reikalavimo teisę priverstine tvarka įvykdyti teismo sprendimą, priimtą dėl vaiko, turi pateikti antstoliui vykdomąjį raštą.[50] Atsižvelgiant į tai, kokio pobūdžio vykdomuosius dokumentus, susijusius su vaikais, vykdo antstolis, galima išskirti: 1) teismo sprendimai dėl vaiko perdavimo išieškotojui, kai skolininkas per teismo sprendime arba antstolio raginime numatytą terminą sprendimo dėl vaiko perdavimo neįvykdo; 2) teismo sprendimai, kuriuose nustatyta vaiko bendravimo su skyrium gyvenančiu tėvu (motina) bendravimo tvarka, ir abu tėvai, arba vienas iš jų, nevykdo teismo sprendimo; 3) teismo nutartys dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo, kai ginčas dėl bendravimo su vaiku tvarkos nustatymo nėra išspręstas iš esmės, tačiau iškyla būtinybė taikyti laikiną bendravimo tvarką; 4) teismo sprendimai ar nutartys dėl nepilnamečio vaiko išlaikymo periodinėmis išmokomis, kai skolininkas neteikia priteisto išlaikymo.[51]

Vykdydamas piniginio ir nepiniginio pobūdžio teismo sprendimus, kuriuose numatyti įpareigojimai, susiję su nepilnamečiais vaikais, antstolis gali imtis visų priverstinio vykdymo priemonių, numatytų CPK 624 straipsnio 2 dalyje. Kai kurios iš jų plačiau aptariamos šio skyriaus antroje dalyje, analizuojant, su kokiomis problemomis susiduriama vykdant teismo sprendimus, priimtus dėl vaiko, bei kaip jos būtų sprendžiamos pasitelkiant mediaciją. Paminėtina, kad CPK 585 ir 771 straipsniuose numatytos atitinkamos poveikio priemonės, tuo atveju, jei skolininkas nevykdo antstolio patvarkymo dėl sprendimo vykdymo tvarkos ar per teismo nustatytą terminą

---

[46] „Lietuvos Respublikos Mediacijos įstatymas“, *supra note,* 4.

[47] Mykolas Kirkutis ir Vygintas Višinskis, „Antstolių institucinės veiklos pokyčiai“. *Lietuvos teisė 2020 Esminiai pokyčiai II dalis* (2020): 78, https://etalpykla.lituanistikadb.lt/object/LT-LDB-0001:J.04~2018~1525697543757/J.04~2018~1525697543757.pdf .

[48] Marius Žemkauskas, Mykolas Kirkutis ir Vigintas Višinskis, „Bendrųjų civilinio proceso principų taikymas vykdymo procese“ . *Jurisprudencija* 27, 2 (2020): 514; https://ojs.mruni.eu/ojs/jurisprudence/article/view/6371 .

[49] Egidija Stauskienė, „Teisinių santykių subjektai vykdymo procese“. *Jurisprudencija* 7, 109 (2008): 39-40, https://ojs.mruni.eu/ojs/jurisprudence/article/view/2558 .

[50] Vigintas Višinskis, Egidija Stauskienė, „Teismo išduodami vykdomieji dokumentai“ *Jurisprudencija*. 11, 101, (2007):60, file:///C:/Users/Ivona/Downloads/%23%23common.file.namingPattern%23%23%20(12).pdf .

[51] „Lietuvos Respublikos teisingumo ministro įsakymas Nr. 1R-352, 2005 m. spalio 27 d. “Dėl Sprendimų vykdymo instrukcijos patvirtinimo”, TAR, žiūrėta 2022 m. kovo 21 d., http://www3.lrs.lt/cgi-bin/preps2?Condition1=265010&Condition2= .

neįvykdo sprendimo, įpareigojančio skolininką nutraukti arba atlikti tam tikrus veiksmus, kuriuos gali nutraukti arba atlikti tik pats skolininkas, surašytą aktą antstolis perduoda teismui, kuris išsprendžia klausimą dėl sprendimo neįvykdymo pasekmių t. y. piniginės baudos skyrimo. Tačiau, pasak Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos kontrolierės E. Žiobienės, tėvai turėtų geranoriškai tarpusavyje bendradarbiauti vykdymo procese, ieškoti taikaus susitarimo, kadangi priverstinis teismo sprendimo vykdymas sukelia papildomus neigiamus išgyvenimus vaikui.[52]

Tuo tarpu, VVTAĮT, gavusi pranešimą, kad tėvai ar vienas iš jų nevykdo teismo sprendimo, susijusio su vaiku, turi vertinti, ar pateikta informacija nėra susijusi su galimais vaiko teisių pažeidimais bei imtis veiksmų, numatytų Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos ir pagrindų įstatymo[53] (toliau – VTAPĮ) 36 straipsnyje - atlikti vaiko situacijos vertinimą. Vaiko situacijos vertinimo metu nustačius vaiko teisių pažeidimus, VVTAĮT siūlo šeimai prevencinę socialinę pagalbą arba inicijuoja atvejo vadybos procesą, kurio metu šeimai gali būti siūloma pasinaudoti mediacijos procedūra.[54] Nustačius vaiko apsaugos poreikį, VVTAĮT gali kreiptis į teismą dėl leidimo paimti vaiką iš jo tėvų išdavimo, nuolatinės globos nustatymo ir tėvų valdžios apribojimo. Taip pat, VVTAĮT gavusi pranešimą apie tai, kad tėvai piktnaudžiauja savo teisėmis ir nevykdo teismo sprendimo, kuriame yra numatyti įpareigojimai susiję su nepilnamečiu vaiku, turėtų vertinti, ar konkrečiu atveju yra pagrindas vaiko tėvams, vadovaujantis Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodekso 589 straipsnio 71 punktu, taikyti administracinę atsakomybę, tačiau VVTAĮT pripažįsta, kad administracinio poveikio priemonės už tėvų valdžios panaudojimą arba nepanaudojimą priešingai vaiko interesams, siekiant nubausti pažeidėją, taikymas neprisideda prie tėvų tarpusavio ginčo sprendimo, priešingai - gali jį tik „užaštrinti“, todėl prioritetas turi būti teikiamas kitoms prevencinėms priemonėms: nukreipimas pas psichologus, mediatorius ir pan.[55]

Pažymėtina, kad už teismo sprendimų, susijusių su nepilnamečiu vaiku, nevykdymą galima ir baudžiamoji atsakomybė. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso (toliau – BK) 245 straipsnis numato, kad teismo sprendimo, nesusisijusio su bausme, nevykdymas užtraukia

---

[52] „Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus įstaigos 2020 metų veiklos ataskaita“, *supra note*, 8.
[53] „Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymas“ LRS, žiūrėta 2021 m. lapkričio 9 d., https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.26397/asr;
[54] „Lietuvos Antstoliai Facebook paskelbti duomenys“, Lietuvos antstoliai facebook paskyra, žiūrėta 2022 m. sausio 13 d., https://www.facebook.com/lietuvosantstoliai/photos/a.246740722518157/1130601554132065/ .
[55] „Dėl Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimo kodekso nuostatų taikymo 2018 m. balandžio 3 d. Nr. 6-215“, www.vaikoteises.lt, žiūrėta 2022 m. balandžio 6 d., https://vaikoteises.lt/media/file/2018-04-03%20Nr.%206-215D%C4%96L%20LIETUVOS%20RESPUBLIKOS%20ADMINISTRACINI%C5%B2%20NUSI%C5%BDENGIM%C5%B2%20KODEKSO%20NUOSTAT%C5%B2%20TAIKYMO.pdf .

baudžiamąją atsakomybę ir asmuo gali būti baudžiamas bauda, viešaisiais darbais, areštu ar net laisvės apribojimu. Be to, Lietuvos teisės aktai numato baudžiamąją atsakomybę už vengimą išlaikyti vaiką. BK 164 straipsnio sankcijoje numatyta, kad asmuo, kuris vengė prievolės pagal teismo sprendimą teikti išlaikymą vaikui, baudžiamas viešaisiais darbais, laisvės apribojimu, areštu arba laisvės atėmimu iki dviejų metų. Pasak baudžiamosios teisės mokslininkų D. Prankos ir V. Gelžinytės[56], baudžiamoji atsakomybė už teismo sprendimo, nesusijusio su bausme, nevykdymą turi būti taikoma, kaip kraštutinė priemonė (*ultima ratio),* kai visiškai išnaudotos priverstinio vykdymo ar kitos įstatyme numatytos priemonės. Kita vertus, kaip nurodo K. Helmut ir M. Brandensten, bauginimas griežtomis bausmėmis nėra efektyvi priemonė, nes atlikti tyrimai atskleidžia, kad toks bauginimas nesukelia didesnio įbauginimo efekto.[57]

Taigi, tuo atveju, kai įsiteisėjęs teismo sprendimas, susijęs su nepilnamečiu vaiku, pasižymintis privalomumo ir vykdytinumo požymiais, nėra vykdomas, kyla klausimas, kokių alternatyvių priemonių galima imtis, siekiant apsaugoti vaiko interesus ir apginti jo teises, tinkamai įgyvendinti tėvų valdžią bei išvengti aptartų teismo sprendimo nevykdymo teisinių padarinių.

Manytina, kad asmenys, norintys išspręsti ginčą dėl vaiko, vykdymo procese gali pasitelkti ir alternatyvų ginčų sprendimo būdą – mediaciją. Šis procesas yra vienas iš tinkamiausių būdų spręsti ginčus dėl vaiko, nes jie susiję su asmeniniais šeimos išgyvenimais, stipriomis emocijomis ir jausmais.[58] Mediacijos metu sudaroma galimybė tėvams saugioje, neformalioje ir konfidencialioje aplinkoje aptarti vaiko poreikius, skyrium gyvenančio vieno iš tėvų svarbą dalyvaujant vaiko gyvenime, teismo sprendimo, susijusio su vaiku, nevykdymo priežastis ir pasekmes bei ieškoti taikių susitarimų dėl vaiko gyvenamosios vietos, bendravimo su vaiku ir išlaikymo tvarkos nustatymo.[59] Akcentuotina, kad pačios ginčo šalys, bendradarbiaujant tarpusavyje ir padedant mediatoriui, turi atrasti jiems geriausiai tinkantį ir priimtiną ginčo sprendimo variantą[60], todėl mediacijos metu svarbu, kad mediatorius padėtų ginčo šalims susikoncentruoti į savo tikruosius interesus, o ne tik į išsakytas pozicijas. Be to, pasak S.

[56] Pranka Darius ir Gelžinytė Virginija, *supra note*, 26:11.
[57] Kury Helmut ir Martin Brandensten, „Naujo poreikio bausti“ klausimu – ar griežtesnės bausmės yra veiksminga nusikalstamumo prevencijos priemonė?“ *Teisės problemos*, 2, 64 (2009): 50, žiūrėta 2022 m. sausio 4 d., https://teise.org/wp-content/uploads/2016/10/2009-2-kury-brandenstein.pdf .
[58] Natalija Kaminskienė ir kt., *supra note*, 1: 309.
[59] Mvis Maclean, ,,Family mediation: alternative or additional dispute resolution? *Journal of Social Welfare & Family Law*, 32/2 (2010): 105, https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/09649069.2010.506306 .
[60] Natalija Kaminskienė ir kt. *supra note*, 38:143.

Rosenberg, mediacijos metu pasiekto taikaus susitarimo ginčo šalys ateityje laikosi kur kas labiau, nei teismo sprendimų.[61]

Mediacija taip pat suteikia galimybę tėvams atkurti tarpusavio bendravimą, išlaikyti teigiamus santykius,[62] kadangi jų bendravimas ateityje yra neišvengiamas. Mediacijos metu atkurtas konstruktyvus tėvų tarpusavio bendravimas gali užtikrinti vaiko teises ir teisėtus interesus bei padėti tėvams vykdyti tarpusavio susitarimus.[63]

Mediacijos procese tėvai skatinami gilintis į vaiko poreikius ir tokiu būdu išvengti psichologinės žalos vaikui padarymo.[64] Lietuvoje vaiko teisės yra įgyvendinamos ir ginamos vadovaujantis ne tik nacionaliniais, bet ir tarptautiniais teisės aktais, todėl, priimant sprendimus ir imantis bet kokių su vaiku susijusių veiksmų, turi būti teikiamas prioritetas geriausiems vaiko interesams (JT VTK 3 straipsnio 1 dalis, VTAPĮ 4 straipsnio 1 dalis). Vaiko teisių turinys kiekvienu konkrečiu atveju nustatomas individualiai, priklausomai nuo situacijos ir vaiko poreikių.[65] Be to, EŽTT yra nurodęs, kad vaiko teisės ir teisėti interesai, atsižvelgiant į jų prigimtį ir reikšmingumą, yra viršesni už tėvų, kita vertus, siekiant užtikrinti tėvų teisę vykdyti pareigas savo vaikų atžvilgiu, būtina ieškoti visų šalių interesų balanso.[66] Pasak O. Intės, tėvų skyrybų atveju geriausi vaiko interesai yra suprantami, kaip saugumo jausmo vaikui užtikinimas; apsaugojimas jo nuo įtraukimo į tarpusavio konfliktus, manipuliavimo; nepriskyrimas atsakomybės dėl tėvų psichologinės savijautos; galėjimas mylėti tiek mamą, tiek tėtį be kaltės jausmo.[67] Manytina, kad šie išskirti vaiko interesai yra reikšmingi ir tuo atveju, kai nevykdomas teismo sprendimas dėl vaiko. Be to, vykdymo procese ginčuose dėl vaiko galima taikyti į vaiko interesus atsižvelgiančius mediacijos medelius.

Dar kartą paminėtina, kad mediacijos taikymas vykdant teismo sprendimus dėl vaiko gali padėti ginčo šalims išvengti aptartų teismo sprendimo, priimto dėl vaiko, nevykdymo teisinių padarinių bei priverstinio vykdymo išlaidų. Už antstolio vykdomus nepiniginio pobūdžio

---

[61] Steven Rosenberg, „Real Litigators Don't Eat Quiche And Other Myths About Mediation", Mediate, žiūrėta 2022 m. balandžio 6 d., https://www.mediate.com/articles/rosen.cfm .

[62] Marina Kamenecka-Usova, "Mediation for resolving family disputes", *SHS Web of Conferences* 30 (2016): 2, https://www.researchgate.net/publication/308134271_Mediation_for_resolving_family_disputes .

[63] Natalija Kaminskienė ir kt., *supra note*, 38: 281.

[64] Salomėja Zaksaitė ir Zigmas Garalevičius, *supra note*, 32: 89.

[65] Inga Kudinavičiūtė-Michailovienė, „Santuokos nutraukimo teisinės pasekmės ir jų išsprendimo problematika ištuokos bylose", iš *Šeimos bylų nagrinėjimo ir teismo sprendimų vykdymo ypatumai* Egidija Tamošiūnienė ir Inga Kudinavičiūtė - Michailovienė (Vilnius: Mykolo Riomerio universitetas, 2013), 71.

[66] „Europos žmogaus teisių teismo 1996 m. rugpjūčio 7 d. sprendimas byloje Johansen v. Norway, Nr. 17383 ", UCC, 102" žiūrėta 2022 m. kovo 13 d., https://www.ucc.ie/en/media/academic/law/childlawclinic/ECHRFamilyReunificationinCareCasesUpdated12September2019.pdf .

[67] Natalija Kaminskienė ir kt., *op. cit.*, 256.

vykdomuosius dokumentus, atlygio antstoliui ir administravimo išlaidų dydis nustatomas atsižvelgiant į vykdomojo dokumento kategoriją. Pavyzdžiui: dėl vaiko perdavimo išieškotojui, antstoliui mokamas 40 eurų dydžio administravimo mokestis, be to, atlygis antstoliui yra 24 eurai už vieną antstolio darbo valandą. Tuo tarpu, administravimo išlaidų ir atlygio antstoliui dydžiai vykdant vykdomuosius dokumentus dėl išlaikymo išieškojimo periodinėmis išmokomis priklauso nuo išieškotinos sumos.[68] CPK 610 straipsnyje įtvirtinta bendra taisyklė, kad visas sprendimo vykdymo išlaidas apmoka išieškotojas, o vėliau, kai sprendimas įvykdomas, šios išlaidos išieškomos iš skolininko.

Apibendrinant, reikėtų pažymėti, kad mediaciją galima apibūdinti kaip alternatyvią vykdymo procesui ginčuose dėl vaiko priemonę, kuri gali padėti tėvams užtikrinti vaiko teises, tinkamai įgyvendinti tėvų valdžią ir išvengti teismo sprendimo nevykdymo teisinių padarinių taikymo. Atsižvelgiant į savo tikruosius interesus ir vaiko poreikius, mediacijos procese pačios šalys, padedant mediatoriui, gali ieškoti taikaus susitarimo ir prisiimti atsakomybę už jo vykdymą bei išlaikyti teigiamus santykius su kita šalimi ateityje.

1.2 Priverstinis teismo sprendimų dėl vaiko perdavimo vykdymas

Prigimtinė ir bene svarbiausia kiekvieno vaiko teisė – gyventi kartu su tėvais, būti aprūpinamam ir auklėjamam savo tėvų šeimoje, nepriklausomai nuo to, ar tėvai gyvena kartu, ar skyriumi (CK 3. 161 straipsnis). Tarptautinėje ir nacionalinėje teisėje įtvirtintas draudimas išskirti vaiką su jo tėvais, išskyrus atvejus, kai tai būtina vaiko interesams užtikrinti (CK 3.161 straipsnis, JT VKT 3 straipsnio 1 dalis), todėl „tėvai turi teisę reikalauti grąžinti jiems nepilnamečius vaikus iš kiekvieno asmens, laikančio juos pas save ne pagal įstatymą ar teismo sprendimą“ (CK 3.168 straipsnis). Ši nuostata remiasi prioritetinėmis tėvų teisėmis į vaiko auklėjimą prieš kitus asmenis, tačiau pasitaiko atvejų, kai skyriumi gyvenantis vienas iš tėvų nesutinka vaiko perduoti į teismo nustatytą vaiko gyvenamąją vietą.

Antstolis, gavęs vykdomąjį dokumentą, kuriame nurodytas įpareigojimas skolininkui perduoti vaiką išieškotojui, privalo informuoti prievolės subjektą apie įpareigojimo turinį bei pareikalauti, jog įpareigojimas būtų įvykdytas per raginime nustatytą terminą. Manytina, kad

[68] Lietuvos Respublikos teisingumo ministro įsakymas Nr. 1R-352, 2005 m. spalio 27 d. “Dėl Sprendimų vykdymo instrukcijos patvirtinimo”, *supra note,* 52.

antstolis, atsižvelgiant į šios kategorijos ginčų ypatumus, galėtų abiem šalims rekomenduoti ginčą spręsti mediacijos būdu.

Pažymėtina, kad rezonansinės vaikų perdavimo bylos sąlygojo teisinio reguliavimo dėl priverstinio vaiko perdavimo pakeitimus.[69] Nuo 2011 m. spalio 1 d. įsigaliojo CPK 764 straipsnio redakcija, kuri reglamentuoja teismo sprendimų dėl vaiko perdavimo išieškotojui vykdymo tvarką. Pagal CPK 764 straipsnio 1 dalį, kai skolininkas per antstolio raginime arba teismo sprendime nustatytą terminą sprendimo dėl vaiko perdavimo neįvykdo, antstolis, susipažinęs ir įvertinęs VVTAĮT, psichologo ir policijos atstovo rekomendacijas, priima patvarkymą dėl sprendimo vykdymo tvarkos, kuriame detaliai aptariamas vykdomo priemonių pobūdis ir jų taikymas. Institucijų bendradarbiavimo būtinumą vykdymo procese yra pažymėjęs ir Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, nurodęs, kad tiek už sprendimų vykdymą atsakingi antstoliai, tiek kitos institucijos, dalyvaujančios vykdymo procese, turėtų veikti išvien, matydami, visų pirma, vaiką ir ieškodami sprendimo, geriausiai atitinkančio vaiko interesus.[70]

Vykdant šio pobūdžio teismo sprendimus, svarbu ne tik parinkti vykdomo priemonių pobūdį ir jų taikymo strategiją, tačiau ir įvertinti tiek šalių, tiek vaiko emocinius bei psichologinius veiksnius, o taip pat pripažinti, kad nepilnamečio vaiko dalyvavimas vykdymo procese kelia jam emocinę - psichologinę žalą, todėl, ne mažiau svarbu ginčo šalims sudaryti tinkamas praktines prielaidas bendradarbiauti vykdant teismo sprendimus, priimtus dėl vaiko. Manytina, kad pasitelkiant mediaciją vykdymo procese ginčuose dėl vaiko, galėtų būti užtikrinta tėvų pareiga kooperuotis vykdymo procese. Teisminės mediacijos taisyklių 7.5 punkte tiesiogiai įtvirtintas kooperavimosi principas, kuris reiškia, kad šalys mediacijos metu turi bendradarbiauti tiek tarpusavyje, tiek ir su mediatoriumi.[71] Europos veiksmingo teisingumo komisijos (toliau – CEPEJ) mediacijos plėtros priemonių rinkinio rengėjai pažymi, jog klaidingai įsivaizduojama, kad mediacija yra lengvas procesas, priešingai - jis reikalauja iš ginčo šalių ne tik intelektinių gebėjimų išsakyti savo poziciją pagrįstais argumentais, bet ir reikalauja iš šalių bendradarbiavimo, kuris nėra įmanomas be gebėjimo išklausyti kitą šalį ir noro ieškoti vieningo susitarimo.[72] Kooperavimosi

---

[69] Aleksandras Selezniovas, „Vaikų perdavimo bylos: nuo teorijos iki praktikos“, iš *Šeimos bylų nagrinėjimo ir teismo sprendimų vykdymo ypatumai,* Egidija Tamošiūnienė ir Inga Kudinavičiūtė-Michailovienė, (Vilnius: Mykolo Riomerio universitetas, 2013), 333.

[70] ,,Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. lapkričio 11 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-574-421/2015, www.eteismai.lt ,žiūrėta 2022 m. balandžio 6 d., https://eteismai.lt/byla/5085012400655/3K-3-574-421/2015 .

[71] „Dėl teisminės mediacijos taisyklių patvirtinimo“, TAR, žiūrėta 2022 m. balandžio 6 d., https://eseimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/6b8f6f41f80411e895b0d54d3db20123/asr .

[72] „Mediation Development: Ensuring implementation of the CEPEJ Guidelines on mediation“, COE, žiūrėta 2022 m. balandžio 6 d., https://rm.coe.int/mediation-development-toolkit-ensuring-imple-mentation-of-the-cepejgui/16808c3f52 .

principas mediacijoje negali būti realizuojamas prieš tai neatkūrus tarp šalių pasitikėjimo ir tarpusavio pagarbos, todėl šį principą galima apibūdinti, kaip abipusės pagarbos principo sudėtinę dalį.[73] J. Poitras nurodo, kad mediatorius, naudodamas tam tikrus įrankius ir technikas, turėtų paskatinti šalis bendradarbiauti mediacijos procese.[74] A. Tvaronavičienė pateikia keletą patarimų, kaip skatinti šalių bendradarbiavimą mediacijoje: pabrėžti mediacijos naudą kiekvienai iš šalių, atskleidžiant individualius šalių poreikius; priminti, kad jos laisva valia sutiko dalyvauti mediacijos procese, todėl, tikėtina, kad kiekviena iš jų turėjo savų priežasčių dalyvauti mediacijoje; skatinti šalis ir toliau bendradarbiauti, primenant mediacijos privalumus ir pasiūlyti šalims įsivaizduoti, kas jų lauktų, jei mediacijos metu nepavyktų pasiekti taikaus susitarimo; rasti, tai kas vienija šalis, nes bendrumo jausmas stiprina norą bendradarbiauti.[75]

Mediacijos metu, sprendžiant ginčą dėl vaiko perdavimo, mediatorius galėtų akcentuoti, kad ginčo šalis vienija jų bendras vaikas, todėl jie turi dėti visas įmanomas pastangas, kad vaikas jaustų abiejų tėvų meilę ir rūpestį. Taip pat, mediacijos metu tikslinga aptarti vykdymo proceso dėl vaiko perdavimo ypatumus ir kaip tai galėtų paveikti vaiko emocinę gerovę ir ar įmanoma to išvengti.

Svarbu paaiškinti tėvams, kad tuo atveju, kai skolininkas nevykdo antstolio patvarkymo dėl teismo sprendimo perduoti vaiką išieškotojui vykdymo tvarkos, antstolis turi teisę kreiptis į teismą dėl leidimo prievarta paimti vaiką išdavimo. Teismas gali atmesti antstolio pareiškimą dėl leidimo prievarta paimti vaiką, tačiau tokiu atveju turi nurodyti, kokių tolimesnių veiksmų reikia imtis (CPK 764 straipsnis). CPK 764 straipsnio 4 dalyje numatyta, jog priverstinai perduodant vaiką, policijos pareigūnai turi imtis visų būtinų priemonių pašalinti kliūtis sprendimui įvykdyti, o VVTAĮT atstovai vaiką paima ir perduoda išieškotojui. Šiuo atveju VVTAĮT pavedama atlikti fizinį (tam tikrais atvejais net priverstinį) veiksmą vaiko atžvilgiu vykdymo proceso metu. Visgi būtina pažymėti, kad ne kiekvienu konkrečiu atveju vaiko perdavimas išieškotojui turi būti vertinamas vien tik kaip fizinio veiksmo atlikimas. Neretu atveju vyresnio amžiaus vaiko fizinis perdavimas tampa apsunkintas arba neįmanomas dėl VVTAĮT atstovo fizinių galimybių. Antra, VVTAĮT nuomone, vaiko perdavimas tam iš tėvų, su kuriuo nustatyta vaiko gyvenamoji vieta, neturėtų būti suabsoliutintas vien tik iki fizinio veiksmo atlikimo, priešingai - turėtų būti suprantamas kaip bet kokių priemonių, nepažeidžiančių vaiko teisių ir geriausių interesų, pasitelkimas. Todėl, tokiu atveju, VVTAĮT atstovui tikslinga užmegzti kontaktą su vaiku,

[73] Natalija Kaminskienė ir kt., *supra note*, 38: 83.
[74] Jean Poitras, „The Paradox of Accepting One's Share of Responsibility in Mediation", *Negotiation Journal*, 23, (2007): 267- 282, https://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1571-9979.2007.00143.x .
[75] Natalija Kaminskienė ir kt., *op. cit.*, 83-84.

atsižvelgiant į vaiko amžių ir brandą jam paaiškinti teismo sprendimo dėl jo gyvenamosios vietos nustatymo su vienu iš tėvų motyvus bei šio sprendimo vykdymo privalomumo ir vykdytinumo principus, sprendimo nevykdymo teisines pasekmes.[76] EŽTT praktikoje nurodoma, kad išimtinais atvejais gali būti panaudota jėga perduodant vaiką, tačiau tokiais atvejais būtina nustatyti teisingą visų su vaiko grąžinimu susijusių asmenų teisių pusiausvyrą. Taigi, EŽTT praktika leidžia daryti išvadą, jog jėgos nepanaudojimas perduodant vaiką gali sąlygoti net interesų pusiausvyros pažeidimą, kas reikštų, kad jėgos panaudojimas yra pateisinamas tais atvejais, kad siekiama užtikrinti vaiko teisę gyventi su tėvu (motina), su kuriuo nustatyta jo gyvenamoji vieta.[77] Tačiau fizinis vaiko išnešimas ar išvedimas iš patalpos negali būti tapatinamas su prievarta, nes priverstinis vaiko perdavimas yra krizinė situacija, reikalaujanti kuo skubesnių veiksmų, adekvačių susidariusiai situacijai. Todėl situacija, kai vaikas įsitveria į kurį nors suaugusįjį ir bandoma jį atplėšti nuo asmens, kuris trukdo atlikti priverstinio vykdymo veiksmus, neturėtų būti vertinama kaip fizinis smurtas prieš vaiką.[78]

Siekiant užtikrinti vaiko teises ir teisėtus interesus vaiko perdavimo metu, bet kurios iš vykdymo proceso šalių ar kitų institucijų atstovų, dalyvaujančiu vykdymo procese, prašymu, arba antstolio sprendimu, dalyvauti vykdymo procese, antstolio patvarkymu gali būti pasitelkiamas psichologas (CPK 764 straipsnis). Antstoliui, kaip vykdymo procesą organizuojančiam subjektui, tenka pareiga pasirūpinti psichologo dalyvavimu. Nepaisant to, kad psichologų dalyvavimas vykdant teismo sprendimus dėl vaiko perdavimo nuo 2011 metų įtvirtintas CPK, praktikoje susiduriama su šių nuostatų taikymo problemomis. Kyla neaiškumų, kaip antstolis praktiškai turėtų pasirinkti reikiamos kvalifikacijos psichologus ir kur jų ieškoti.[79] Šiuos neaiškumus sąlygoja tai, kad Lietuvoje psichologų praktinė veikla nėra reglamentuota, jų veikla nelicencijuojama ir nėra sudaryto oficialaus psichologų sąrašo, iš kurio antstoliai ir kitos teisėsaugos institucijos galėtų pasirinkti psichologus, galinčius dalyvauti teisiniuose procesuose.[80] Šiuo metu Lietuvos

---

[76] ,,Apžvalgos dėl Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos teritorinių vaiko teisių apsaugos skyrių praktikos ir veiksmų vykdymo procese patvirtinimo 2019 m. gruodžio 31 d. Nr. BV-374“, https://www.antstoliurumai.lt/; žiūrėta 2022 m. balandžio 6 d., https://www.antstoliurumai.lt/lt/teises-aktai .

[77] ,,Europos Žmogaus Teisių Teismo 2000 m. gegužės 27 d. sprendimas byloje Nuutinen v. Finland, Nr. 32842/96“, ECHR, žiūrėta 2022 m. balandžio 6 d., https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-58736%22]} .

[78] ,,Apžvalgos dėl Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos teritorinių vaiko teisių apsaugos skyrių praktikos ir veiksmų vykdymo procese patvirtinimo 2019 m. gruodžio 31 d. Nr. BV-374“, *supra note*, 77.

[79] Neringa Grigutytė, ,,Psichologo dalyvavimas teisiniame procese Lietuvoje: iššūkiai ir galimybės“ *Teisės problemos* 3(73), (2011): 20-21, https://teise.org/wp-content/uploads/2016/10/2011-3-gritutyte.pdf .

[80] Lietuvos Respublikos Vyriausybės kanceliarija, *Mokslo ir studijų stebėsenos ir analizės centras. Psichologų veiklos situacijos ir poreikių analizė* (Vilnius: Mosta, 2019), 12, žiūrėta 2022 m. balandžio 6 d.,

Respublikos Seime yra parengtas ir svarstomas psichologų praktinės veiklos įstatymo projektas[81], kuriame siūloma įtvirtinti licencijuotų psichologų sąrašo sistemą, kuri leistų išvengti minėtų neaiškumų ir sudarytų sąlygas tinkamai užtikrinti vaiko teisių apsaugą vykdymo proceso metu.

Paminėtina, kad kompleksiškai ir sistemiškai aiškinant JT VTK ir VTAPĮ nuostatas, VVTAĮT turi teisę vertinti, ar atliekant priverstinio vykdymo proceso veiksmus tinkamai užtikrinamos vaiko teises ir teisėti interesai.[82] VVTAĮT atstovas, priverstinio vaiko perdavimo metu nustatęs galimą vaiko teisių pažeidimą, turi teisę prašyti antstolio nutraukti priverstinio vykdymo veiksmus ir imtis veiksmų, numatytų VTAPĮ 36 straipsnyje.[83] Tokios pozicijos laikosi ir EŽTT, išaiškinęs: „Jei priverstinis teismo sprendimo vykdymas tampa neįmanomu dėl vaiko patirto šoko, priverstinis teismo sprendimo vykdymas privalo būti atidėtas bei imamasi priemonių, siekiant sumažinti neigiamas pasekmes vaikui“.[84]

Mediacijos poreikis vaiko perdavimo bylose grindžiamas ir tuo, kad šiuose ginčuose svarbus laiko veiksnys, kuris gali sukelti negrįžtamų pasekmių vaiko ir tėvo, su kuriuo nustatyta vaiko gyvenamoji vieta, ryšiams.[85] Europos Sąjungos (toliau –ES) teisė reikalauja, kad visi sprendimai, susiję su nepilnamečiais vaikais, turi būti priimami ir vykdomi kaip įmanoma greičiau. EŽTT išnagrinėtose bylose dėl vaiko perdavimo, vykdymo delsimas yra pripažįstamas EŽTK 8 straipsnio pažeidimu. EŽTT, bylose *Maire prieš Portugaliją*[86]*, H.N. prieš Lenkiją*[87] ir *Keradžidč prieš Kroatiją*[88], konstatavo EŽTK 8 straipsnio pažeidimus dėl nacionalinių teismų ir kompetentingų valdžios institucijų neveikimo ar nepakankamų ir efektyvių pastangų vaikų grąžinimo bylose.

Manytina, kad mediacijos taikymas vaiko perdavimo bylose, galėtų padėti ginčo šalims greičiau išspręsti tarpusavio nesutarimus ir susitarti dėl vaiko perdavimo sąlygų ar vaiko

---

http://www.psichologusajunga.lt/lps/admin/spaw2/uploads/files/Psichologai_problem%C5%B3+analiz%C4%97_2019.07.30.pdf .

[81] ,,Lietuvos Respublikos psichologų praktinės veiklos įstatymo projektas”, LRS, žiūrėta 2021 lapkričio 22 d.,. https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAP/cc199a70fb4411ebb4af84e751d2e0c9.

[82] ,,Apžvalgos dėl Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos teritorinių vaiko teisių apsaugos skyrių praktikos ir veiksmų vykdymo procese patvirtinimo 2019 m. gruodžio 31 d. Nr. BV-374“, *supra note,* 77.

[83] *Ibid.*

[84] ,,Europos Žmogaus Teisių Teismo 2000 m. gegužės 27 d. sprendimas byloje Nuutinen v. Finland, Nr. 32842/96“, ECHR, žiūrėta 2022 m. balandžio 6 d., https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-58736%22]} .

[85] Arminas Naujokaitis, „Vaikų lankymą ir priežiūrą apibrėžiančių sprendimų vykdymas (praktinės sprendimų vykdymo problemų pastabos)“, iš *Šeimos bylų nagrinėjimo ir teismo sprendimų vykdymo ypatumai* Egidija Tamošiūnienė ir Inga Kudinavičiūtė-Michailovienė, (Vilnius: Mykolo Riomerio universitetas, 2013), p. 316.

[86] ,,Europos Žmogaus Teisių Teismo 2003 m. gegužės 26 d. sprendimas byloje *Maire prieš Portugaliją* Nr. 48206/99“, ECHR, žiūrėta 2022 m. balandžio 6 d., https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-61184%22]} .

[87] ,,Europos Žmogaus Teisių Teismo 2005 m. rugsėjo 13 d. sprendimas byloje *H.N. prieš Lenkiją* Nr. 77710/01“, ECHR, žiūrėta 2022 m. balandžio 6 d, https://www.incadat.com/en/case/811 .

[88] ,,Europos Žmogaus Teisių Teismo 2005 m. gruodžio 15 d. sprendimas byloje byla *Keradžidč prieš Kroatija* Nr. 35030/04“, ECHR, žiūrėta 2022 m. balandžio 6 d., https://www.incadat.com/en/case/819 .

gyvenamosios vietos pakeitimo klausimo. Literatūroje nurodoma, kad vienas iš mediacijos privalumų yra šio proceso greitumas, tačiau reikia pripažinti, kad ginčo sprendimo trukmė yra santykinis dalykas, kuris priklauso nuo visų aplinkybių (kiek ginčas yra įsisenėjęs, kiek šalys yra pasiruošusios spręsti ginčą ir pan.)[89]

Mediacijos metu, siekiant išvengti priverstinio vaiko perdavimo veiksmų atlikimo, ginčo šalys galėtų aptarti vaiko perdavimo išieškotojui sąlygas. Sprendžiant klausimą dėl vaiko perdavimo vykdymo tvarkos nustatymo, būtina apibrėžti vaiko perdavimo vietą. Svarstant vaiko perdavimo vietos pasirinkimą, be kita ko, turėtų būti siekiama išvengti neigiamos visuomenės reakcijos bei pavojaus tiek vaiko, tiek ir kitų vykdymo procese dalyvaujančių asmenų saugumui. VVTAĮT nurodo, kad rekomenduotina vaiko perdavimą organizuoti neutralioje aplinkoje (pvz., ugdymo įstaigoje, vaikų dienos centre ir pan.), dalyvaujant kuo mažiau pašalinių asmenų. Priverstinis vaiko perdavimas VVTAĮT patalpose yra galimas tik tuo atveju, jei jis nesukeltų neigiamos ten besilankančių asmenų reakcijos ir papildomų neigiamų išgyvenimų vaikui. Tuo atveju, kai tėvas (ar motina), pas kurį vaikas gyvena ne pagal teismo sprendimą, atsisako vaiką atvežti į pasirinktą neutralią vietą, VVTAĮT galėtų rekomenduoti antstoliui vaiko perdavimą organizuoti jo gyvenamojoje vietoje. [90]

Mediacijos metu tėvai taip pat galėtų iškelti klausimą dėl vaiko gyvenamosios vietos pakeitimo. Mediatorius, visų pirma, turėtų atkreipti tėvų dėmesį į vaiko poreikį turėti saugią ir stabilią aplinką. Antra, mediacijos metu svarbu aptarti vaiko ryšį su kiekvienu iš tėvų, jų požiūrį į vaiko auklėjimą ir dalyvavimą jį prižiūrint ir išlaikant iki ginčo pradžios bei jų galimybes sudaryti vaikui tinkamas gyvenimo, raidos ir auklėjimo sąlygas, atsižvelgiant į vaiko amžių, poreikius, įprastą gyvenimo rutiną, tėvų gyvenimo sąlygas (t. y. sąlygos, kuriose vaikas gyvens, tėvų užimtumas, turtinė padėtis ir t.t.)[91]

Sprendžiant klausimą dėl vaiko gyvenamosios vietos pakeitimo, svarbi ir vaiko nuomonė. J. Stripeikienė nurodo, kad būtina ne tik teisės aktuose įtvirtinti vaiko, kaip savarankiško teisių subjekto, teises ir jų apsaugą, tačiau ir užtikrinti vaiko teisę tinkamai dalyvauti su juo susijusiuose ikiteisminiuose, teisminiuose ir vykdymo teisiniuose procesuose.[92] Mediacijos įstatymo 15

---

[89] Natalija Kaminskienė ir kt. *supra note,* 38: 36.
[90] ,,Apžvalgos dėl Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos teritorinių vaiko teisių apsaugos skyrių praktikos ir veiksmų vykdymo procese patvirtinimo 2019 m. gruodžio 31 d. Nr. BV-374“, *supra note,* 77.
[91] Natalija Kaminskienė ir kt. *op.cit.,* 271-274.
[92] Janina Stripeikienė, „Vaiko interesus atitinkantis teisingumas: samprata, prielaidos ir kai kurie probleminiai aspektai“, *Jurisprudencija* 28, 1, (2021): 33,49, https://ojs.mruni.eu/ojs/jurisprudence/article/view/6611 .

straipsnio 4 dalis numato, kad mediatorius, nustatęs, kad yra vaikų, kurių interesai privalo būti apsaugoti sprendžiant civilinį ginčą, gali įtraukti vaikus į ginčo sprendimą mediacijos būdu, tačiau nėra poįstatyminių teisės aktų, reglamentuojančių vaiko įtraukimo į mediacijos procesą procedūrą. Visgi, literatūroje nurodoma, kad vaiką įtraukianti mediacija yra vienas iš į vaiko interesus atsižvelgiančių šeimos mediacijos modelių. O. Intė nurodo, kad būtina su tėvais aptarti vaiko nuomonės išklausymo galimybes bei būdus, taip pat įvertinti, ar tėvai gebės priimti vaiko išsakytą nuomonę ir jam nepriekaištauti. Vaiką įtraukianti mediacija gali būti organizuojama dviem būdais: 1) mediatorius išklauso vaiko nuomonę ir vėliau suteikia tėvams grįžtamąjį ryšį arba vaikas, dalyvaudamas mediacijos sesijoje, savarankiškai išsako savo nuomonę; 2) psichologas ar VVTAĮT specialistas išklauso vaiko nuomonę ir suteikia grįžtamąjį ryšį mediatoriui, kuris pristato informaciją tėvams arba pats specialistas dalyvauja mediacijos sesijoje ir atstovauja vaiko interesus. Antruoju atveju gali kilti sunkumų, nes VVTAĮT specialistai gali atsisakyti bendradarbiauti dėl vaiko nuomonės išklausymo, nesant teismo įpareigojimo.[93]

Pažymėtina, kad mokslininkų nuomonės dėl vaiko įtraukimo į mediaciją išsiskiria. Vaiko įtraukimo į mediacijos procesą šalininkai nurodo, kad vaikai turi dalyvauti procesuose, kuriuose yra priima sprendimai, susiję su jų gyvenimu. Taip pat, mokslininkai pažymi, kad vaiko dalyvavimas mediacijos procese teigiamai koreliuoja su jo galimybe būti išklausytam ir prisitaikyti prie pasikeitusių gyvenimo aplinkybių. Kita vertus, yra priešingų nuomonių apie tai, kad į mediacijos procesą tikslinga įtraukti vaiką, argumentuojant, kad vaikas gali nerimauti dėl to, kaip tėvai reaguos į jo išsakytą nuomonę, patirti lojalumo konfliktą ir kt.[94] Darbo autorės nuomone, vykdymo procese ginčuose dėl vaiko, esant poreikiui, mediatorius galėtų įtraukti vaiką į mediacijos procesą, kas leistų vaikui saugioje aplinkoje, dalyvaujant profesionaliam specialistui, išsakyti savo nuomonę jį liečiančiais klausimais, tačiau būtina įvertinti ir galimas rizikas ir tinkamai pasiruošti vaiko nuomonės išklausymui ir jos pateikimui tėvams.

Sprendžiant klausimą dėl vaiko gyvenamosios vietos pakeitimo, gali iškilti poreikis aptarti galimybę nustatyti vaiko gyvenamąją vietą su abiem tėvais. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėjas G. Sagatys nurodo, kad vaiko gyvenamoji vieta nustatoma su vienu iš tėvų, tačiau sprendžiant ginčą dėl bendravimo su vaiku tvarkos nustatymo, gali susidaryti tokia situacija, kad faktiškai vaikas su abiem tėvais praleidžia vienodai laiko. Taigi, teoriškai negalima sakyti, kad toks

[93] Natalija Kaminskienė ir kt. *supra note*, 38: 255-261;
[94] Rachel Birnbaum, ,,Research report: The Voice of the Child in Separation/Divorce Mediation and Other Alternative Dispute Resolution Processes: A Literature Review“, *Justice*, žiūrėta 2022 m. balandžio 6 d., https://www.justice.gc.ca/eng/rp-pr/fl-lf/divorce/vcsdm-pvem/index.html .

„50:50 procentų laiko“ modelis yra negalimas pagal Lietuvos teisinį reguliavimą ir (ar) nesuderinamas su vaiko interesais, tačiau problema kyla, nes teisės aktai nenumato galimybės vaiko gyvenamosios vietos deklaruoti su abiem tėvais. Be to, toks maksimalus abiejų tėvų dalyvavimas vaiko gyvenime yra galimas tik tais atvejais, kai tai atitinka vaiko geriausius interesus ir norus. Pažymėtina, kad užsienio valstybėse (Belgijoje, Italijoje, Nyderlanduose, iš dalies Danijoje) yra paplitęs kintamos vaiko gyvenamosios vietos modelis, pagal kurį vaiko gyvenamoji vieta nustatoma su abiem tėvais, o konkretus bendravimo laikas nustatomas atsižvelgiant į vaiko interesus ir nuomonę. Europos Tarybos Parlamentinė Asamblėja Rezoliucijoje 2079 (2015) taip pat rekomendavo valstybėms narėms savo teisiniame reguliavime įtvirtinti kintamos vaiko gyvenamosios vietos modelį, kuris galėtų padėti išvengti piktnaudžiavimo tėvų teisėmis ir pareigomis.[95] 2012 m. Lietuvoje buvo siūloma įteisinti kintamos vaiko gyvenamosios vietos modelį, tačiau projektas liko nesvarstytas.[96] Taigi, jei mediacijos metu šalys susitartų dėl maksimalaus abiejų tėvų rūpinimosi vaiku, jie turėtų nuspręsti su kuo iš jų bus deklaruota vaiko gyvenamoji vieta.

Apibendrinant galima teigti, kad mediacijos taikymas, vykdant teismo sprendimus dėl vaiko perdavimo išieškotojui, galėtų sudaryti tinkamas praktines prielaidas įgyvendinti tėvų pareigą kooperuotis vykdymo procese, atkurti tarp šalių pasitikėjimą, tarpusavio pagarbą ir konstruktyvų bendravimą, suvokti priverstinio vykdymo priemonių taikymo poveikį vaikui ir kaip įmanoma greičiau išspręsti ginčą, siekiant išvengti negrįžtamų pasekmių vaiko ir tėvo, su kuriuo nustatyta vaiko gyvenamoji vieta, ryšiams. Mediacijos metu tikėtina, kad šalys galėtų aptarti klausimą dėl vaiko perdavimo sąlygų nustatymo arba gyvenamosios vietos pakeitimo, kuri nustatoma atsižvelgiant į geriausius vaiko interesus.

1.3 Priverstinis teismo sprendimų dėl bendravimo su vaiku tvarkos vykdymas

CK 3.161 straipsnio 3 dalyje numatyta, kad vaikas turi teisę bendrauti su tėvais, nepriklausomai nuo to, ar tėvai gyvena kartu, ar skyriumi. EŽTT ne kartą yra nurodęs, kad „tėvo (motinos) ir vaiko buvimas kartu, mėgavimasis vienas kito draugija yra esminė šeimos gyvenimo

[95] Gediminas Sagatys, „Augant suvokimui apie tėvų lygiateisiškumą bus grįžta prie tinkamiausio vaiko gyvenamosios vietos modelio paieškų“, Lietuvos teismai, žiūrėta 2022 m. balandžio 6 d., https://www.lat.lt/g.-sagatys-augant-suvokimui-apie-tevu-lygiateisiskuma-bus-grizta-prie-tinkamiausio-vaiko-gyvenamosios-vietos-modeliopaiesku/1099

[96] „Aiškinamasis raštas dėl Lietuvos Respublikos Civilinio kodekso 2.14, 3.65, 3.169 straipsnių pakeitimo įstatymo projektas“, LRS, žiūrėta 2022 m. balandžio 6 d., https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/f86e9d507c3111e7aefae747e4b63286?jfwid=hwr78m0pi .

sudedamoji dalis netgi tais atvejais, kai tėvų tarpusavio santykiai nutrūko“[97]. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas yra nurodęs, kad ,,tėvų, negyvenančių kartu su vaiku, teisė bendrauti su vaiku ir dalyvauti jį auklėjant – asmeninio pobūdžio teisė, kurią įgyvendinti galima, kai kitas iš tėvų nekliudo šiam bendravimui, o pats bendravimas – tiesioginis ir nuolatinis“[98]. Šios tėvų teisės įgyvendinimas reiškia ir CK 3.170 straipsnio 1 dalyje nustatytos tėvų pareigos dalyvauti vaiko auklėjime bei bendrauti su vaiku įgyvendinimą. Todėl valstybės institucijoms tenka pareiga užtikrinti, kad vaiko bendravimo teisė su skyrium gyvenančiu tėvu (motina) būtų ginama, kai nevykdomi teismo sprendimai dėl bendravimo su vaiku tvarkos.

VVTAĮT duomenimis, paskutiniais metais išlieka aktualios vaiko bendravimo su skyrium gyvenančiu tėvu (motina) vykdymo problemos, kurios dar labiau išryškėjo Lietuvos Respublikos Vyriausybei paskelbus karantino ribojimus šalyje.[99] Minėti ribojimai tapo dažnu atsisakymo leisti vaikui bendrauti su skyrium gyvenančiu tėvu (motina) pagrindu. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas išaiškino, kad karantino paskelbimas neriboja tėvų ir vaikų santykių, išskyrus, jei tai būtina dėl kitų būtinų saugaus gyvenimo priemonių užtikrinimo.[100]

Antstoliai, vykdydami teismo sprendimus dėl vaiko bendravimo su skyrium gyvenančiu tėvu (motina), pažymi, kad vykdymo proceso sėkmė didele dalimi priklauso nuo teismo sprendimo kokybės. Pasitaiko atvejų, kai teismo sprendimuose nustatomos tokios bendravimo su vaiku sąlygos, kurios kelia teisines interpretacijas, pasižymi konkretumo stygiumi ir dėl to yra beveik neįgyvendinamos. Atsižvelgiant į tai, pradėjus vykdymo procesą, antstoliui iškyla sunkumų dėl sprendimo vykdymo tvarkos nustatymo, prireikia net naujų teismo procesų priverstinio vykdymo procedūroms detalizuoti.[101] Pasak antstolio Armino Naujokaičio, teismas, nagrinėdamas civilinę bylą, kurioje sprendžiamas klausimas dėl skyrium gyvenančio vieno iš tėvų bendravimo su nepilnamečiu vaiku tvarkos, turėtų reikalauti, kad būtų nustatyta detali bendravimo tvarka. Tuo atveju, jei teismui tvirtinti pateiktose taikos sutartyse bendravimo su vaiku tvarka nenustatyta,

---

[97] ,,Europos Žmogaus Teisių Teismo 1994 m. gegužės 26 d. sprendimas byloje Keegan v. Ireland, Nr. 290'', ECHR, žiūrėta 2022 m. balandžio 3 d., http://www.hrcr.org/safrica/childrens_rights/keegan_ireland.html .
,Europos Žmogaus Teisių Teismo 2011 m. rugsėjo 27 d. sprendimas byloje Diamante and Pelliccioni v. San Marino, Nr. 32250/08'', ECHR, žiūrėta 2022 m. balandžio 3 d., https://jurinfo.jep.gov.co/normograma/compilacion/docs/pdf/CASE%20OF%20DIAMANTE%20AND%20PELLICCIONI%20v.%20SAN%20MARINO.PDF .

[98] ,,Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. spalio 24 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-454/2014“, www.eteismai.lt, žiūrėta 2022 m. kovo 22 d., https://eteismai.lt/byla/144828485711508/3K-3-454/2014 .

[99] ,,Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos 2020 metų veiklos ataskaita.“, *supra note*, 9.

[100] ,,Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. kovo 3 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-157-916-2021“, *supra note*, 9.

[101] Arminas Naujokaitis, *supra note*, 84:314-316.

teismas turėtų netvirtinti tokios sutarties ir nurodyti pašalinti trūkumus. Bendravimo su vaiku tvarkos nustatymo klausimą nuodugniai išnagrinėjus iki teismo priėmimo, vaikas apsaugomas nuo pernelyg ilgai trunkančių teisminių procesų bei nuo galimo teisminio proceso atnaujinimo, kurio metu gali iškilti poreikis pakartotinai vaiką įtraukti į procesą. Tuo pačiu, konkrečios bendravimo tvarkos nustatymas užkerta kelia galimam tėvų piktnaudžiavimui savo teisėmis vykdant teismo sprendimą. Taigi, siekiant užtikrinti realią teismo sprendimu dėl vaiko bendravimo su skyrium gyvenančiu tėvu (motina) bendravimo tvarką, sprendimas turi būti, kiek įmanoma, vienareikšmiškas, neleidžiantis tėvams savaip interpretuoti sprendimo turinio bei vykdymo tvarkos.[102]

Manytina, kad tuo atveju, jei vykdymo procese, atsiranda poreikis detalizuoti teismo sprendimą dėl bendravimo tvarkos, ar išsiskiria tėvų nuomonės dėl bendravimo tvarkos vykdymo, ar kyla sunkumų skyrium gyvenančiam vienam iš tėvų bendrauti su vaiku, tikslinga šį ginčą spręsti pasitelkiant mediaciją. O. Intė nurodo, kad atsižvelgiant į šeimos gyvenimo aplinkybes ir į tikėtiną priešingos šalies elgesį, mediacijos procese svarbu bendravimo su vaiku tvarką, kiek įmanoma, labiau detalizuoti. Mediacijos procese bendravimo tvarkos su vaiku detalizavimas turėtų apimti šiuos klausimus:

1. nustatyti konkrečias bendravimo dienas ir laiką;
2. nustatyti vaiko paėmimo ir grąžinimo tvarką, vietą ir laiką;
3. nustatyti bendravimo su vaiku atostogų metu tvarką;
4. nustatyti bendravimo su vaiku vaiko gimtadienio ir kitomis švenčių dienomis tvarką;
5. numatyti išimtis dėl bendravimo tvarkos (pvz. tėvų ar vaiko liga).[103]

Be to, siūloma, tais atvejais, kai ne kartu gyvenantis vienas iš tėvų negali dėl objektyvių priežasčių tiesiogiai ir nuolat bendrauti su vaiku, apsvarstyti ir numatyti kitus alternatyvius bendravimo būdus (pvz., bendravimas telefonu, pasitelkiant vaizdinio ryšio priemones).[104]

Mediacijos metu aptariant klausimą dėl vaiko vaiko bendravimo tvarkos, mediatorius turi padėti tėvams suprasti, kad vaiko bendravimo su skyrium gyvenančiu vienu iš tėvų, turi būti nustatoma, atsižvelgiant į vaiko poreikius, dienotvarkę ir jo nuomonę. Svarbu, kad mediacijos metu pasiektas susitarimas dėl bendravimo su vaiku tvarkos sąlygų, būtų realiai įgyvendinamas bei

[102] Arminas Naujokaitis, *supra note,* 84:316.
[103] Natalija Kaminskienė ir kt. *supra note,* 38: 277-278.
[104] *Ibid*.

vykdomas. Mediatorius turėtų paaiškinti tėvams, kad svarbu laikytis bendravimo tvarkos, nes vaikui yra būtinas pastovumas.[105]

Pasitaiko atvejų, kai skyrium gyvenantis tėvas (motina) mediacijos metu siekia nustatyti intensyvią bendravimo su vaiku tvarką, kuri sutrikdytų vaiko dienotvarkę, jį vargintų, tuo pačiu tėvas (motina) realiai neturėtų galimybės įgyvendinti tokią bendravimo tvarką, nes, pavyzdžiui, yra didelis atstumas tarp tėvų gyvenamųjų vietų. Todėl mediacijos metu siūloma sudaryti laikinus susitarimus, kurių metu tėvai galėtų įsivertinti tikrąsias savo galimybes, numatyti galimus tokios bendravimo tvarkos trūkumus.[106] Manytina, kad net ir taikant mediaciją vykdymo procese ginčuose dėl vaiko, būtų tikslinga sudaryti laikinus susitarimus, kurie leistų ateityje išvengti teismo sprendimo nevykdymo dėl neapdairiai sudarytos bendravimo su vaiku tvarkos.

Vykdymo bylose dėl vaiko bendravimo su skyrium gyvenančiu tėvu (motina) didelę reikšmę turi nepilnamečio vaiko ir jo tėvų emociniai ir psichologiniai veiksniai. Neretai tėvai susiduria su emocinėmis problemomis, likusiomis po skyrybų, kurias būtina kiek įmanoma greičiau spręsti, nes dažniausiai jos ir būna pagrindinė nesutarimų tarp tėvų priežastis.[107] Nagrinėjant peticijas dėl bendravimo su vaiku tvarkos vykdymo, pabrėžtas bendrasis principas, jog tam, kad tėvai galėtų atkurti pagarbų tarpusavio ryšį ir įveikti emocines kliūtis, turi praeiti šiek tiek laiko; tokiose jautriose situacijose, kai siekiama atkurti ryšį su vaiku, būtinas ilgalaikis visų suinteresuotų asmenų įsitraukimas ir pastangos.[108] Besitęsiantys tėvų konfliktai ir tėvų emocinė būsena, kurios metu jie patiria stiprias emocijas, sąlygoja, kad jų priešiškumas kitai šaliai yra perduodamas vaikui. Trukdymas vaikui išlaikyti ar užmegzti ryšius su vienu iš tėvų, taip norint jį atskirti nuo tėvo (motinos) apibūdinamas kaip tėvų atstūmimas. V. Šap ir J. Sondaitė, nagrinėdamos tėvų atstūmimo reiškinį, daro išvadą, kad tėvai labai išgyvena netekę galimybės bendrauti su savo vaikais.[109]

Mediatorius, vykdantis mediaciją vykdymo procese ginčuose dėl vaiko, turi mokėti valdyti ginčo šalių mediacijas mediacijos procese. S. Retzinger ir T. Scheff nurodo, kad mediatorius turi turėti ne tik įgūdžių padėti šalims tyrinėti jų pozicijas ir atskleisti tikruosius šalių interesus, tačiau

---

[105] Natalija Kaminskienė ir kt. *supra note,* 38: 277-278.
[106] *Ibid*.
[107] ,,Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. kovo 3 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-157-916-2021“, *supra note,* 9.
[108] ,,Europos Žmogaus Teisių Teismo 2012 m. sausio 10 d. sprendimas peticijos byloje *Cristescu v Romania,* Nr. 13589/07“, ECHR, http://hudoc.echr.coe.int/app/conversion/docx/pdf?library=ECHR&id=001-150552&filename=CRISTESCU%20v.%20ROMANIA.pdf&logEvent=False .
[109] Valija Šap ir Jolanta Sondaitė, ,,Subjektyvus tėvų atstūmimo išgyvenimas (tėvų perspektyva): kokybinė analizė“, *Tiltai* 3 (2012) :173-176, https://www.researchgate.net/publication/263653383_Subjektyvus_tevu_atstumimo_isgyvenimas_tevu_perspektyva_kokybine_analize .

ir gebėti valdyti ginčo šalių emocijas mediacijos metu.[110] Be to, pasak M. E. Lund, svarbu, kad mediatorius gebėtų atpažinti ir valdyti savo emocijas, kurios gali sąlygoti mediatoriaus šališkumą vienos iš šalių atžvilgiu.[111] Darbo autorės nuomone, emocijos yra sudedamoji konfliktų dalis, ypač ginčuose dėl vaiko, todėl mediatorius turi turėti emocijų valdymo įgūdžius, siekiant padėti tėvams pasiekti taikaus susitarimo.

Taip pat, praktikoje pasitaiko atvejų, kai vaikas, gebantis išreikšti nuomonę, nesutinka bendrauti su skyrium gyvenančiu tėvu (motina), ar iš susitikimo atsisako grįžti.[112] Tokiais atvejais antstoliui gali kilti sunkumų užtikrinant teismo sprendimų vykdymą. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikoje nurodoma, kad „vaiko noras bendrauti (nebendrauti) su vienu iš tėvų paprastai formuojasi priklausomai nuo tėvų tarpusavio santykių, kiekvieno iš jų elgesio, vaiko patirties, išgyvenimų“[113]. Tačiau teismo sprendimo, susijusio su vaiku, nevykdymas negali būti pateisinamas vien tik vaiko nuomone, kuri suformuota vaiko teises ir teisėtus interesus pažeidžiančiu būdu, todėl vertinant vaiko išsakytą nuomonę, kaip priežastį, dėl kurios sprendimas nevykdomas, turi būti atsižvelgiama ir į tai, ar ši nuomonė yra suformuluota visiškai savarankiška, nepakeičiama net ir abiejų vaiko tėvų pastangomis. Teismui būtina išlaikyti pusiausvyrą tarp išsakytos vaiko nuomonės svarbos vertinimo ir vaiko prigimtinio intereso išlaikyti artimą santykį su skyrium gyvenančiu tėvu (motina).[114]

VVTAĮT vertinimu, kai vaikas kategoriškai atsisako bendrauti su skyrium gyvenančiu tėvu (motina), antstolis turėtų nutraukti vykdymo veiksmus ir kreiptis į VVTAĮT, su prašymu pateikti rekomendaciją dėl tolimesnės sprendimo įgyvendinimo galimybės, nepaisant to, kad rekomendacijos teikimas tokiu atveju nėra reglamentuotas. Taigi, VVTAĮT, siekiant užtikrinti vaiko, dalyvaujančio vykdymo procese, teisių apsaugą, turėtų teikti rekomendaciją antstoliui ne tik CPK 764 straipsnio 1 dalyje nustatytu pagrindu, tačiau ir taikant šio įstatymo analogiją ir antstoliui prašant. Įstatymo analogija galima tais atvejais, kai nėra pozityvios teisės normos, tiesiogiai reglamentuojančios civilinį santykį, tačiau yra teisės normos, reglamentuojančios panašų santykį,

---

[110] Suzane Retzinger ir Thomas Scheff, „Emotion, alienation, and narratives: Resolving intractable conflict. Mediation Quarterly“ *Conflict resolution quarterly* 18, 1 (2000): 71-75, https://doi.org/10.1002/crq.3890180107.

[111] Mary Elizabeth Lund, „A Focus on Emotion in Mediation Training“ *Family Court Review*, 38, 1 (2000): 62-68, 10.1111/j.174-1617.2000.tb00558.x .

[112] „Apžvalgos dėl Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos teritorinių vaiko teisių apsaugos skyrių praktikos ir veiksmų vykdymo procese patvirtinimo 2019 m. gruodžio 31 d. Nr. BV-374“, *supra note*, 77.

[113] „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. vasario 3 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-16-706/2016“, www.eteismai.lt, žiūrėta 2022 m. balandžio 4 d., https://eteismai.lt/byla/152438112284953/3K-3-16-706/2016 .

[114] „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. vasario 28 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-35-969/2020“, www.etaismai.lt, žiūrėta 2022 m. balandžio 4 d., https://eteismai.lt/byla/133709467162911/3K-3-35-969/2020?word=ck%20479 .

todėl, atsižvelgiant į jų pobūdį ir esmę, galima daryti išvadą, jog analogijos taikymas yra pateisinimas. VVTAĮT, įvertinusi esmines teismo sprendimo nevykdymo aplinkybes, išklausiusi vaiko ir tėvų nuomones, turėtų spręsti klausimą ne tik dėl rekomendacijos antstoliui pateikimo, bet ir dėl psichologinės ir kompleksinės pagalbos siūlymo vaikui ir tėvams. Be to, antstolis dėl rekomendacijos pateikimo, taikant įstatymo analogiją, galėtų kreiptis ir į psichologą bei policiją.[115]

EŽTT ne kartą yra pažymėjęs, jog nacionalinių valdžios institucijų pareiga imtis visų būtinų priemonių tam, kad užtikrinti skyrium gyvenančio tėvo (motinos) bendravimą su vaiku, nėra absoliuti ir šioje situacijoje gali prireikti net papildomų pasirengimo priemonių.[116] Tais atvejais, kai kai dėl tam tikrų priežasčių tiesioginis vaiko ir tėvo (motinos) bendravimas neatitinka geriausių vaiko interesų, teismas gali nustatyti tėvo (motinos) bendravimą su vaiku per tarpininką.[117] Teismo sprendimuose dėl bendravimo tvarkos nustatymo išimtinais atvejais įpareigojama vaiko ir tėvo (motinos) bendravimo procese dalyvauti VVTAĮT atstovą ir (ar) bendravimo vieta nustatoma VVTAĮT patalpose.[118]

Manytina, kad tokiais atvejais, galima būtų svarstyti galimybę taikyti tėvų-vaikų mediaciją. Šios mediacijos tikslas yra padėti išspręsti ginčą, kilusį tarp vaiko ir tėvų. Kita vertus, tėvų-vaikų mediacija nėra skirta tik tam, kad išspręsti konkretų ginčą, tačiau ir padėti vaikui ir tėvams atkurti tarpusavio pasitikėjimą, užmegzti geresnį bendravimą bei ugdyti įgūdį tinkamai spręsti būsimus ginčus. Mediacijos metu galima nustatyti vaiko priešiško bendravimo su tėvu (motina) priežastis, koreguoti vaiko ir skyrium gyvenančio tėvo (motinos) santykį, identifikuoti poreikį koreguoti bendravimo tvarką bei įtraukti tėvus į pagalbos vaikui procesą, raginant paieškoti sprendimų kartu. Pažymėtina, kad mediatorius, medijuojantis tėvų-vaikų konfliktus, turi turėti psichologinių žinių,

---

[115] „Apžvalgos dėl Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos teritorinių vaiko teisių apsaugos skyrių praktikos ir veiksmų vykdymo procese patvirtinimo 2019 m. gruodžio 31 d. Nr. BV-374“, *supra note*, 77.

[116] „Europos Žmogaus Teisių Teismo 2011 m. rugsėjo 27 d. sprendimas byloje Diamante and Pelliccioni v. San Marino, Nr. 32250/08’’, ECHR, žiūrėta 2022 m. balandžio 3 d., https://jurinfo.jep.gov.co/normograma/compilacion/docs/pdf/CASE%20OF%20DIAMANTE%20AND%20PELLICCIONI%20v.%20SAN%20MARINO.PDF; „Europos Žmogaus Teisių Teismo 2011 m. balandžio 12 d. sprendimas byloje Gluhakovič v. Croatia, Nr. 33351/20’’ žiūrėta 2022 m. balandžio 3 d., https://hudoc.echr.coe.int/fre#{%22itemid%22:[%22001-215180%22]} .

[117] „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. kovo 3 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-157-916/2021“, *supra note*, 9.

[118] „Apžvalgos dėl Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos teritorinių vaiko teisių apsaugos skyrių praktikos ir veiksmų vykdymo procese patvirtinimo 2019 m. gruodžio 31 d. Nr. BV-374“, *opt, cit.*

gebėti kurti pasitikėjimu grįstą bendravimą, saugią aplinką, valdyti galios disbalansą tarp vaiko ir tėvų ir pan.[119]

Pažymėtina, kad VVTAĮT ar kito specialisto dalyvavimas bendravimo tvarkoje nėra tęstinio pobūdžio, nesukeliantis nuolatinio pareigų vykdymo. Bendravimo tvarkos vykdymo per tarpininką (psichologas, VVTAĮT specialistas) pasibaigimo pagrindas turėtų būti abiejų tėvų susitarimas, jog tarpininko dalyvavimas nėra būtinas, o ne tarpininko išvada, kad jie yra pasiruošę bendrauti su vaiku savarankiškai.[120] Visgi, išnykus tarpininkavimo būtinybei, bet esant vaiko tėvo (motinos) prieštaravimui tiesioginiam vaiko ir tėvo bendravimui, tėvas turėtų kreiptis į teismą dėl pereinamojo laikotarpio priemonės panaikinimo ar bendravimo tvarkos pakeitimo. Šiuo atveju, VVTAĮT specialistas, dalyvavęs bendravimo tvarkoje, priešingai, negu mediatorius, kuris yra saistomas konfidencialumo principu, galėtų pateikti įžvalgas, ar skyrium gyvenančiam tėvui (motinai) pavyko atkurti ryšį su vaiku, ar vaikas nejaučia neigiamų emocijų bendraujant su skyrium gyvenančiu tėvu (motina), ar pasilikimas vienam su kartu negyvenančiu tėvu (motina) vaikui nesukelia neigiamų išgyvenimų, bei teikti siūlymus, siekiant užtikrinti vaiko teisių apsaugą.[121]

Apibendrinant galima teigti, kad mediacijos taikymas, vykdant teismo sprendimus dėl bendravimo su vaiku tvarkos užtikrinimo, galėtų sudaryti tinkamas praktines prielaidas pakoreguoti ar detalizuoti nustatytą bendravimo su vaiku tvarką, atsižvelgiant į šalių tikruosius interesus ir į vaiko poreikius, dienotvarkę ir nuomonę. Mediacijos metu šalys gali ne tik derinti interesus, tačiau ir išlieti savo emocijas, kurias mediatorius padeda suvaldyti ir atkurti tarpusavio pagarbu bendravimą. Mediacija taikytina ir tais atvejai, kai vaikas nesutinka bendrauti su skyrium gyvenančiu tėvu (motina) pagal nustatytą bendravimo tvarką.

1.4 Priverstinis teismo sprendimų dėl vaiko išlaikymo išieškojimo vykdymas

Tėvų pareiga išlaikyti savo vaikus iki jie sulauks pilnametystės įtvirtina Lietuvos Respublikos Konstitucijos 38 straipsnio 6 dalyje. Nacionaliniuose teisės aktuose numatyta, kad vienam iš tėvų nevykdant teismo sprendimo ar teismo patvirtintos taikos sutarties dėl nepilnamečių

---

[119] Joan S. Tucker, Maria Orlando Edelen ir Wenjing Huang, „Efectiveness of Parent – Child mediation in improving family functioning and reducing adolescent problem behavior: results from a pilot randomized controlled trial“ *Youth Adoledc* 46, 3 (2017): 505-515, https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC4942407/ .

[120] „Apžvalgos dėl Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos teritorinių vaiko teisių apsaugos skyrių praktikos ir veiksmų vykdymo procese patvirtinimo 2019 m. gruodžio 31 d. Nr. BV-374“, *supra note,* 77.

[121] „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. spalio 24 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-454/2014“, www.eteismai.lt, žiūrėta 2022 m. balandžio 4 d., https://eteismai.lt/byla/144828485711508/3K-3-454/2014 .

vaikų išlaikymo periodinėmis išmokomis, kitas turi teisę kreiptis į teismą dėl vykdomojo rašto išdavimo ir pradėti vykdymo procesą (CK 3.193 straipsnis). Išlaikymo išieškojimas taikomas ir tais atvejais, kai vaikui nustatyta globa (rūpyba) (CK 3.202 straipsnis). Pagal CK 3.183 straipsnio 4 dalį, teismas, priėmęs sprendimą laikinai ar neterminuotai apriboti tėvų valdžią, priteisia išlaikymą vaikui. Taigi, tėvų prievolė išlaikyti vaikus neišnyksta, net ir apribojus tėvų valdžią, išskyrus atvejus, kai vaikas įvaikinamas (3.195 straipsnis).

Akcentuotina, kad išieškotojas, inicijavęs vykdymo procesą dėl išlaikymo nepilnamečiui vaikui išieškojimo, neprivalo pateikti vaiko išlaikymo nemokėjimą patvirtinančių įrodymų, priešingai, laikoma, jog skola dėl vaiko išlaikymo apskaičiuota tinkamai, kol skolininkas neįrodo kitaip. Be to, vykdymo procese dėl nepilnamečio išlaikymo periodinėmis išmokomis išieškojimo, antstolis neturi pareigos išsiųsti skolininkui raginimą įvykdyti teismo sprendimą ar atlikti parengiamuosius veiksmus: iškviesti išieškotoją ir skolininką, išaiškinti jiems jų teises ir pareigas, išklausyti jų nuomonę dėl vykdomojo dokumento vykdymo ir žodžiu paraginti įvykdyti sprendimą. Tokiu atveju gali susidaryti situacija, kad tiek iki vykdymo proceso pradžios, tiek vykdymo proceso metu ginčo šalys tarpusavyje nepasikalba ir neišsiaiškina, dėl kokių priežasčių šalis, kuri privalo teikti išlaikymą vaiką, jo neteikia.

Mediacija vykdymo procese ginčuose dėl išlaikymo vaikui išieškojimo, skirtingai, nei vykdymo procesas, sudarytų galimybę tėvams išsakyti savo nuomonę į ginčo esmę, galimas priteisto išlaikymo neteikimo priežastis, aptarti galimas tokio elgesio pasekmes bei galimus sprendimo būdus, nepriklausomai nuo to, ar tai būtų reikšminga vykdymo procesui, ar ne. Mediacijos procese ginčo šalys yra laisvos kalbėti apie tai, kas joms atrodo svarbu ginče. Tai sudaro galimybę ginčo šalims ne tik išsakyti savo poziciją, bet ir tikruosius savo interesus, kurie dažnai be mediatoriaus pagalbos nėra atskleidžiami.[122]

Taip pat mediacija vykdymo procese, vykdant teismo sprendimus dėl nepilnamečio vaiko išlaikymo, galėtų padėti išvengti dar didesnio susipriešinimo tarp tėvų, nes vykdymo proceso šalims pasiekus taikų susitarimą, skolininkas gali išvengti priverstinio vykdymo metu kylančių neigiamų padarinių. Visų pirma, priverstinai vykdant teismo sprendimą dėl išlaikymo, mokamo vaikui periodinėmis išmokomis išieškojimo, skolininkas nukenčia materialiai, nes turi apmokėti vykdymo išlaidas. Tuo tarpu, realizuojant turtą iš varžytinių, negalima pasirinkti palankiausio momento parduoti turtą, todėl ir kaina dažniausiai būna mažesnė už tuo metu rinkoje buvusio analogiško turto kainą. Antra, skolininkas vykdymo procese gali patirti ne tik materialių, tačiau kai

[122] Natalija Kaminskienė ir kt., *supra note,* 1: 306.

kurais atvejais ir moralinių padarinių. Pavyzdžiui: skolininkas gali būti įtrauktas į skolininkų registrą ir dėl to gali sunkiau sudaryti finansinio lizingo sutartį ir (ar) gauti norimą paskolą. Areštavus skolininko būstą, kuriame jis gyvena, antstolis, kartu su potencialiais būsto pirkėjais, gali jame apsilankyti ir jį apžiūrėti.[123]

Kita vertus, neretai pasitaiko atvejų, kai asmuo, nemokantis priteisto išlaikymo, negauna darbo užmokesčio, neturi jokių piniginių lėšų, taip pat neturi jokio turto, kurį realizavus būtų galima padengti susidariusią skolą. Teismų praktikoje nurodoma, kad sąmoningas vengimas išlaikyti vaiką pasireiškia tais atvejais, kai asmuo dirba nelegaliai, vengia įsidarbinti, slepia savo turines lėšas ir (ar) pajamas, simuliuoja ligą ar kitaip apgaulės būdu siekia išvengti prievolės išlaikyti vaiką.[124] Šiame kontekste pažymėtina, kad neretai asmenys, kurie turi įsiskolinimų dirba nelegaliai, perveda turimas lėšas kitiems asmenims ir kitais būdais siekia išvengti skolų išieškojimo. Todėl, svarbu mediacijos procese sudaryti šalims saugią aplinką, kurioje jie galėtų kalbėti apie savo finansinę padėtį ir tikrąsias galimybes teikti išlaikymą vaikui. Šiuo atveju, klientams yra svarbu būti tikriems, kad mediatorius neatskleis informacijos tretiesiems asmenims, kurią jis sužinojo teikdamas mediacijos paslaugas, nes ši dažnai susijusi su jautria žmogui informacija. Be to, konfidencialumo reikalavimas mediacijos procese keliamas ne tik mediatoriui ir mediacijos paslaugų administratoriui, bet ir ginčo šalims. Informacija, gauta mediacijos metu, negali būti laikoma įrodymais civiliniame procese, taip pat mediatoriai apie aplinkybes, kurias jam tapo žinomos mediacijos proceso metu, negali būti teismo ar kitų institucijų apklausiami kaip liudytojai. Kita vertus, konfidencialumo reikalavimas mediacijos procese nėra absoliutus. Įstatymų leidėjo numatytos šio konfidencialumo reikalavimo išimtys: informacijai, kurios neatskleidimas prieštarautų viešajam interesui (ypatingai kai reikia užkirsti kelią žalos fizinio asmens sveikatai ir (ar) gyvybei atsiradimui arba užtikrinti geriausius vaiko interesus) bei informacijai, kuri būtina siekiant patvirtinti pasiektą susitarimą ar įvykdyti taikos sutartį.

Tuo atveju, jei mediacijos metu paaiškėja, kad yra pasikeitusi šalies, kuri neteikia išlaikymo vaikui, turtinė padėtis, galima aptarti klausimą dėl vaiko išlaikymo dydžio ar formos pakeitimo. Pažymėtina, kad vaiko išlaikymo tvarka ir forma nustatoma, atsižvelgiant į vaiko poreikius ir tėvų realias finansines galimybes teikti išlaikymą. Nustatant konkretaus vaiko poreikių turinį, būtina įvertinti, ar išlaikymas bus pakankamas patenkinti ne tik būtinuosius vaiko poreikius (būstas,

[123]Vigintas Višinskis, „Raginimas įvykdyti sprendimą“, *Jurisprudencija* 103, 1 (2008): 24, https://ojs.mruni.eu/ojs/jurisprudence/article/view/2629 .

[124] „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2011 m. balandžio 14 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-139/2011“, www.etaismai.lt, žiūrėta 2022 m. balandžio 4 d. https://eteismai.lt/byla/63743297217279/2K-139/2011 .

maistas, apranga, mokslai, sveikata ir pan.), bet ir atliepti vaiko laisvalaikį, pomėgius, gabumus. Jeigu mediacijos metu tarp tėvų išsiskiria nuomonės dėl vaiko poreikių, mediatorius gali pasiūlyti tėvams aptarti vaiko poreikius, numatyti esamas ir galimas išlaidas. Tokiu būdu tėvai galėtų nustatyti vaiko išlaikymo dydį, kuris jų nuomone labiausiai galėtų atitikti vaiko interesus.[125]

Pasitaiko atvejų, kad ginčo šalis, kuri neteikia išlaikymo, suvokia, kad išlaikymas yra skiriamas tam iš tėvų, su kuriuo nustatyta gyvenamoji vieta, ar kad vaikui skiriamos lėšos yra netinkamai naudojamos.[126] Mediatorius turėtų aptarti šį klausimą su tėvais ir padėti suprasti, kad vaiko skiriamas išlaikymas turi būti naudojamas tik vaiko poreikių tenkinimui.[127] Manytina, kad dažnai tokių konfliktų tarp tėvų priežastis yra susipriešinimas ir nepasitikėjimas vienas kitu, todėl mediacijos metu svarbu aptarti ne tik vaiko išlaikymo klausimus, bet ir kitus klausimus, kurie susiję su jų tarpusavio santykiais ir bendravimu. Pastebima, kad geri santykiai su vaiko motina yra įvardinami, kaip vieni iš pagrindinių veiksnių, sąlygojančių tai, ar skyrium gyvenantis tėvas teikia priteistą išlaikymą.[128]

Akcentuotina ir tai, kad tuo atveju, jei antstoliui nepavyksta skolos išieškoti priverstine tvarka, vaikas, negaunantis priteisto išlaikymo, įgyja teisę gauti vaiko išlaikymo išmoką. Lietuvos Respublikos vaiko išlaikymo išmokų įstatymo[129] 7 straipsnio 2 punkte numatyta, kad vaikas turi teisę į išmoką, jeigu išlaikymą vaikui privalantis teikti asmuo jo neteikia ar teikia tik iš dalies ilgiau nei vieną mėnesį. Realizavus vaiko teisę į išlaikymo išmoką, neišmokėta išlaikymo sumos dalis bus išieškoma iš skolininko kaip įsiskolinimas vaikams, o Sodros sumokėtos išmokos taps išlaikymo nemokančio vieno iš tėvų skola valstybei.

Valstybė, įteisindama tokį teisinį reguliavimą, prisiima savo konstitucinę pareigą rūpintis šeimomis, auginančiomis vaikus, įstatymo numatyta tvarka teikiant joms finansinę, socialinę ir kitokio pobūdžio paramą (Lietuvos Respublikos Konstitucijos 39 straipsnis). Kita vertus, valstybė iš dalies perima tėvų prievolę išlaikyti savo vaikus, kai jie šios pareigos nevykdo, tačiau sutiktina su I. Kudunavičiūtės – Michailovienės ir A. Maslauskaitės požiūriu, kad valstybė negali būti tapatinama su skolininku vaiko išlaikymo prievolėje, nes pareigą išlaikyti savo vaikus tenka, visų pirmą, tėvams, o ne valstybei. Be to, valstybės teikiama parama vaikui, kuris negauna priteisto

[125] Natalija Kaminskienė ir kt. *supra note*, 38: 282-287.
[126] Aušra Maslauskaitė ir kt., *supra note*, 11: 3-4.
[127] Natalija Kaminskienė ir kt. *opt.cit.*
[128] Aušra Maslauskaitė ir kt., *opt.cit.*
[129] „Lietuvos Respublikos vaiko išlaikymo išmokų įstatymas“, TAR, žiūrėta 2022 m. balandžio 4 d., https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.289714/asr .

išlaikymo, nėra pakankama visapusiškai užtikrinti vaiko poreikius, kai tėvai nevykdo šios prievolės.[130]

Taigi, galima daryti išvadą, kad būtina ieškoti ir kitų alternatyvių būdų, ne tik priverstinio vykdymo ar išlaikymo išmokų mokėjimo, kaip užtikrinti vaiko teisę į išlaikymą ir padėti ginčo šalims taikiai išspręsti ginčą dėl vieno iš tėvų nevykdomos prievolės mokėti vaikui priteistą išlaikymą. Nesant nuolatinių pajamų, piniginių lėšų ar turto arba skolininkui sąmoningai vengiant teikti išlaikymą, vykdymo procesas tampa neįmanomas, todėl mediacijos taikymas, vykdant teismo sprendimus dėl vaiko išlaikymo išieškojimo, galėtų sudaryti tinkamas praktines prielaidas sudaryti saugią ir konfidencialią aplinką, kurioje šalys galėtų išsakyti savo požiūrį į ginčo esmę, kalbėti apie apie savo finansinę padėtį ir tikrąsias galimybes teikti išlaikymą vaikui bei ieškoti galimų sprendimo būdų, atsižvelgiant į vaiko poreikius ir tėvų finansinę padėtį. Taip pat, mediacijos taikymas galėtų padėti išvengti dar didesnio susipriešinimo tarp tėvų, nes vykdymo proceso šalims pasiekus taikų susitarimą, skolininkas galėtų išvengti teismo sprendimo nevykdymo pasekmių.

Apibendrinant galima teigti, kad priverstinio vykdymo priemonių ir kitų teismo sprendimo nevykdymo teisinių pasekmių taikymo nepakanka išspręsti vykdymo procese ginčuose dėl nepilnamečio vaiko kylančių problemų, todėl reikia sudaryti galimybę ginčo šalių interesų derinimui per taikų susitarimą t. y. per mediaciją.

[130] Inga Kudinavičiūtė-Michailovienė ir Aušra Maslauskaitė, ,,Children's Maintenance Fund in Lithuania: Legal and Sociological Aspects of its Activities", iš *The International Survey of Family Law*, Bill Atkin (Bristol: Jordan Publishing, 2016), 310.

2 MEDIACIJOS TAIKYMO PERSPEKTYVOS VYKDYMO PROCESE GINČUOSE DĖL VAIKO

Šiame skyriuje siekiama įvertinti, ar Lietuvoje yra sudarytos tinkamos teisinės prielaidos ir sąlygos mediacijos taikymui vykdymo procese ginčuose dėl vaiko. Taip pat, apžvelgiamas užsienio valstybių pasirinktas teisinis reguliavimas, susijęs su mediacijos taikymui vykdymo procese, vykdant teismo sprendimus dėl vaiko.

2.1 Mediacijos taikymo priverstinio vykdymo procese ginčuose dėl vaiko teisinės prielaidos ir sąlygos

Nepilnamečių tėvai, siekdami tinkamai įgyvendinti tėvų valdžią, užtikrinti geriausius vaiko interesus bei išvengti teismo sprendimo nevykdymo teisinių pasekmių, turi siekti taikaus susitarimo net tik ikiteisminiame, teisminiame, bet ir vykdymo proceso metu.

Europos Tarybos Ministrų Komiteto rekomendacijose nurodoma, kad proceso šalys turi būti įpareigotos tinkamai bendradarbiauti vykdymo procese. Taip pat būtina skatinti ginčo šalių sutaikinimą bei taikos sutarties sudarymą visose civilinio proceso stadijose.[131] Lietuvos Aukščiausiojo Teismo jurisprudencijoje nurodoma, kad ,,tik tėvų tarpusavyje rastas sprendimas, kaip geriausiai auklėti vaiką, galės būti geranoriškai vykdomas ir geriausiai atitiks vaiko interesus.“ Šiam tikslui pasiekti teismas ragina į pagalbą pasitelkti mediatorius, tarpininkus, psichologus ir kitus specialistus.[132]

Lietuvos antstolių rūmai pastebi, kad būtina mažinti priverstinių poveikio priemonių taikymą ginčuose dėl vaikų, plėtojant alternatyvius ginčų sprendimo mechanizmus. Priverstinio pobūdžio priemonių taikymas, užtikrinant teismo sprendimų, susijusių su vaiku, turėtų būti kraštutinė priemonė.[133]

Manytina, kad nepilnamečių vaikų tėvai, prieš kreipdamiesi į antstolį dėl priverstinio sprendimo įvykdymo, nepagrįstai neišnaudoja alternatyvaus ginčų sprendimo būdo – mediacijos. Pasak A. Tvaronavičienės ir N. Kaminskienės, šis ginčų sprendimo būdas ypatingai tinkamas, kai tenka spręsti ypatingai emociškai jautrius asmenų, kurie tarpusavyje susiję ilgalaikiais santykiais,

---

[131] ,,Europos Tarybos Ministrų Komiteto rekomendacija Nr. R(81)7 „Dėl priemonių, lengvinančių teismų prieinamumą“, CEO, žiūrėta 2022 m. balandžio 6 d., http://lrv-atstovas-eztt.lt/page/europos-tarybos-ministru-komiteto-rekomendacijos ; ,,Europos Tarybos Ministrų komiteto rekomendacija Nr. Rec (2003)17 valstybėms narėms „Dėl teismo sprendimų vykdymo“, CEO, žiūrėra 2022 m. balandžio 6 d., https://rm.coe.int/16807481c1 .

[132] ,,Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. vasario 3 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-16-706/2016“, www.eteismai.lt, žiūrėta 2022 m. balandžio 4., https://eteismai.lt/byla/152438112284953/3K-3-16-706/2016 .

[133] Aleksandras Selezniovas, *supra note,* 70: 328.

ginčus.[134] Teisiniai ginčai dėl vaikų gyvenamosios vietos, bendravimo su vaiku tvarkos ir išlaikymo yra būtent tokie.

Mediacijos samprata apibrėžiama Mediacijos įstatymo 2 straipsnio 4 dalyje, kuriame nurodoma, kad mediacija – civilinių ir administracinių ginčų procedūra, skirta padėti ginčo šalims taikiai išspręsti ginčą, padedant vienam ar keliems mediatoriams. Šiame įstatyme įtvirtintos dvi mediacijos rūšis: neteisminė mediacija ir teisminė mediacija. Teisės doktrinoje išskiriama dar viena mediacijos rūšis – poteisminė mediacija (ang. post-trial mediation).[135] Vien šios mediacijos rūšies pavadinimas suponuoja, jog ji vykdoma tuomet, kai jau yra priimtas įsiteisėjęs teismo sprendimas. Pažymėtina, kad užsienio valstybėse poteisminė mediacija sėkmingai vykdoma bausmių vykdymo sistemoje. Pamažu poteisminė mediacija skinasi kelią ir Lietuvos baudžiamojoje justicijoje per Probacijos tarnybos mediatorių veiklą. [136]

Tačiau kyla klausimas, ar Lietuvos teisniame reguliavime yra sudarytos teisinės prielaidos taikyti mediaciją vykdymo procese ginčuose dėl vaiko. Viena iš pagrindinių teisinių prielaidų taikyti mediaciją vykdymo procese galima laikyti dar 2011 m. CPK atsiradusią galimybę baigti vykdomąją bylą taikos sutartimi.[137] CPK 595 straipsnyje pirmą kartą Lietuvos vykdymo procese įtvirtintas taikos sutarties vykdymo procese institutas. Įteisinus šią teisės normą, atsirado galimybė išieškotojui ir skolininkui taikiai susitarti ir pateikti vykdomąją bylą vykdančiam antstoliui taikos sutartį. Gavęs proceso šalių sudarytą taikos sutartį, antstolis vykdomosios bylos vykdymą sustabdo ir perduoda ją apylinkės teismui, kuris, patvirtindamas taikos sutartį, priima nutartį, kuria nutraukiama vykdomoji byla. Ši prielaida yra būtinoji mediacijos vykdymo procese funkcionavimui sąlyga, kadangi tik taikos sutartyje galima įforminti mediacijos metu pasiektą susitarimą ir ateityje užtikrinti susitarimo vykdymą.

Kita svarbi prielaida taikyti mediaciją vykdymo procese – mediacijos instituto įtvirtinimas Lietuvos Respublikos teisiniame reguliavime. Nepaisant to, kad užsienio šalyse mediacija yra vertinama, kaip viena iš tinkamiausių ir veiksmingiausių šeimos ginčų sprendimo būdų, Lietuvoje

---

[134] Tvaronavičienė Agnė ir Kaminskienė Natalija, *supra note*, 5: 54.

[135] Irina A. Filipova ir Vladislav V. Filipov, „Mediation in enforcement proceedings: Application in the European countries and prospects of application in the Russian Federation“ *Actual Problems of Economics and Law*, 11, 1 (2017): 181,https://www.researchgate.net/publication/315986414_Mediation_in_enforcement_proceedings_Application_in_the_European_countries_and_prospects_of_application_in_the_Russian_Federation ;

[136] Ilona Michailovič, „Mediacijos galimybės baudžiamojoje justicijoje priėmus nuosprendį“, iš *Bausmių taikymo ir vykdymo tarptautinis palyginimas, tendencijos ir perspektyvos Lietuvoje: recenzuotų mokslinių straipsnių rinkinys*, Gintautas Sakalauskas (Vilnius: Žara, 2017), 233–235.

[137] „2011 m. birželio 21 d. Nr. XI-1480 redakcija „Dėl Lietuvos Respublikos civilinio proceso pakeitimo ir papildymo“, LRS, žiūrėta 2022 m. kovo 2 d., https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.403087 .

mediacija ganėtinai sudėtingai skynėsi kelią teisinėje sistemoje.[138] Lietuvoje pirmieji bandymai įteisinti mediaciją civiliniuose ginčuose prasidėjo dar 2005 m. kartu su Teisėjų tarybos inicijuotu pilotiniu teisminės mediacijos projektu.[139] 2008 m. liepos 15 d. įgyvendinant Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą „Dėl tam tikrų mediacijos civilinėse ir komercinėse bylose aspektų“[140], buvo priimtas Civilinių ginčų taikinamojo tarpininkavimo įstatymas[141], kuriame įtvirtinti neteisminės mediacijos taikymo teisiniai pagrindai. Tačiau šis teisinis reguliavimas neskatino mediacijos plėtros, mediacija buvo taikoma vangiai, be kita ko, visuomenė dar nebuvo pakankamai pasiruošusi priimti mediacijos instituto ir pakankamai informuota apie mediacijos proceso naudą.[142] Todėl Lietuvos Respublikos teisingumo ministras 2015 m. rugsėjo 17 d. patvirtino Taikinamojo tarpininkavimo (mediacijos) sistemos plėtros koncepciją[143] (toliau – Koncepcija), kurią vykdant buvo siekiama skatinti mediacijos plėtrą ir efektyvumą. Būtent šioje Koncepcijoje pirmą kartą iškelta idėja apie galimybę tam tikroms ginčų kategorijoms mediaciją taikyti kaip privalomą ikiteisminę ginčų nagrinėjimo procedūrą.[144] Įgyvendinant Koncepciją, buvo parengtas ir 2017 m. birželio 29 d. priimtas Mediacijos įstatymas[145]. 2020 m. sausio 1 d. įsigaliojo minėto įstatymo nuostatos, įtvirtinančios privalomą neteisminę mediaciją šeimos ginčuose, kurie privalo būti nagrinėjami ginčo teisena. Nuo 2019 m. plečiamas mediacijos taikymas ir administraciniuose ginčuose.[146]

---

[138] Agnė Tvaronavičienė ir Natalija Kaminskienė, *supra note,* 5: 53.

[139] „Lietuvos Respublikos teismų tarybos 2005 m. gegužės 20 d. nutarimas Nr. 13 P-348 "Dėl bandomojo teisminės mediacijos projekto", www.teismai.lt, žiūrėta 2022 m. balandžio 3 d., https://www.teismai.lt/lt/teismu-savivalda/teisejutaryba/nutarimai/173/results?sqid=365bd94d7357422fdb56bf23803c485 99d22a5bd .

[140] „Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2008/52/EC „Dėl kai kurių mediacijos civiliniuose ir komerciniuose ginčuose aspektų“, EUR-LEX, žiūrėta 2022 m. balandžio 3 d, https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/PDF/?uri=CELEX:32008L0052&from=LV .

[141] „Lietuvos Respublikos taikinamojo tarpininkavimo civiliniuose ginčuose įstatymas“, LRS, žiūrėta 2022 m. balandžio 4 d., https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/95539982609f11e7a53b83ca0142260e .

[142] Agnė Tvaronavičienė ir Natalija Kaminskienė, *opt.cit.*

[143] „Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2015 m. rugsėjo 17 d. įsakymas Nr. 1R-268 „Dėl taikinamojo tarpininkavimo (mediacijos) sistemos plėtros koncepcijos patvirtinimo“, TAR, žiūrėta 2022 m. balandžio 4 d., https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/1de59bf05d7211e5beff92bd32ec99a1?jfwid=pd6eq2kwp ;

[144] Agnė Tvaronavičienė ir Natalija Kaminskienė, *opt.cit.*

[145] Pažymėtina, kad 2017 m. birželio 29 d. Lietuvos Respublikos Seimas išdėstė nauja redakcija LR civilinių ginčų taikinamojo tarpininkavimo įstatymą Nr. X-1702, kartu pakeisdamas jo pavadinimą į LR mediacijos įstatymą (Nr. XIII-54).

[146] Agnė Tvaronavičienė ir Vaidas Milius, „Mediacijos taikymas ikiteisminio administracinių ginčų nagrinėjimo stadijoje: prielaidos ir sąlygos taikesniam procesui“, *Lietuvos teisė 2020 Esminiai pokyčiai* (2020): 34–44, https://repository.mruni.eu/bitstream/handle/007/17273/Lietuvos_teis%C4%97_II_dalis-3646.pdf?sequence=1&is%20Allowed=y ; Agnė Tvaronavičienė ir Natalija Kaminskienė, „Teisminės mediacijos taikymas administracinėje justicijoje“, *Lietuvos teisė 2019 Esminiai pokyčiai* (2019): 29–33, https://repository.mruni.eu/bitstream/handle/007/16248/2019%20Teise_1.4._Tvaronavic%20iene%20,%20Kaminskiene%20.pdf?sequence=1 .

Nepriklausomai nuo to, kad Mediacijos įstatymas, reglamentuojantis neteisminės ir teisminės mediacijos civilinių ir administracinių ginčų ypatumus, nenumato privalomosios mediacijos vykdymo procese, tačiau Lietuvos teisiniame reglamentavime nėra tiesioginio draudimo taikyti neteisminę mediaciją net ir priėmus teismo sprendimą. Tai reiškia, kad vykdymo proceso šalys gali pasinaudoti neteisminės mediacijos procedūra.

Vykdymo proceso šalys dėl neteisminės mediacijos paslaugų gali kreiptis į pasirinktą mediatorių, įrašytą į Lietuvos Respublikos mediatorių sąrašą ir susimokėti už jo suteiktas paslaugas. N. Kaminskienė pastebi, jog žmonės labiau linkę vertina paslaugas, už kurias turi susimokėti, tuo pačiu jie labiau stengiasi pasiekti taikaus susitarimo.[147] Kita vertus, neteisminės mediacijos paslaugas vykdymo proceso šalys gali gauti ir nemokamai. Ginčuose dėl vaikų šalys gali kreiptis dėl nemokamos neteisminės mediacijos paslaugų į savo gyvenamosios vietos savivaldybę, dėl kompleksinių paslaugų šeimai suteikimo. Viena iš kompleksinių paslaugų šeimai sąraše esančių paslaugų yra mediacija. Paminėtina, kad kompleksinės paslaugos šeimai iki 2022 m. buvo finansuojamos Europos socialinio fondo lėšomis. Atsižvelgiant į šių paslaugų poreikį, planuojama tęsti jų teikimą - jos bus finansuojamas Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijos lėšomis. Taip pat, teisės aktai, reglamentuojantys valstybės garantuojamos teisinės pagalbos organizavimo ir teikimo tvarką[148], numato, kad asmuo, siekiantis pasinaudoti valstybės užtikrinama neteismine mediacija, turi pateikti prašymą, kitos ginčo šalies sutikimą dėl mediacijos vykdymo ir dokumentus, įrodančius, kad bent viena iš ginčo šalių turi teisę į antrinę teisinę pagalbą bei nėra įstatyme nustatytų pagrindų, kai antrinė teisinė pagalba neteikiama. Atitinkamai vykdymo proceso šalys, atsižvelgiant į jų sudėtingą turtinę padėtį, gali kreiptis dėl neteisminės mediacijos suteikimo valstybės lėšomis į Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnybą (toliau –VGTPT). Tačiau, verta pažymėti, kad VGTPT administracinės paslaugos teikimo aprašyme[149] nurodoma, kad valstybė užtikrina neteisminę mediaciją civiliniuose ginčuose, išskyrus šeimos bylas. Atsižvelgiant į tai, galima teigti, kad vykdymo proceso šalys ginčuose dėl vaikų negali pasinaudoti valstybės užtikrinama neteismine mediacija. Manytina, kad tokį teisinį reguliavimą sąlygoja tai, kad ginčai dėl vaikų gyvenamosios vietos, bendravimo su vaiku tvarkos ir išlaikymo neįgyja *res judicata* galios, išlieka galimybė vykdymo proceso šalims, t. y. tėvams,

[147] Natalija Kaminskienė ir kt., *supra note,* 38: 28.
[148] „Lietuvos Respublikos valstybės garantuojamos teisinės pagalbos įstatymas“, LRS, žiūrėta 2021 m. vasario 25 d., https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.98693/asr .
[149] „Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnybos Administracinės paslaugos teikimo aprašymas Nr. 1“, VGTPT, žiūrėta 2022 m. balandžio 6 d., https://vgtpt.lrv.lt/uploads/vgtpt/documents/files/VGTPT%20apra%C5%A1ymas.pdf .

kreiptis į teismą dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo ir teismo sprendimo, susijusio su nepilnamečiu vaiku, pakeitimo. Tokiu atveju, vykdymo proceso šalys, esant ginčui, turėtų pasinaudoti privaloma ikiteismine ginčo nagrinėjimo procedūra – mediacija, kuri yra apmokama VGTPT iš valstybės biudžeto lėšų. Privalomoji mediacija yra nemokama ir ja gali pasinaudoti kiekvienas asmuo nepriklausomai nuo jo turimo turto ar pajamų, išskyrus Mediacijos įstatyto 22 straipsnyje numatytus atvejus.

Dar viena svarbi teisinė prielaida teikti mediacijos paslaugas vykdymo procese: Antstolių įstatymas suteikia antstoliui galimybę teikti šiame įstatyme numatytas teisines paslaugas. Iš antstolio teikiamų paslaugų, kai nevykdomi teismų sprendimai, susiję su nepilnamečiais vaikais, ginčo šalys, siekdamos taikaus susitarimo, gali pasinaudoti teisinio konsultavimo ir mediacijos paslaugomis.

Antstolis, būdamas profesionalus teisininkas, vadovaudamasis Antstolių įstatymo 21 straipsnio 2 dalies 3 punktu, gali teikti teisines konsultacijas ir su jomis susijusias teisines paslaugas, išskyrus klientų atstovavimą teismuose ar santykiuose su trečiaisiais asmenimis. Teikiant šią paslaugą, antstolis padeda parengti įvarius procesinius dokumentus, sutartis ir įvertina pasirašytų ar ketinamų pasirašyti sutarčių teisines pasekmes. Visgi, pasak antstolio V. Čegliko, ši antstolių teikiama paslauga įprastai teikiama dar neprasidėjus vykdymo procesui, nes teisinių konsultacijų teikimas vykdymo procese galėtų pažeisti šalių teises, kadangi teisinę informaciją vykdomąją bylą vykdantis antstolis išieškotojui ir skolininkui turi suteikti nemokamai. Tačiau antstolis, teikdamas teisinio konsultavimo paslaugą ir vadovaudamasis savo praktine patirtimi vykdant tokio pobūdžio bylas, gali nepilnamečių vaikų tėvams padėti įvertinti, ar sulygtos bendravimo su vaiku sąlygos yra realiai įgyvendinamos, su kokiomis problemomis ateityje galima susidurti.[150] Ne mažiau svarbu ir tai, kad antstolio teikiamos teisinės konsultacijos yra alternatyva kitų teisininkų ir advokatų konsultacijoms.

Manytina, kad antstolis, teikdamas teisines konsultacijas nepilnamečių vaikų tėvams dėl teismo sprendimų, susijusių su nepilnamečiu vaiku, nevykdymo, be kita ko, gali informuoti juos apie galimybę pasinaudoti neteismine mediacija, išaiškinti mediacijos esmę ir jos teikiamą naudą, tačiau trūksta mokslinių tyrimų, atskleidžiančių antstolių požiūrį į mediaciją bei duomenų apie tai, kaip dažnai antstolis nukreipia vykdymo proceso šalis į mediaciją. Todėl tikslinga panagrinėti, kokį požiūrį į mediaciją turi kiti teisinės bendruomenės nariai. Šiuo požiūriu reikšmingas 2015 m.

[150] Valdas Čeglikas „Antstolių teikiamų paslaugų panaudojimas šeimos bylose“, iš *Šeimos bylų nagrinėjimo ir teismo sprendimų vykdymo ypatumai,* Egidija Tamošiūnienė ir Inga Kudinavičiūtė-Michailovienė, (Vilnius: Mykolo Riomerio universitetas, 2013), p. 325.

Mykolo Romerio universiteto mokslininkių atliktas tyrimas, dėl Lietuvos advokatų požiūrio į mediaciją, kuris atskleidė, kad ginčo šalis atstovaujantys advokatai mediaciją suvokia kaip konkurencinę veiklą, kuri kelia pavojų jų profesinei sėkmei, galimybei gauti pajamas.[151] Be to, advokatai ne tik neprisideda prie taikaus ginčo šalių susitarimo sudarymo, tačiau ir savo veiksmais mediacijos metu neretai tam trukdo.[152] Toks advokatų požiūris į mediaciją nesukuria prielaidų, kad jie nukreiptų ginčo šalis į mediaciją. Tuo tarpu G. Štaraitė-Barsulienė savo disertacijoje nagrinėdama mediacijos notaro veikloje taikymo galimybes nustatė, kad notarai teigiamai vertina mediacijos procedūrą, savo veikloje taiko mediacijos technikas, tačiau ne visi notarai yra linkę pasinaudoti galimybe tapti mediatoriais.[153] Taigi, kaip matome, teisinės bendruomenės narių požiūris į mediaciją nėra vienareikšmis, todėl būtina atlikti papildomus, siekiant išsiaiškinti antstolių požiūrį į mediaciją.

Kita antstolių teikiama teisinė paslauga yra mediacija. Dar 2011 m. Lietuvos Respublikos teisingumo ministerija, siekdama skatinti mediacijos plėtrą tarp kitų teisininkų, parengė Antstolių įstatymo 21 straipsnio papildymo įstatymo projektą[154], siūlydama sudaryti galimybę skolininkui ir išieškotojui, norintiems išvengti bylinėjimo teisme, tai padaryti pasitelkiant antstolio pagalbą. Antstolių įstatymo projekto aiškinamajame rašte[155] buvo akcentuota, kad antstolio profesinė veikla yra griežtai reglamentuota, antstoliams keliami aukšti kvalifikacijos, profesinės etikos ir darbo organizavimo reikalavimai. Be to, antstoliai turėdami didelę finansinių ginčų sprendimo patirtį gali sėkmingai taikyti mediaciją turtiniuose ginčuose. Taigi, šie antstoliui keliami reikalavimai ir turima patirtis sudaro prielaidas ginčo šalims pasitikėti antstolių teikiamomis paslaugomis, o kartu paskatinti šio alternatyvaus ginčo sprendimo būdo taikymą praktikoje. Tačiau tuo metu šio teisinio reguliavimo pakeitimo įteisinti nepavyko.

---

[151] Natalija Kaminskienė ir kt., „Lietuvos advokatų požiūrio į taikų ginčų sprendimą ir mediaciją tyrimas“, *Socialinių mokslų studijos* 8, 1 (2016): 58, https://intranet.mruni.eu/upload/iblock/aa1/N8-1-03_%C4%8Ciuladiene.pdf .

[152] Jolanta Sondaitė ir Sandra Molė, „Teismo mediatorių požiūris į teisminės mediacijos praktiką“ *Socialinis darbas* 17, 2 (2019): 197, https://repository.mruni.eu/handle/007/16014 .

[153] Gerda Štaraitė-Barsulienė, „Mediacijos notaro veikloje taikymo galimybės ir teisinio reguliavimo Lietuvoje tobulinimo kryptys“ (daktaro disertacija, Mykolos Romerio universitetas, 2018), 118-119, https://repository.mruni.eu/handle/007/15198 .

[154] „Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimo „Dėl LR advokatūros įstatymo 4 straipsnio pakeitimo įstatymo, LR antstolių įstatymo 21 straipsnio papildymo įstatymo ir LR notariato įstatymo 2, 19, 20, 22 straipsnių pakeitimo ir įstatymo papildymo 20(2) straipsniu įstatymo projektų“ pateikimo LR Seimui“ projektas“, LRS, žiūrėta 2022 m. balandžio 4 d., https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAP/TAPIS.90514 ;

[155] „Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimo „Dėl LR advokatūros įstatymo 4 straipsnio pakeitimo įstatymo, LR antstolių įstatymo 21 straipsnio papildymo įstatymo ir LR notariato įstatymo 2, 19, 20, 22 straipsnių pakeitimo ir įstatymo papildymo 20(2) straipsniu įstatymo projektų“ pateikimo LR Seimui“ projektų aiškinamasis raštas“, *op. cit.*

Po ilgesnės pertraukos 2017 m. birželio 29 d. Lietuvos Respublikos Seimas priėmė Antstolių įstatymo 21 straipsnio pakeitimus[156], kurie įsigaliojo nuo 2017 m. liepos 3 d. Šie pakeitimai dar labiau išplėtė antstolio teikiamų paslaugų sąrašą. Antstolių įstatymo 21 straipsnio 2 dalies 7 punkte nustatyta, kad antstolis gali teikti mediacijos paslaugas, kai sprendžiami ginčai. Šis teisinis reglamentavimas įtvirtino formalią galimybę antstoliui vykdyti mediacijos procedūrą bei būti teismo mediatoriumi civilinėse bylose, jei pateikus prašymą ir atitikus reikalavimus, jis įrašomas į Lietuvos Respublikos mediatorių sąrašą.

Antstolių įstatymo 21 straipsnyje nurodyta, kad mediacija, kaip ir kitos antstolio teikiamos paslaugos, vertinama ne kaip antstolio vykdoma funkcija, bet kaip papildomai teikiama paslauga, kurią antstolis teikia, kaip profesionalus teisininkas. Antstolių įstatyme įtvirtinta, kad teisinių paslaugų teikimas antstoliui neturėtų trukdyti atlikti valstybės jam deleguotų funkcijų. Be to, antstolis turi teikti pirmenybę valstybės deleguotų funkcijų atlikimui. Taip pat teikdamas paslaugas, antstolis turi vengti interesų konflikto ir kitų aplinkybių, galinčių sukelti abejonių dėl antstolio objektyvumo ir nešališkumo, atliekant įstatymų nustatytas funkcijas, todėl antstolis negali teikti mediacijos paslaugų šeimos ginčuose, kylančiuose iš tų santykių, dėl kurių jis jau yra atlikęs įstatymų jam deleguotas funkcijas. Antstolis taip pat negali atlikti įstatymu nustatytų funkcijų dėl tų santykių, iš kurių kilusiame šeimos ginče jis buvo mediatorius. Taigi, tuo atveju, kai antstolis yra mediatorius ir dar nėra atlikęs įstatyme nustatytų funkcijų, pats antstolis galėtų, šalių sutikimu, būti mediatoriumi ginče. Tačiau, jeigu būtų pasiektas susitarimas, antstolis negalėtų ateityje atlikti valstybės jam deleguotų funkcijų. Darytina išvada, kad antstolis turi griežtai atriboti valstybės deleguotų funkcijų atlikimą ir mediacijos paslaugų teikimą.

Išanalizavus teisines prielaidas taikyti mediaciją vykdymo procese ginčuose dėl vaiko, manytina, kad jos sudaro teisines prielaidas taikyti mediaciją vykdymo procese ginčuose dėl vaiko. Vykdymo proceso šalys gali sudaryti taikos sutartį, pasinaudoti neteismine mediacija, o tam tikrai atvejais ir privaloma mediacija. Antstolis gali informuoti ginčo šalis apie galimybę vykdymo procese pasinaudoti neteisminės mediacijos procedūra ir sudaryti taikos sutartį. Taip pat, teisės aktai įtvirtina galimybę antstoliui teikti mediacijos paslaugą su sąlyga, kad jis atribos savo atliekamas funkcijas nuo teikiamų mediacijos paslaugų.

[156] „Antstolių įstatymo Nr. IX-876 21 straipsnio pakeitimo įstatymo projektas“, LRS, žiūrėta 2022 m. balandžio 6 d., https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAP/58ff0190567c11e78869ae36ddd5784f?jfwid=-w3jfdznq3 .

2.2 Privalomosios mediacijos vykdymo procese ginčuose dėl bendravimo su vaiku tvarkos įteisinimo prielaidos

Dar vienas svarbus žingsnis įtvirtinant mediacijos taikymą vykdymo procese ginčuose dėl vaiko yra privalomosios mediacijos sąlygos įteisinimas ginčuose dėl bendravimo su vaiku tvarkos užtikrinimo. 2021 metais Lietuvos antstolių rūmai, atsižvelgiant į savo praktinę patirtį, vykdant teismo sprendimus dėl bendravimo su vaiku tvarkos užtikrinimo ir sėkmingus neteisminės ir teisminės mediacijos rezultatus, inicijavo CPK 771^2 straipsnio papildymo įstatymo projektą, kuris šiuo metu pateiktas suinteresuotoms grupėms derinti. Šiuo pakeitimu siekiama įteisinti privalomąją mediaciją prieš antstoliui pradedant priverstinio vykdymo procesą dėl teismo sprendime nustatytos bendravimo su vaiku tvarkos: „*Jeigu viena iš proceso šalių antstolį informuoja, kad sprendimas, kuriuo nustatyta bendravimo su vaiku tvarka yra nevykdoma, netinkamai vykdoma arba negali būti įvykdoma pasikeitus aplinkybėms, antstolis priima patvarkymą dėl privalomos ginčo sprendimo mediacijos būdu*“[157]. Pasak įstatymo pakeitimo rengėjų, antstolio patvarkyme būtų nurodytas konkretus mediacijos pabaigos terminas ir ginčo šalys būtų įpareigojamos pasibaigus minėtam terminui informuoti antstolį apie mediacijos metu pasiektus rezultatus. Toks siūlomas teisinio reguliavimo pakeitimas, įstatymo pakeitimo rengėjų manymu, skatintų ginčo šalims savarankiškai spręsti tarpusavio nesutarimus ir mažinti priverstinio pobūdžio priemonių taikymo mastą ginčuose dėl bendravimo su vaiku tvarkos. Taip pat, tai taptų papildoma nepilnamečio vaiko teisių apsaugos užtikrinimo sąlyga, nes tik tėvų geranoriškai pasiektas susitarimas sudaro prielaidas užtikrinti ir puoselėti visaverčius vaiko ryšius su abiem tėvais. [158]

Antstolių rūmai nurodo šiuos argumentus, pagrindžiančius privalomosios mediacijos įteisinimo vykdymo procese dėl skyrium gyvenančio tėvo (motinos) bendravimo su vaiku tvarkos užtikrinimo būtinumą[159]:

1. **Ženkliai padaugėjo reikalavimų priverstinai vykdyti teismo sprendimus dėl bendravimo su vaiku tvarkos užtikrinimo.** Remiantis Lietuvos antstolių rūmų statistiniais duomenimis, piniginio ir nepiniginio pobūdžio teismo sprendimai, susiję su nepilnamečiais vaikais, sudaro tik nedidelę dalį visų priverstine tvarka vykdomų sprendimų, tačiau pastebima, kad remiantis Lietuvos antstolių rūmų statistiniais duomenimis (žr. *1 lentelė),* 2019-2021 m. naujų

[157] „Lietuvos antstolių rūmų veiklos ataskaita 2021 m.“, https://www.antstoliurumai.lt/ , žiūrėta 2021 m. gegužės 25 d., https://www.antstoliurumai.lt/index.php?id=2782.
[158] *Ibid.*
[159] *Ibid*.

vykdomųjų dokumentų, dėl bendravimo su vaiku tvarkos užtikrinimo ženkliai padaugėjo, lyginant su ankstesniais metais. Tuo tarpu, vykdomųjų dokumentų dėl vaiko perdavimo išieškotojui skaičius išlieka nepakitęs. Pastaraisiais metais stebimas vykdomųjų dokumentų dėl išlaikymo išieškojimo skaičiaus mažėjimas.

1 lentelė. **Vykdomųjų bylų, susijusių su įpareigojamais vaiko atžvilgiu, statistika.**

Metai	Vykdoma dėl bendravimo su vaiku tvarkos užtikrinimo	Pateikta naujų dėl bendravimo su vaiku tvarkos užtikrinimo	Vykdoma dėl vaiko perdavimo	Pateikta naujų dėl vaiko perdavimo	Vykdoma dėl išlaikymo išieškojimo	Pateikta naujų dėl išlaikymo išieškojimo
2021 m.	370	101	10	2	57987	1691
2020 m.	347	105	9	0	61828	2290
2019 m.	268	97	10	3	64905	2736
2018 m.	188	72	11	3	68547	3226
2017 m.	133	56	9	6	70411	3842
2016 m.	82	78	3	3	70536	4181

Parengta darbo autorės pagal: Lietuvos Antstoliai *Facebook* paskyroje pateiktus duomenis.[160]

2. **Sėkmingi mediacijos rezultatai taikant ikiteisminę ir teisminę mediaciją šeimos ginčuose.** Pirmųjų privalomosios mediacijos metų rezultatai parodė, kad 2751 atveju buvo paskirtas mediatorius, iš kurių 1045 ginčai pasibaigė sėkmingai t. y. pasiekus taikų susitarimą.[161] Tačiau būtina pažymėti, kad iš visų VGTPT gautų 6789 prašymų dėl privalomosios mediacijos skyrimo, net 4038 atvejais mediacija neįvyko ginčo šaliai neatsakius arba nesutikus per numatytą terminą. [162] Aptarti rezultatai leidžia daryti išvadą, kad visuomenė dar nėra priėmusi mediacijos, kaip lygiaverčio teismui ginčo nagrinėjimo procedūros. Tuo tarpu, teisminės mediacijos rezultatai atskleidžia, kad 2018 metais buvo inicijuoti 452 teisminiai procesai, iš kurių 218 baigti šalims pasirašius taikos sutartį, 2019 metais šis skaičius išaugo beveik trečdaliu - iki 533 procesų, iš jų beveik pusė (248) pabaigta taikos sutartimis. 2020 metais šis skaičius, lyginant su 2019 m., sumažėjo iki 390 procesų, iš kurių 161 pabaigta taikos sutartimis. Paskutiniaisiais metais sumažėjusių procesų skaičius siejamas su šalyje dėl Covid-19 pandemijos taikytais ribojimais, dėl kurių neįvyko teismo ir teisminės mediacijos posėdžiai. Teisminės mediacijos komisija pastebi, kad mediacijos taikymas net ir tais atvejais, kai šalims nepavyksta rasti taikaus susitarimo ir byla

[160] „Lietuvos antstolių rūmų veiklos ataskaita 2021 m.“, *supra note,* 143.
[161] „Metai su mediacija: trečdalis šeimų ginčus išsprendžia taikiai“, Lietuvos Respublikos teisingumo ministerija, žiūrėta 2022 m. sausio 10 d., https://tm.lrv.lt/lt/naujienos/metai-su-mediacija-trecdalis-seimu-gincus-issprendziataikiai?fbclid=IwAR2TekAIwl01-TmpXM6U12eE10M3orT5T1AqiN_7Uh5Aet0VvM6gXJRkaok .
[162] „2021 m. veiklos ataskaita“, Lietuvos Respublikos teisingumo ministerija, TM, ŽIŪRĖTA 2022 m. balandžio 10, https://tm.lrv.lt/uploads/tm/documents/files/TM_2020%20m_%20_veiklos%20ataskaita_final.pdf .

toliau nagrinėjama teisme, turi išliekamąją vertę, nes ginčo šalys išmoksta išklausyti vieną kitą ir pradeda konstruktyviai bendradarbiauti. Be to, didžioji dalis mediacija pasinaudojusių asmenų rekomenduotų kitiems spręsti ginčą teisminės mediacijos būdu.[163] Visgi, minėti neteisminės ir teisminės mediacijos rezultatai neatspindi galimo mediacijos masto, nes Lietuvoje nėra kaupiama statistinė informacija apie per šį laikotarpį įvykusias privačias mediacijas. Be to, Teisingumo ministerija prognozuoja, kad per artimiausius keletą metų mediacijų skaičius Lietuvoje turėtų išaugti iki 6 tūkstančių.[164]

3. **Šeimos mediacija yra tinkamas būdas spręsti ginčus dėl bendravimo su vaiku tvarkos užtikrinimo, ypač kai pasireiškia neigiami ginčo šalių jausmai ir emocijos.** M. Stevenson nurodo, kad šeimos mediacija grindžiama tėvų suvokimu, kad vaikai turi palaikyti nuolatinius ryšius su abiem tėvais, kad tėvų tarpusavio bendradarbiavimas padeda vaikams prisitaikyti prie pasikeitusių gyvenimo aplinkybių, kad besitęsiantys tėvų nesutarimai daro didelę žalą vaiko psichinei sveikatai ir kad tėvai padedant mediatoriui gali priimti bendrus sprendimus, kurie atitinka geriausius vaiko interesus.[165] J. Sondaitė nurodo, kad šeimos mediacija pasižymi šiais ypatumais: „a) konflikto sprendimo galimybė suteikiama pačioms šalims, mediatorius moko konstruktyvių, bendradarbiavimu grįstų sprendimo įgūdžių; b) sudaroma galimybė kiekvienai šaliai išlieti nuoskaudas, tuo metu, kai kita šalis klausosi, o tai leidžiama bylinėjimosi procese; c) mediacijos procedūra siūlo mažiau priešišką procesą nei ginčo sprendimas teisme; d) skatina tėvus gilintis į vaikų poreikius ir apriboja psichologinę žalą vaikų ir tėvų santykiams, kuri dažnai neišvengiama bylinėjimosi procese, nes konfliktuojančios šalys dažnai siekia diskredituoti vienam kitą tam, kad įgytų geresnę derybinę poziciją; e) sumažina ekonominę ir emocinę kainą, kuri susijusi su šeimos ginčų sprendimu; f) padeda susitarti taip, kad liktų patenkintos abi šalys ir didina tikimybę, kad šalys laikysis priimtų sprendimų.“[166]

Kita vertus, nepaisant įvardintų mediacijos taikymo šeimos ginčuose privalumų, kai kurie mokslininkai nurodo atvejus, kai mediacija yra netikslinga ar net negalima. N. Kaminskienė ir J. Sondaitė pastebi, jog ginčo tinkamumą mediacijai rekomenduotina vertinti trimis etapais. Pirmame

---

[163] „Teisminės mediacijos komisijos 2020 m. veiklos ataskaita“, www.teismai.lt , žiūrėta 2022 m. sausio 4 d., https://www.teismai.lt/data/public/uploads/2021/03/tmk-ataskaita2020.pdf .

[164] „Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos 2019 metų veiklos ataskaita“, www.lrv.lt , žiūrėta 2022 m. sausio 4 d.,https://tm.lrv.lt/uploads/tm/documents/files/TM%202019%20metu%20veiklos%20ataskaita.pdf .

[165] Marion Stevenson, „Family Mediation: Working to Support Separated Families“. Iš Mediation in context, Marian Liebmann, (London and Philadelphia: Jessica Kingsley Publishers, 2000), 41 http://www.8-926-145-87-01.ru/wp-content/uploads/2014/07/Marian_Liebmann_Sue_Bowers_Mark_Bitel_MediatioBookZZ.org_.pdf .

[166] Jolanta Sondaitė, „Šeimos mediacija; užsienio šalių patirtis“, *Socialinis darbas* 5, 2 (2006): 24, https://repository.mruni.eu/handle/007/13249?show=full&locale-attribute=lt .

etape vertinama, ar ginčas gali būti išspręstas mediacijos metu. Antrame etape vertinama, ar šalių savybių ir jų tarpusavio santykių ypatumai nedaro mediacijos negalima. Trečiame etape vertinamas mediatoriaus tinkamumas spręsti ginčą. Tačiau, pasak mokslininkių, rekomenduojamas ginčo tinkamumo mediacijai vertinimo modelis yra sąlyginis, nes atliekamas vertinant pirminę informaciją apie ginčą. Todėl, atskirais atvejais, mediacija gali būti vykdoma ir būti sėkminga, net jei ginčas pagal atliktą vertinimą atrodė visiškai netinkamas.[167]

G. R. Clarke ir I. T. Davies nurodo šiuos ginčo netinkamumo požymius: 1. kai įtariamas ar nustatytas smurtas artimoje aplinkoje; 2. kai įtariamas ar nustatytas bet kokios rūšies smurtas prieš vaiką; 3. kai viena iš šalių neturi reikšmingos informacijos, kurios vėlesnis atskleidimas galėtų sąlygoti susitarimo panaikinimą/negaliojimą; 4. kai ginčo šalys nesąžiningu savo elgesiu tikisi įgyti strateginį pranašumą, sprendžiant ginčą; 5. kai šalių patiriamos neigiamos emocijos neleidžia ieškoti taikaus susitarimo; arba 6. kai šalių pasiektas susitarimas, mediatoriaus manymu, yra kilęs nesąžiningų derybų metu, yra labai nelygus vienai iš šalių arba akivaizdžiai prieštarauja viešajai tvarkai ir (ar) imperatyvioms teisės normoms, neatitinka geriausių vaiko interesų, tokiais atvejais mediatorius turėtų nutraukti mediacijos procesą.[168] Pasak M. Roberts, šeimos ginčai nėra tinkami spręsti mediacijos būdu, kai tarp ginčo šalių yra didelis vertybinis konfliktas tarp ginčo šalių, kai yra netinkamas kreipimosi dėl mediacijos pagrindas ir kai ginčas įstatymų nustatyta tvarka negali būti sprendžiamas mediacijos būdu.[169]

Pažymėtina, kad 2021 m. balandžio 22 d. Lietuvos Respublikos Seimas priėmė Mediacijos įstatymo pataisas, kuriomis įtvirtinta, kad sprendžiant šeimos ginčus, kai kreiptis į teismą dėl ginčo sprendimo sieks smurtą artimoje aplinkoje patyręs asmuo, o kita ginčo šalis bus galimas smurtautojas, nebus taikoma privalomoji mediacija. Mokslinėje doktrinoje galimybė vykdyti mediaciją smurto artimoje aplinkoje atvejais vertinama nevienareikšmiškai. Daugelis mokslininkų pažymi, kad mediacija yra negalima smurto artimoje aplinkoje atvejais, nes mediacijoje dalyvaujančių šalių derybinės pozicijos nėra lygiavertės.[170] Laikomasi pozicijos, kad šalis, priklausanti nuo smurtautojo, negali būti pilnavertis mediacijos dalyvis ir turės blogesnes pozicijas,

---

[167] Natalija Kamisnkienė ir kt., *supra note*, 38: 40-48.
[168] Gay R. Clarke ir Iyla T. Davies, „ADR — Argument For and against use of the Mediation Process Particularly in Family and Neighborhood disputes“, *Queensland University of Technology Law and Justice Journal*, 7, (1991): 94, https://lr.law.qut.edu.au/article/view/343/335/view.html .
[169] Marian Roberts, *Mediation in Family Disputes: Principles of Practice*, (Aldershot, Hants, England: Ashgate Publishing Ltd, 2008), 175, Žiūrėta 2021 gruodžio m. 29 d., www.tandfebooks.com/doi/previewpdf/10.4324/9781315594620 .
[170] Alana Dunningan, „Restoring Power to the Powerless: The Need to Reform Californias Mandatory Mediation for Victims of Domestic Violence“, *University of San Francisco Law Review* 37, 4 (2003): 1041-1042, https://repository.usfca.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1270&context=usflawreview .

nei smurtautojas, ieškant susitarimų.[171] Vis dėlto mediacijos smurto artimoje aplinkoje šalininkai pabrėžia, kad atlikti tyrimai parodė, jog tam tikrais atvejais mediacija gali būti veiksmingai taikoma smurto artimoje aplinkoje atvejais.[172] Lietuvoje vykdyto projekto „Mediacijos įgyvendinimas probacijos tarnybose“ rezultatai atskleidė, jog mediacijos taikymas smurto artimoje aplinkoje atvejais, padėjo šalims priimti bendrus sutarimus dėl vaikų išlaikymo, bendravimo su vaiku tvarkos ir pan.[173] Pasak, Ch. Pelican, esminis dalykas, vertinant atvejo tinkamumą mediacijai, yra smurtaujančios šalies galios pozicija ir nukentėjusios nuo smurto šalies galimybės sukaupti resursus, padedančius ištrūkti iš smurtinio santykio arba jį pakeisti.[174] Darbo autorės manymu, vertinant ginčo tinkamumą mediacijai smurto artimoje aplinkoje atvejais, būtina atsižvelgti į tai, kokio pobūdžio ir lygio yra smurtas, tačiau jokiu būdu neapriboti galimybės dalyvauti mediacijoje, ypač, kai mediacijos būdu ginčą siekia spręsti asmuo, nukentėjęs nuo smurto artimoje aplinkoje. Sutiktina su N. Kaminskienės ir A. Tvaronavičienės pozicija, kad būtina užtikrinti mediatorių pasirengimą teikti mediacijos paslaugas smurto artimoje aplinkoje atvejais,[175] ir ieškoti alternatyvių mediacijos formų (netiesioginė ar šaudyklinė mediacija), siekiant sudaryti saugią aplinką.[176]

4. **Mediacijos paslaugą, kai nevykdomi teismo sprendimai, susiję su nepilnamečiais vaikais, gali teikti ir antstoliai, įrašyti į oficialų mediatorių sąrašą.** Kaip jau buvo minėta, įstatymų leidėjas nacionaliniuose teisės aktuose įtvirtino galimybę antstoliui taikyti mediaciją. Ne bet kuris, o tik tas antstolis, kuris įrašytas į Lietuvos Respublikos mediatorių sąrašą, gali teikti ginčo

[171] Ilona Michailovič, *supra note,* 37:36.
[172] Christa Pelikan, „On the Efficacy of Victim – Offender – Mediation in Cses of Parthner ship Violence in Austria, or: Men Don't Get Better, But women Get Stronger: Is it Still True?“, *European Journal Crim Policy Res* 16, 1 (2010): 49-67, https://www.researchgate.net/publication/227286760_On_the_Efficacy_of_Victim-Offender-Mediation_in_Cases_of_Partnership_Violence_in_Austria_or_Men_Don't_Get_Better_But_Women_Get_Stronger_Is_it_Still_True .
[173] Renata Giedrytė – Mačiulienė ir Judita Venckevičienė, „Mediacijos įgyvendinimas probacijos tarnyboje Lietuvoje“, *Teisės problemos* 2, 92 (2016): 81-82, https://teise.org/wp-content/uploads/2017/02/Giedryt%C4%97-Ma%C4%8Diulien%C4%97-Venckevi%C4%8Dien%C4%97-2016-2.pdf .
[174] Christina Pelican, „Victim-offender mediation in domestic violence cases-a research report.“, *Theories Methods Aplications,* 3, 1 (2002): 1-15, file:///C:/Users/Ivona/Downloads/Victim-Offender-Mediation_in_Domestic_Violence_Cas.pdf .
[175] Agnė Tvaronavičienė ir Natalija Kaminskienė, *supra note,* 5: 57.
[176] Lisanne Drost ir kt., *„Comparaive Report „Restorative Justice in Cases Domestic Violence: Best practice examples between increasing mutual understanding and awareness of specific protection needs*“, (Criminal Justice system, 2015), 23, https://www.unodc.org/e4j/data/_university_uni_/restorative-justice-in-cases-of-domestic-violence--best-practice-examples-between-mutual-understanding-and-awareness-of-specific-protection-needs.html?lng=en ; Natalija Kaminskienė ir kt., *supra note,* 1: 251.

šalims mediacijos paslaugas. 2021 m. birželio 14 d. duomenimis, iš 312 sąraše esančių mediatorių net 30 buvo antstoliai, tai sudaro apie 32 proc. visų antstolių.[177]

Mediacijos įstatymo 6 straipsnio 1 dalyje numatyta, kad ,,asmenys, siekiantys būti įrašyti į Lietuvos Respublikos mediatorių sąrašą, turi atitikti šiuos reikalavimus: 1. turėti aukštąjį universitetinį išsilavinimą; 2. būti išklausę ne trumpesnius kaip 40 valandų mokymus mediacijos tema ne anksčiau kaip prieš penkerius metus iki kreipimosi dėl įrašymo į Lietuvos Respublikos mediatorių sąrašą dienos; 3. išlaikyti mediatorių kvalifikacinį egzaminą; 4. būti nepriekaištingos reputacijos.“ Vadovaujantis to paties įstatymo 6 straipsnio 2 dalimi, antstoliams, turintiems trejų metų antstolio darbo patirtį, nėra taikomas reikalavimas dėl kvalifikacijos egzamino laikymo. A. Tvaronavičienė ir N. Kaminskienė pastebi, kad galiojantis teisinis reguliavimas sudaro prielaidas asmenims, neturintiems tinkamo pasirengimo, įgyti mediatoriaus statusą. Pripažintina, kad antstoliai, kaip ir kiti teisinių profesijų atstovai, pasižymi aukštu teisinių žinių turėjimu, tačiau mediacijoje kur kas svarbesnės mediacijos proceso, psichologinės žinios ir įgūdžiai, leidžiantys suprasti ginčo šalių tikruosius interesus ir padėti juos suderinti, o ne vertinti jų užimamas teisines pozicijas. Be to, mediatorių egzaminų vykdymo rezultatai rodo, kad dažniausiai kandidatai neišlaiko praktinės egzamino dalies dėl bendravimo gebėjimų ir mediacijos taikymo įgūdžių stokos.[178]

Pažymėtina, kad CEPEJ Gairėse dėl geresnio rekomendacijos ,,Dėl vykdymo užtikrinimo“ įgyvendinimo nurodoma, kad antstolis pagrįstai gali teikti mediacijos paslaugas. Tuo pačiu, Gairėse pabrėžiama, kad antstolio, kaip mediatoriaus, vaidmuo turi būti aiškiai apibrėžtas nacionalinėje teisėje, siekiant užtikrinti antstolio nešališkumą ir vykdymo procese dalyvaujančių asmenų interesų apsaugą.[179] Antstolių vykdomos mediacijos užsienio valstybėse potencialą patvirtina ir 2021 m. birželio 16-17 d. CEPEJ kartu su Tarptautine antstolių ir teismo pareigūnų sąjunga (UIHJ) parengta ir priimta mediacijos mokymų programa, kuri skirta antstoliams. Šios mokymų programos tikslas – skatinti mediacijos plėtrą antstolio veikloje. Pasak CEPEJ, dauguma Europos Tarybos valstybių narių (Prancūzija, Belgija, Nyderlandai, Portugalija, Šveicarija ir

[177] ,, Lietuvos Respublikos mediatorių sąrašas“, VGTPT, žiūrėta 2022 m. balandžio 4 d., https://vgtpt.lrv.lt/lt/advokatu-mediatoriu-ir-psichologu-sarasai/lietuvos-respublikos-mediatoriu-sarasas-2 .
[178] Tvaronavičienė Agnė ir Kaminskienė Natalija, *supra note*, 5: 56-57.
[179] CEPEJ, *Guidelines for a better implementation of the existing Council of Europe's Recommendation on enforcement*, (Strasbourg, 2009): 1-7, https://rm.coe.int/16807473cd .

Ispanija) sudaro galimybę antstoliui teikti mediacijos paslaugas, todėl svarbu didinti antstolių informuotumą apie mediacijos procesą civilinėse ir komercinėse bylose.[180]

Taigi, siekiant užtikrinti antstolio teikiamos mediacijos kokybę ir vertinant tai, kad antstoliai neretai savo veikloje taiko mediacijos technikas, tarpininkauja tarp šalių ar rekomenduoja šalims pasinaudoti profesionalaus mediatoriaus paslaugomis, manytina, kad mokymai mediacijos tematika, net ir antstoliui nesiekiant teikti mediacijos paslaugų, būtų tikslingi pagilinant jų turimas žinias šioje srityje, tuo pačiu tobulinant tarpininkavimo įgūdžius. Šiuo atveju, nėra būtina laikytis akademinių valandų skaičiaus, numatyto Mediacijos įstatyme. Kita vertus, galima svarstyti galimybę įtraukti mediacijos temą į Antstolio kvalifikacinio egzamino programą.[181]

5. **Kai kuriais atvejais sudėtinga ar net neįmanoma taikyti priverstinio vykdymo priemonių.** Kaip jau buvo minėta, antstoliui vykdant nepiniginio pobūdžio teismo sprendimus, susijusius su nepilnamečiu vaiku, neretai susiduriama su situacija, kai vaikai kategoriškai atsisako dalyvauti susitikimuose su skyrium gyvenančiu tėvu (motina) ar priešinasi būti perduoti tam iš tėvų, su kuriuo nustatyta vaiko gyvenamoji vieta. Toks vaiko elgesys apsunkina priverstinį vykdymą.

6. **Teigiama užsienio šalių patirtis taikant mediaciją, kai nevykdomi teismo sprendimai, susiję su nepilnamečiais vaikais.** Užsienio šalių patirtys taikant mediaciją vykdymo procese ginčuose dėl vaiko tiriamos baigiamojo darbo 2.2 skyriuje.

Nepaisant Lietuvos antstolių rūmų pateiktų argumentų, pagrindžiančių privalomosios mediacijos prieš antstoliui pradedant priverstinio vykdymo procesą dėl teismo sprendime nustatytos bendravimo su vaiku tvarkos būtinumo, kyla klausimas, kodėl šis siūlymas neapima kitų ginčų dėl vaiko, t. y. vaiko perdavimo išieškotojui ir išlaikymo išieškojimo. Darbo autorės nuomone, pastaruosiuose ginčuose taip pat dažnai dominuoja emocijos, neretu atveju tėvai nėra linkę į kompromisus, nes jaučiasi įskaudinti, norintys įrodyti savo pranašumą ar pamokyti kitą iš tėvų. Kita vertus, kyla klausimas, ar tikrai toks teisinis reguliavimas yra būtinas, nes, kaip parodė dabartinio teisinio reguliavimo analizė, tėvai, siekiantys taikaus susitarimo, turi galimybę pasinaudoti neteisminės mediacijos procedūra, nepaisant to, kad jau yra priimtas teismo sprendimas ar teismo patvirtinta taikos sutartis. Be to, kyla klausimas, ar toks siūlomas teisinis reguliavimas iš esmės nepažeidžia išieškotojo teisės kreiptis į antstolį dėl priverstinio vykdymo ir

[180] „Mediation awareness programme for enforcement agents“ CEPEJ, žiūrėta 2022 m. balandžio 6 d., https://rm.coe.int/cepej-2021-7-mediation-training-programmes-enforcement-agents-en/1680a2c2f8 .

[181] „Antstolių kvalifikacinio egzamino programa“ LRS, žiūrėta 2022 m. balandžio 4 d., https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/35bfead2c4c911e782d4fd2c44cc67af ;

realizuoti teismo sprendimo. Galimi atvejai, kai vieną iš šalių gali tenkinti teismo sprendimas ar teismo patvirtintos taikos sutarties sąlygos, todėl ji nematys poreikio spręsti ginčo mediacijos pagalba. Taip pat nėra aišku, kodėl Lietuvos antstolių rūmai privalomosios ikiteisminės mediacijos procedūros neperkėlė į vykdymo procesą. Siūlomas teisinis reguliavimas numato, kad ginčo šalis informuoja antstolį apie nevykdomą teismo sprendimą, kuriuo nustatyta bendravimo su vaiku tvarka ir priima patvarkymą dėl privalomos ginčo sprendimo mediacijos būdu. Taigi, kyla klausimas, kokio pobūdžio informavimas turimas omenyje. Tuo atveju, jei informavimas suprantamas kaip vykdomojo dokumento pateikimas antstoliui, kyla klausimas, ar tai nėra perteklinė priemonė, kuri tuo pačiu apsunkina situacijos besikreipiančiam asmeniui ir teismų sistemai, nes proceso šalims privalomosios mediaciojos metu pasiekus taikaus susitarimo, nebus pagrindo taikyti priverstinio vykdymo priemonių. Taip pat nėra aišku, kokios galimos pasekmės kyla vykdymo proceso šalims per antstolio patvarkyme numatytą laiką nepasinaudojus privalomąja mediacija. Taigi, kaip matome, Lietuvos antstolių rūmų siūlomas teisinis reguliavimas kelia daug teisinių klausimų, todėl manytina, kad verta atlikti išsamią šio siūlomo teisinio reguliavimo analizę.

Apibendrinant galima teigti, kad iniciatyva įteisinti privalomosios mediacijos prieš antstoliui pradedant priverstinio vykdymo procesą dėl teismo sprendime nustatytos bendravimo su vaiku tvarkos taikymas iš dalies galėtų prisidėti prie priverstinio vykdymo priemonių mažinimo, mediacijos plėtros, vaiko teisių apsaugos užtikrinimo, kai nėra vykdomas teismo sprendimas ir pan., tačiau kyla nemažai teisinių klausimų, į kuriuos atsakyti galima atlikus siūlomo teisinio reguliavimo išsamią vertinamąją analizę.

2.3 Užsienio valstybių praktika taikant mediaciją vykdymo procese, vykdant teismo sprendimus vaiko atžvilgiu

Dauguma ES valstybių, įgyvendindamos Europos parlamento ir tarybos direktyvą ,,Dėl tam tikrų mediacijos civilinėse ir komercinėse bylose aspektų“[182], nacionaliniuose teisės aktuose įtvirtinto mediacijos institutą.[183] Kiekvienos valstybės įstatymų leidėjas pasirenka, ar teisiniame reguliavime numatyti galimybę taikyti mediaciją vykdymo proceso metu ginčuose dėl vaiko.

[182] ,,Europos Parlamento ir Tarybos 2008 m. gegužės 21 d direktyva 2008/52/EB „Dėl tam tikrų mediacijos civilinėse ir komercinėse bylose aspektų“, *supra note,* 127.
[183] ,,The Implementation of the Mediation Directive 29 November 2016“ European Parliament, žiūrėta 2022 m. kovo 4 d., https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2016/571395/IPOL_IDA%282016%29571395_EN.pdf .

2007 m. T.M.C. ASSER institutas parengė užsienio valstybių lyginamąją studiją dėl šeimos teisių užtikrinimo procedūrų vykdymo procese[184], kurioje nurodoma, kad tokiose valstybėse kaip Belgija, Prancūzija, Suomija, Švedija, Malta, mediacija taikoma vykdymo procese ginčuose dėl nepilnamečių vaikų.

Šiame skyriuje bus analizuojamas skirtingų Europos valstybių teisinis reguliavimas, susijęs su mediacijos taikymu vykdymo procese ginčuose dėl vaiko. Tokiu būdu siekiama atskleisti, ar užsienio praktikoje taikoma mediacija vykdymo procese, vykdant teismo sprendimus dėl vaiko, bei nustatyti, kokie mediacijos modeliai yra pasirenkami.

Šveicarija. Šveicarijos įstatymai numato, kad vaiko paėmimas su trečiųjų šalių pagalba gali būti taikomas tik tais atvejais, kai visos kitos priemonės būna išnaudotos ir yra neveiksmingos. Kaip viena iš priemonių nurodoma yra mediacija.[185]

Belgija. Belgijos teisė numato galimybę vykdymo procese ginčuose dėl vaiko taikyti mediaciją. Ginčo šalys gali tiesiogiai kreiptis į teismą dėl teismo sprendimo, susijusio su vaiku, nevykdymo. Belgijos teisinis reguliavimas numato, kad teismai, prižiūrintys vykdymo procesą, pirmiausia turėtų siekti taikos tarp šalių. Teismas, išnagrinėjęs šalies kreipimąsi ir atsižvelgdamas į bylos faktines aplinkybes, turi galimybę pirmiausia pabandyti sutaikyti šalis arba nukreipti jas į mediacijos procesą, tačiau teismas taip pat gali nuspręsti imtis kitų priemonių. Viena iš galimų – peržiūrėti įsiteisėjusį teismo sprendimą; kita – leisti taikyti prievartos priemones. Galimos prievartos priemonės: baudos skyrimas arba baudžiamasis persekiojimas. Tačiau abi šios prievartos priemonės negali būti taikomos, jei vaikas, gebantis suformuluoti nuomonę, prieštarauja vykdymo užtikrinimui. Baudžiamasis persekiojimas taip pat nebus vykdomas, jei vaiko perdavimas sukeltų didelį pavojų vaikui.[186] Paminėtina ir tai, kad Belgijos teisė numato galimybę antstoliams teikti mediacijos paslaugas šeimos ginčuose.[187]

Suomija. Suomijoje vykdymo procese ginčuose dėl vaiko pirmenybė teikiama ne tiesioginėms vykdymo užtikrinimo priemonėms, o netiesioginėms priemonėms. Pagrindinė teismo sprendimų, priimtų vaiko atžvilgiu, vykdymo užtikrinimo netiesioginė priemonė yra privalomoji mediacija. Teismas, gavęs prašymą dėl teismo sprendimo, susijusio su nepilnamečiu vaiku, nevykdymo užtikrinimo ir teisinių pasekmių taikymo, privalo jį perduoti mediatoriui, išskyrus

---

[184] „Comparative study on enforcement procedures of family rights“ T.M.C. ASSER institute, 93-94, žiūrėta 2022 m. kovo 31 d., http://www.jafbase.fr/docUE/study_family_rights_synthesis_report_en.pdf .
[185] Aleksandras Selezniovas, *supra note,* 70: 337.
[186] „T.M.C. ASSER institute, Comparative study on enforcement procedures of family rights“ *supra note,* 168: 11.
[187] „L'huissier de justice: ses activité“ Site Chambre Nationale des Huissiers de Justice, žiūrėta 2022 m. balandžio 6 d., https://www.service-public.fr/particuliers/vosdroits/F2158 ;

atvejus, kai vykdytinas sprendimas buvo priimtas ne anksčiau, nei prieš tris mėnesius. Mediatorius teisėjui pateikia mediacijos ataskaitą, kurios pagrindu teismas gali nuspręsti tęsti mediaciją, jei tikimasi, kad šalys gali pasiekti taikaus susitarimo.[188]

Nyderlandai. Nyderlandų teisiniame reguliavime nėra tiesiogiai įtvirtintas mediacijos taikymas vykdymo procese, tačiau ginčuose dėl vaiko šalys yra informuojamos apie galimybę dalyvauti mediacijos procese ir sudaryti taiko sutartį. Pasak Nyderlandų antstolių profesinės bendruomenės, mediacija ypatingai taikytina vykdymo procese ginčuose dėl vaiko bendravimo su skyrium gyvenančiu tėvu (motina) tvarkos užtikrinimo.[189]

Jungtinė Karalystė. Jungtinėje Karalystėje teisės aktai numato, kad šaliai pasikreipus į teismą dėl teismo sprendimo, susijusio su nepilnamečiu vaiku nevykdymo, teismas, skirdamas priverstinio vykdymo priemones, įvertina, ar teismo sprendimas nebuvo vykdomas sistemingai, ar tik retkarčiais. Teismas, nustatęs, kad nėra pakankamai pagrindų taikyti priverstinio vykdymo priemones, gali nukreipti šalis į atskiros tėvystės informacijos programą (angl. *The Separated Parents Information Programme* (SPIS)) arba dalyvauti informacijos apie tarpininkavimą suteikimo ir vertinimo susitikime (angl. *Mediatios Information and Assessment Meeting* (MIAM)). Taip pat, teisėjas gali pakeisti teismo sprendimą, atsižvelgiant į geriausius vaiko interesus.[190]

Austrija. Austrijoje teismai vykdymo procese, vykdant teismo sprendimus vaiko atžvilgiu, privalo bandyti pasiekti taikų susitarimą tarp tėvų. Austrijos Aukščiausiojo Teismo jurisprudencijoje nurodoma, kad teismai turėtų su ginčo šalimis aptarti mediacijos galimybę.[191]

Švedija. 2011 m. Švedijoje įstatymai numato privalomą mediaciją vykdymo procese ginčuose dėl vaiko. Švedijoje laikomasi požiūrio, kad mediacija suteikia tam tikrą galimybę tėvams suprasti tokio susipriešinimo priežastis ir keliamą pavojų vaiko emocinei gėrovei. Jei mediacijos metu susipriešinimo tarp tėvų nepavyksta sumažinti, tokiu atveju teismas imasi kitų įstatyme numatytų priemonių.[192] Teisės aktai taip pat numato galimybę antstoliui teikti mediacijos paslaugas.[193]

---

[188] T.M.C. ASSER institute, Comparative study on enforcement procedures of family rights *" op. cit.* 21.
[189] Van den Oever „*V. Linksom of rechtsom: de gerechtsdeurwaarder als mediator*" (Gerechtsdeurwaarder, 2010), 9–10,https://www.kbvg.nl/cms/public/files/Publicaties/de%20Gerechtsdeurwaarder/2010-gerechtsdeurwaarder-nr2-4eproef.pdf?bd306d0509 .
[190]Hamlys, Emma Coleman ir Mark Sefton, „Mediation Information and Assessment. Meetings (MIAMs) and mediation in private family law disputes. Quantitative research findings", (United Kingdom: Ministry of justice analytical series, 2015), 27-28, https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/399573/miams-report.pdf .
[191] „T.M.C. ASSER institute, Comparative study on enforcement procedures of family rights", *supra note,* 168: 34.
[192] *Ibid,* 11.
[193] Irina A. Filipova ir Vladislav V. Filipov, *supra note,* 123: 182.

Prancūzija.. Prancūzijos teismai negali įpareigoti šalių vykdymo procese ginčuose dėl vaiko pradėti mediacijos procesą, bet gali įpareigoti šalis sudalyvauti mediacijos informaciniame susitikime. Prancūzijos teisingumo ministerija yra įsteigusi organizaciją ,,MAMIF“, kuri vykdo konkrečias užduotis šeimos klausimais. Viena iš užduočių yra skatinti tėvus dalyvauti mediacijos procese. Nors ši organizacija negali priversti tėvų kreiptis į mediatorių, tačiau gali paraginti tėvus rimtai apsvarstyti jų pasiūlymą dalyvauti mediacijos procese. ‚MAMIF“ yra nepriklausoma organizacija, kuri, kaip ir mediatoriai, laikosi konfidencialumo principo.[194]

Galimybė taikyti mediaciją vykdymo procese atsirado Prancūzijos Vyriausybei 2011 m. rugsėjo 23 d. paskelbus dekretą Nr. 2011-1173.[195] Šiame dekrete taip pat numatyta galimybė antstoliui vykdyti mediaciją kaip papildomą veiklą. Pripažįstama, kad antstolis yra profesionalus teisininkas, turintis savybių, reikalingų mediatoriui (neutralumas, nepriklausomumas, nešališkumas ir konfidencialumas). Antstolis gali būti mediatoriumi civiliniuose, verslo, komerciniuose, darbo, šeimos ir kituose ginčuose. Pasak Prancūzų antstolio ir mediatoriaus C. Leca, mediacijos taikymas vykdymo procese pasižymi šiais privalumais: ginčas išsprendžiamas greitai ir efektyviai, šalys jaučia pasitenkinimą rezultatu.[196] Pažymėtina, kad Prancūzijoje, kaip ir Lietuvoje, yra griežtas antstolio atliekamų funkcijų ir teikiamų paslaugų atribojimas. Antstolis negali būti mediatoriumi, jei jis anksčiau atliko priverstinio vykdymo veiksmus, ar teikė šalims kitas teisines paslaugas (pvz., įteikė šaukimą į teismą, procesinius dokumentus ir pan.). Taip pat, antstolis negali dalyvauti vykdomojoje byloje, kurios šalių prašymu jis atliko mediatoriaus vaidmenį.[197]

Italija. Italijos tesės aktai nėra tiesiogiai įtvirtinę galimybės taikyti mediacijos vykdymo procese ginčuose dėl vaikų, tačiau ir nėra tiesioginio draudimo, be to, ginčo šalys civiliniuose ginčuose gali pasinaudoti ikiteismine ir teismine mediacija. Italijoje mediacija daugelyje regionų siūloma kaip viešoji paslauga.[198] 2009 m. Italijos įstatymų leidėjas bandė įteisinti mediaciją

---

[194] Egidija Tamošiūnienė ir Inga Kudinavičiūtė-Michailovienė, *supra note,* 13 : 342.

[195] ,,Décret n° 2011-1173 du 23 septembre 2011 portant diverses dispositions relatives à certaines professions judiciaires et juridiques réglementées“, https://www.legifrance.gouv.fr/, žiūrėta 2022 m. sausio 14 d., https://www.legifrance.gouv.fr/jorf/id/JORFTEXT000024584361 .

[196] Christophe Leca, ,,La place des Huissiers de Justice dans le processus de médiation“, www.eurojuris.fr , žiūrėta 2022 m. balandžio 6 d., https://www.eurojuris.fr/articles/la-place-des-huissiers-de-justice-dans-le-processus-de-mediation-1054.htm .

[197] Jean – Daniel Lachkar, „Les huissiers de justice s'engagent dans la médiation“, Site de la Chambre Nationale des Huissiers de Justice, žiūrėta 2022 m. balandžio 6 d., https://www.village-justice.com/articles/huissiers-justice-engagent-mediation,13468.html .

[198] Gérard Pluyette, „The enforcement of judgement in the field of family matters“, iš *Šeimos bylų nagrinėjimo ir teismo sprendimų vykdymo ypatumai* Egidija Tamošiūnienė ir Inga Kudinavičiūtė Michailovienė (Vilnius: Mykolo Riomerio universitetas, 2013), 347-348.

antstolio veikloje parengdamas įstatymo projektą „Naujos antstolio veiklos taisyklės ir nuostatų, susijusių su antstolių pareigomis, atlyginimu ir pajamomis pakeitimai“, tačiau šis įstatymo projektas nebuvo priimtas. Kita vertus antstoliai gali skatinti taikų šalių susitarimą, taikyti savo veikloje mediacijos technikas. [199]

Įvertinus tirtų valstybių teisinį reguliavimą, susijusį su mediacijos taikymu vykdymo procese ginčuose dėl vaiko, matyti, kad ne visose valstybėse tiesiogiai yra įtvirtinta galimybė taikyti mediaciją vykdymo procese. Pasak Tarptautinės antstolių ir teismo pareigūnų sąjungos prezidentės Francoise Andrieux, mediacijos taikymas vykdymo procese dar nėra pakankamai išplėtotas, todėl ir toliau būtina diegti mediacijos procesą vykdymo procese.[200] Remiantis atlikta analize, galima išskirti tokias mediacijos taikymo vykdymo procese ginčuose dėl vaiko modelių užsienio valstybėse grupes:

1. Ginčo šalims siūloma/rekomenduojama pasinaudoti neteismine mediacija vykdymo procese ginčuose dėl vaiko;
2. Ginčo šalys turi pasinaudoti privaloma mediacija vykdymo procese ginčuose dėl vaiko, išskyrus atvejus, kai vykdytinas sprendimas buvo priimtas ne anksčiau, nei prieš tris mėnesius.
3. Ginčo šalys turi pasinaudoti privaloma mediacija vykdymo procese ginčuose dėl vaiko.

Pastebima, kad nepriklausomai nuo to, kurį mediacijos vykdymo procese ginčuose dėl vaiko modelį yra pasirinkusios valstybės, jos ragina ginčo šalis vykdymo procese siekti taikaus susitarimo, kas iš esmės skatinama ir mediacijos procedūros metu.

Apibendrintai galima teigti, kad Lietuvos teisinis reguliavimas sudaro teisines prielaidas vykdymo procese ginčuose dėl vaiko laisva valia spręsti ginčą mediacijos būdu, nes ginčai dėl vaiko neįgyja *res judicata* galios ir vykdymo procese tiesiogiai įtvirtinta taikos sutarties sudarymo tarp išieškotojo ir skolininko galimybė. Taip pat, antstoliai turi teisę teikti mediacijos paslaugas. Dar vienas svarbus žingsnis įtvirtinant mediacijos taikymą vykdymo procese ginčuose dėl vaiko yra privalomosios mediacijos sąlygos įteisinimas ginčuose dėl bendravimo su vaiku tvarkos užtikrinimo. Tarptautinės organizacijos pripažįsta, kad būtina plėsti mediacijos taikymą vykdymo procese ginčuose dėl vaiko. Pasirinktų užsienio valstybių teisinis reguliavimas dėl galimybės vykdymo procese ginčuose dėl vaiko teikti mediacijos paslaugas nėra vienareikšmis, tačiau galima

[199] Elisabetta Silvestri, „Recent Reforms of Italian Civil Procedure (or "The Road to Hell is Paved with Good Intentions")“, *Russian Journal of Comparative Law*, 2, 8, (2016):102–106, https://oaji.net/articles/2016/2105-1469701713.pdf .

[200] Francoise Andrieux, „La médiation post judiciaire“ (22nd International Congress of Judicial Officers, Madrid, 2–5 June, 2015), https://uihj.com/archive-uihj/fr/ressources/21648/35/andrieux_-_w1p1.pdf .

išskirti tokius mediacijos vykdymo procese modelius: ginčo šalims siūloma/rekomenduojama pasinaudoti neteismine mediacija vykdymo procese ginčuose dėl vaiko; ginčo šalys turi pasinaudoti privaloma mediacija vykdymo procese ginčuose dėl vaiko, išskyrus atvejus, kai vykdytinas sprendimas buvo priimtas ne anksčiau nei prieš tris mėnesius; ginčo šalys turi pasinaudoti privaloma mediacija.

3 MEDIACIJOS TAIKYMO VYKDYMO PROCESE GINČUOSE DĖL VAIKO TYRIMAS

Šiame skyriuje empiriniu tyrimu siekiama ištirti ir atskleisti mediacijos taikymo, vykdant teismo sprendimus, susijusius su nepilnamečiu vaiku, poreikį, galimybes, privalumus ir trūkumus bei problematiką. Taip pat pateikiama empirinio tyrimo metodologija.

3.1 Tyrimo metodologija

Išanalizavus teisės doktriną, teismų praktiką bei teisės aktus, reglamentuojančius piniginio ir nepiniginio pobūdžio teismo sprendimų, priimtų dėl vaiko, vykdymo ypatumus bei mediacijos taikymo vykdymo procese ginčuose dėl nepilnamečių vaikų teisines prielaidas, buvo parengta tyrimo metodika.

Šio **tyrimo tikslas** - ištirti ekspertų požiūrį į mediacijos taikymo vykdymo procese ginčuose dėl vaiko poreikį, galimybes, privalumus ir trūkumus bei problematiką.

Siekiant įgyvendinti tyrimo tikslą, buvo iškelti šie **empirinio tyrimo uždaviniai:**

1. Nustatyti ekspertų vertinimą dėl poreikio taikyti mediaciją vykdymo procese ginčuose dėl nepilnamečių vaikų.
2. Išnagrinėti ekspertų nuomonę, ar dabartinis teisinis reguliavimas sudaro tinkamas teisines prielaidas taikyti mediaciją vykdymo procese ginčuose dėl nepilnamečių vaikų.
3. Išanalizuoti mediacijos taikymo vykdymo procese ginčuose dėl nepilnamečių vaikų privalumus ir trūkumus ir galimas problemas bei jas sąlygojančias priežastis.
4. Atskleisti ekspertų požiūriu privalomosios mediacijos instituto plėtros poreikį vykdymo procese ginčuose dėl nepilnamečių vaikų.

Empirinio tyrimo metodas. Siekiant suvokti tiriamąjį reiškinį ir susidaryti apie jį holistinį požiūrį buvo pasirinktas kokybinis tyrimo metodas - ekspertų interviu.[201] Lietuvos sociologijos mokslininkų vertimu, giluminis interviu metodas yra vienas iš pagrindinių ir efektyviausių kokybinių duomenų rinkimo metodų, nes sudaro prielaidas tyrėjui analizuoti skirtingą respondentų požiūrį į tyrimo objektą bei atskleisti iškylančius prieštaravimus, atliekant jų vertinimą.[202] Pusiau struktūrizuotam interviu būdingi atvirų klausimų formulavimo bei aktyvaus klausymosi požymiai,

[201] Kęstutis Kardelis, *Mokslinių tyrimų metodologija ir tyrimai* (Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos centras, 2016), 123-130. Alan Bryman, *Social Research Methods third edition* (New York: Oxford University Press, 2008), 370-378.

[202] Bronislovas Bitinas, Liudmila Rupšienė ir Vilma Žydžiūnaitė, *Kokybinių tyrimų metodologija: vadovėlis vadybos ir administravimo studentams. II dalis* (Klaipėda: S. Jokužio leidykla-spaustuvė, 2008), 224-227.

kurie padeda tyrėjui surinkti tyrimui svarbius duomenys.[203] Taip pat pasižymi lankstumu pateikiant iš anksto sukurtų klausimų formuluotes ir jų seką.[204]

Empirinio tyrimo instrumentas. Atsižvelgiant į empirinio tyrimo tikslą ir iškeltus uždavinius buvo sudarytas ekspertinio interviu klausimynas (*žr. 2 lentelę*), kurį sudaro devyni atviro tipo klausimai.

2 lentelė. **Interviu klausimyno struktūra.**

1. Kaip vertinate mediacijos taikymo vykdymo procese ginčuose dėl nepilnamečių vaikų poreikį? Pagrįskite nuomonę.
2. Kokie nevykdomi teismo sprendimai, susiję su nepilnamečiais vaikais (t. y., dėl vaiko perdavimo, bendravimo tvarkos, išlaikymo ir pan.), Jūsų nuomone, yra tinkami spręsti mediacijos būdu? Kodėl?
3. Kokius įžvelgiate privalumus taikant mediaciją vykdymo procese ginčuose dėl nepilnamečių vaikų?
4. Kokius įžvelgiate trūkumus taikant mediaciją vykdymo procese ginčuose dėl nepilnamečių vaikų?
5. Kaip manote, ar dabartinis teisinis reguliavimas sudaro tinkamas prielaidas ginčo šalims pasinaudoti mediacija, kai nevykdomi teismo sprendimai vaiko atžvilgiu? Kokios tai prielaidos? Ar jų pakanka? Pagrįskite nuomonę.
6. Kaip manote, kokiais būdais galima būtų skatinti ginčo šalis prieš kreipiantis į antstolį dėl teismo sprendimų, susijusių su nepilnamečiu, nevykdymo pasikreipti į mediatorių?
7. Nurodykite su kokiomis problemomis susiduriama taikant mediaciją vykdymo procese ginčuose dėl vaikų? Kokios priežastys, Jūsų nuomone, tai sąlygoja?
8. Kaip vertinate galimybę antstoliui teikti mediacijos paslaugą vykdymo procese ginčuose dėl vaikų? Kokius įžvelgiate probleminius aspektus ir juos sąlygojančias priežastis?
9. Kaip vertinate Lietuvos antstolių rūmų iniciatyvą įteisinti privalomosios mediacijos sąlygą prieš antstoliui pradedant vykdymo procesą dėl teismo sprendime nustatytos bendravimo su vaiku tvarkos? Kokius įžvelgiate privalumus ir trūkumus bei problemas.

Ekspertų charakteristika ir tyrimo imtis. Tyrėjui pripažinus, kad asmuo turi specifinių, tyrimo sričiai svarbių įžvalgų bei praktinių ir (ar) teorinių žinių, jis įgyja eksperto statusą. [205] Pasak sociologių I. Gaižauskaitės ir N. Valavičienės, ekspertas būdamas savo srities profesionalas, turi tyrimo sričiai būdingų specifinių žinių.[206] Ekspertų statusas suponuoja, kad asmuo turi susiformavusią nuomonę apie tiriamo reiškinio esamų problemų priežastis bei jų sprendimo galimybes.[207]

---

[203] Sharlene Nagy Hesse-Biber & Patricia Leavy, *The practice of qualitative research.* (CA: Sage, 2010), 362-365.
[204] Kęstutis Kardelis, *Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai: vadovėlis* (Šiauliai: Lucilijus, 2007), 132-134.
[205] Uwe Flick, *An Introduction to Qualitative Research, fifth edn.* (London: Sage, 2014), 186-192.
[206] Inga Gaižauskaitė ir Natalija Valavičienė, *Socialinių tyrimų metodai*: *kokybinis interviu* (Vilnius: VĮ „Registrų centras“, 2016), 75-78.
[207] Alexander Bogner, Beate Littig & Wolfgang Menz, *Interviewing experts. Research methods serie,* (Basingstoke England, New York: Palgrave Macmillan, 2009), 124-126.

Siekiant atrinkti ekspertus, taikyta tikslinė atranka, kurios pagrindiniai kriterijai: 1) skirtingų institucijų atstovavimo lygmuo; 2) turėti ne mažesnę kaip penkių metų darbo patirtį tiesiogiai arba netiesiogiai dalyvaujant teismo sprendimų vykdymo arba mediacijos srityse. Vadovaujantis minėtais ekspertų atrankos kriterijais, buvo atrinkti 6 tyrimo ekspertai (*žr. 3 lentelę*).

3 lentelė. **Tyrimo ekspertų charakteristika**

Ekspertas	Institucija	Kodas
Ekspertas Nr. 1	Lietuvos antstolių rūmai	[AR]
Ekspertas Nr. 2	Vilniaus miesto apylinkės teismas	[T]
Ekspertas Nr. 3	Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus įstaiga	[K]
Ekspertas Nr. 4	Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnyba prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos	[VTA]
Ekspertas Nr. 5	Antstolis	[A]
Ekspertas Nr. 6	Lietuvos mediatorių rūmai, mediatorius	[M]

Empirinio tyrimo apribojimai. Organizuojant ir atliekant ekspertinį interviu galima susidurti su tam tikrais sunkumais.[208] Pirma, kaip pažymi Kvale‘as[209], norėdamas atlikti ekspertinį interviu, tyrėjas privalo pasiruošti t. y. susipažinti su tyrimo tema bei su eksperto praktine ir moksline veikla tiriamoje srityje, nes tai sudaro prielaidą pasiekti sąveikos simetriją tarp tyrėjo ir eksperto. Kitas reikšmingas tyrėjui pasirengimo interviu etapas yra tiriamojo reiškinio terminologijos išmanymas, priešingu atveju galimai nebus pasiektas tyrimo tikslas. Be to, tyrėjui reikalingos papildomos interviu organizavimo ir atlikimo žinios bei įgūdžiai, nes ekspertams yra įprasta dalyvauti tyrimuose, todėl neretai turi iš anksto suformuluotus šabloninius atsakymus.

Antra, neretu atveju ekspertai nėra lengvai prieinami dėl darbo užimtumo. Paminėtina, kad darbo autorė ketino apklausti ekspertą iš Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos, tačiau dėl eksperto darbinio užimtumo to padaryti nepavyko. Taip pat, darbo autorė kreipėsi į VGTPT ir Teisingumo ministeriją su prašymu nurodyti ekspertus, kurie galėtų dalyvauti tyrime, tačiau gauti atsakymai, kuriuose nurodoma, kad VGTPT neturi specialistų, kurie galėtų atsakyti į pateiktus klausimus, nes jie yra tik administruojanti institucija, o Teisingumo ministerijos atsakyme siūloma kreiptis į LR mediatorių sąraše esančius mediatorius, kurie dirba praktinį darbą mediacijos taikymo procese bei yra šios srities profesionalai, ir į Lietuvos antstolių rūmus, kurie galėtų pasidalinti iššūkiais, su kuriais susiduria vykdymo procese ginčuose dėl vaiko.

[208] Inga Gaižauskaitė ir Natalija Valavičienė, *Socialinių tyrimų metodai: kokybinis interviu* (Vilnius: VĮ „Registrų centras“, 2016), 212-216.
[209] Steinar Kvale, *Doing interviews* (Thausant Oaks, CA: Sage, 2007), 125.

Ekspertų interviu laikas ir trukmė. Ekspertiniai interviu su 6 tyrimo respondentais vyko nuotoliniu būdu 2022 m. vasario - kovo mėn., giluminio interviu trukmė – nuo 50 min. iki 1 val.

Duomenų apdorojimas ir analizė. Ekspertinio interviu metu daromi garso įrašai buvo transkribuojami, siekiant kokybiškai išnagrinėti ekspertų, dalyvaujančių tyrime, pateiktus atsakymus ir nepraleisti svarbių pokalbio aspektų. Transkribavus interviu metu gautą medžiagą, turinys buvo analizuojamas, interpretuojamas ir vertinamas, vadovaujantis esminiais duomenų analizės etapais:[210]

1. Daugkartinis interviu metu gautos medžiagos skaitymas;
2. Kategorijų išskyrimas bei jų turinio skaidymas į subkategorijas;
3. Kategorijų ir subkategorijų analizavimas bei pagrindimas ekspertų teiginiais.

Empirinio tyrimo etika. Organizuojant ir atliekant kokybinį tyrimą vadovautasi pagrindiniais mokslinio tyrimo etikos principais:[211]

- *Laisvo apsisprendimo dalyvauti tyrime principas* – tyrime dalyvaujantiems ekspertams buvo išaiškinta, kad jų dalyvavimas šiame tyrime yra grindžiamas jų laisva valia apsispręsti dalyvauti arba nedalyvauti tyrime.
- *Konfidencialumo ir anonimiškumo principai* – kokybinio tyrimo tyrėjas užtikrina informacijos, galinčios identifikuoti konkretų ekspertą, neatskleidimą. Kokybinio tyrimo metu atskleidžiama tik informacija apie ekspertą, kuri būtina ekspertams atrinkti (t. y., nurodant eksperto instituciją).
- *Informuotumo principas* – tyrime dalyvaujantiems ekspertams iš anksto buvo sudaryta galimybė susipažinti su informacija apie atliekamą tyrimą. Ekspertams pageidavus, buvo atsakyta į papildomus, ne mažiau jiems svarbius klausimus. Be to, tyrime dalyvavę ekspertai galės susipažinti su tyrimo metu gautais rezultatais ir pateiktais pasiūlymais ir rekomendacijomis.
- *Nešališkumo principas* – atliekant kokybinį tyrimą buvo siekiama išvengti šališkumo, nepalaikyti tam tikrų nuomonių, požiūrių, bei nebūtinai dėl jų keisti savo nuomonę.

[210] Vilma Žydžiūnaitė, *Tyrimo dizainas: struktūra ir strategijos. Mokomoji knyga* (Kaunas: Technologija, 2007), 45.
[211] Bronislovas Bitinas, Liudmila Rupšienė ir Vilma Žydžiūnaitė, *Kokybinių tyrimų metodologija: vadovėlis vadybos ir administravimo studentams. II dalis* (Klaipėda: S. Jokužio leidykla-spaustuvė, 2008), 1-304.

3.2 Tyrimo rezultatai ir jų aptarimas

Pirmuoju tyrimo klausimu siekta nustatyti ekspertų požiūrį į poreikį taikyti mediaciją vykdymo procese ginčuose dėl nepilnamečių vaikų. Išskiriama viena kategorija: mediacijos poreikį vykdymo procese ginčuose dėl vaiko lemiantys veiksniai.

4 lentelė. **Mediacijos poreikį vykdymo procese ginčuose dėl vaiko lemiantys veiksniai**

Kategorijos	**Subkategorijos**	**Empirinių teiginių pavyzdžiai**
Mediacijos poreikį vykdymo procese ginčuose dėl vaiko lemiantys veiksniai	Pasikeitusios šeimos gyvenimo aplinkybės ir (ar) vaiko poreikiai	*„Kol teismo sprendimas pasiekia vykdymo proceso stadiją, daugelis aplinkybių jau būna pasikeitusios, taip pat atsiranda naujų aplinkybių, kurios gali nulemti poreikį iš dalies koreguoti patį teismo sprendimą.“* [AR] *„...suprantama, kad gali keistis aplinkybės ir vaiko poreikiai...“* [VTA]
	Vaiko teisių ir teisėtų interesų užtikrinimas	*„...jeigu tėvai nenori tarpusavyje bendradarbiauti, kai yra priimtas teismo sprendimas dėl bendravimo su vaiku tvarkos, tuomet tai iš esmės yra vaiko teisių pažeidimas, pažeidžiama vaiko teisė bendrauti su skyrium gyvenančiu tėvu.“* [T] *„Vaiko teisių apsaugos teritoriniai skyriai dažnai gauna tų pačių antstolių raštus dėl galimai pažeidžiamų vaiko teisių, kai nevykdomi teismo sprendimai.“* [VTA]
	Stiprių emocijų ir neigiamų sąveikų valdymo poreikis	*„Psichologiškai vertinant, kai vyksta kovos tarp šalių, žmonės jaučia didelę neapykantą vienas kitam, tas emocijas reikia suvaldyti...*“ [M]
	Neefektyvus ir neoperatyvus nepiniginio pobūdžio teismo sprendimų, susijusių su nepilnamečiais vaikais, priverstinio vykdymo procesas	*„...formaliomis teisinėmis procedūromis (pvz., kreipiantis į teismą su prašymu skirti baudą teismo sprendimo nevykdančiai šaliai) problemos dažniausiai nėra išsprendžiamos.*“ [AR] *„Aišku, yra sankcijos, baudos ir panašiai, kurios „kala“ per šeimos biudžetą, tačiau pats savaime tas vykdymo procesas nėra efektyvus...“* [T] *„Antra, tai yra vykdymo proceso trukmė, tai nėra greitas procesas, priverstinis vykdymas neprasideda vos tik pateikus vykdomąjį raštą, o ir gali užtrukti dėl įvairių aplinkybių....“* [VTA]
	Alternatyvos vykdymo procesui poreikis	*„Juk nebūtinai reikia eiti pas antstolį, galima pamėginti sudalyvauti mediacijos sesijoje*.“ [M] *„Mediacija yra puiki galimybė padėti šalims susitarti po jau priimto teismo sprendimo, surasti alternatyvius mechanizmus, galinčius realiai patenkinti šalių interesus.“* [K]

Visi ekspertai, dalyvavę tyrime, pabrėžė, kad tikslinga taikyti mediaciją vykdymo procese ginčuose dėl nepilnamečių vaikų „ *Mediacijos taikymas būtų dar vienas bandymas užsitęsusiame*

šalių ginče užmegzti konstruktyvų dialogą ir skatinimas ieškoti kompromisinių sprendimų, vardan vaiko gerovės.“ [AR]. Be to, vienas ekspertas nurodė, kad „*tikslinga mediaciją taikyti ir iki priverstinio vykdymo pradžios t. y. iki vykdomojo dokumento pateikimo ir priėmimo vykdyti momento.*“ [A]. Ekspertai pabrėžė skirtingus veiksnius, lemiančius mediacijos taikymo vykdymo procese ginčuose dėl nepilnamečių vaikų, poreikį: pasikeitusios šeimos gyvenimo aplinkybės ir (ar) vaiko poreikiai, vaiko teisių ir teisėtų interesų užtikrinimas, stiprių emocijų ir neigiamų sąveikų valdymo poreikis, neefektyvus ir neoperatyvus nepiniginio pobūdžio teismo sprendimų, susijusių su nepilnamečiais vaikais, priverstinio vykdymo procesas, alternatyvos vykdymo procesui poreikis.

Antruoju klausimu siekta išsiaiškini kokie nevykdomi teismo sprendimai, susiję su nepilnamečiais vaikais, yra tinkami spręsti mediacijos būdu. Išskiriamos tris kategorijos: nepiniginio pobūdžio ginčai tinkami spręsti mediacijos būdu, piniginio pobūdžio ginčus nėra tikslinga spręsti mediacijos būdu ir atvejai, kai ginčo sprendimas mediacijoje negalimas/nerekomenduotinas.

5 lentelė. **Nevykdomų teismo sprendimų, susijusių su nepilnamečiais vaikais, tinkamumas spręsti mediacijos būdu**

Kategorijos	Subkategorijos	Empirinių teiginių pavyzdžiai
Nepiniginio pobūdžio ginčai tinkami spręsti mediacijos būdu	Ginčai dėl bendravimo su vaiku tvarkos	*„..dėl bendravimo tvarkos, tai mediacija tikrai galėtų ir turėtų būti taikoma...“* [T] *„mediacija būtų puiki terpė aptarti tėvų nesutarimus dėl nustatytos bendravimo tvarkos...“* [M]
	Ginčai dėl vaiko perdavimo	*„Mediacija galėtų būti taikoma dėl vaiko perdavimo...“* [K] *„..dėl vaiko perdavimo galėtų būti irgi mediacija, kad išvengti tų tokių situacijų kaip buvo su Kedyte...*“ [T]
Piniginio pobūdžio ginčus nėra tikslinga spręsti mediacijos būdu	Aiškus ir efektyvus piniginio pobūdžio vykdymo procesas	*„o išlaikymas, tai manau, mažiau tikslingas, nes čia jau yra labai konkretu, vykdymas yra pakankamai aiškus...“* [T]. *„...kalbant apie vaiko išlaikymą, tai nematyčiau šioje vietoje didelio poreikio mediacijai, dėl to, kad šiose bylose vyksta skolos išieškojimas, iš esmės, tomis pačiomis priemonėmis, kaip ir išieškant bet kokią kitą skolą, kurios yra pakankamai efektyvios.“* [A]
	Būtinųjų vaiko poreikių patenkinimo svarba	*„vaikui išlaikymas yra būtinas čia ir dabar, todėl reikia nedelsiant pradėti priteisto išlaikymo išieškojimą.“* [VTA]
Atvejai, kai ginčo sprendimas mediacijoje	Smurto artimoje aplinkoje atvejai	*„..kas netinkama, tai, galbūt, siečiau su bendravimo tvarka, jei būtų smurtas artimoje aplinkoje.“* [VTA]

negalimas/nereko menduotinas		

Išanalizavus ekspertų atsakymus, pastebėta, kad iš pradžių didžioji dalis nurodė, kad mediacija galėtų būti taikoma visų rūšių teismo sprendimų, susijusių su nepilnamečiais vaikais, vykdymo proceso metu. „*Manytina, kad visi įvardinti sprendimai tinkami spręst*i *mediacijos būdu ir greičiausiai turės teigiamą poveikį. Mediacija galėtų būti taikoma dėl vaiko perdavimo, bendravimo, išlaikymo ir dėl kitų klausimų.“* [K]. Visgi, ekspertai išskyrė, kad ginčai dėl bendravimo su vaiku tvarkos vykdymo ir vaiko perdavimo išieškotojui yra tinkamiausi spręsti mediacijos būdu, nes šiuose ginčuose vyrauja stiprios emocijos, svarbu išsaugoti ginčo šalių tarpusavio santykius, užtikrinti vaikui emocinį saugumą. Ekspertų nuomone, vaiko išlaikymo išieškojimo atvejais, mediacijos taikymas nėra tikslingas, nes skolų išieškojimas yra pakankamai efektyvus, be to, būtinieji vaiko poreikiai turi būti, kaip įmanoma greičiau patenkinti. Kita vertus, kaip nurodo ekspertas: „*Galbūt išlaikymo išieškojimo atvejais mediacijos poreikio tikimybė mažiausia, tačiau ir jos atmesti nereikėtų. Visada gali iškilti išlaikymo išmokų dydžio ar išlaikymo formos keitimo klausimų...*“[AR]. Vienas ekspertas nurodė, kad ginčų sprendimas mediacijoje negalimas/nerekomenduotinas smurto artimoje aplinkoje atvejais. Taip pat, manytina, kad vertinant ginčo dėl nepilnamečių vaikų tinkamumą mediacijai, kai atliekami priverstinio vykdymo veiksmai, būtina atsižvelgti į N. Kaminskienės ir J. Sondaitės išskirtus ginčo objekto ir šalių ypatumus, kurie leidžia identifikuoti atvejus, kuomet ginčas galėtų būti pripažintas netinkamu mediacijai.[212]

Trečiuoju ir ketvirtuoju klausimu siekta išsiaiškinti, kokius privalumus ir trūkumus įžvelgia ekspertai, taikant mediaciją vykdymo procese ginčuose dėl nepilnamečių vaikų. Išskirtos dvi kategorijos: mediacijos taikymo vykdymo procese ginčuose dėl nepilnamečių vaikų privalumai ir mediacijos taikymo vykdymo procese ginčuose dėl nepilnamečių vaikų trūkumai.

6 lentelė. **Mediacijos taikymo vykdymo procese ginčuose dėl nepilnamečių vaikų privalumai ir trūkumai**

Kategorijos	**Subkategorijos**	**Empirinių teiginių pavyzdžiai**

[212] Natalija Kamisnkienė ir kt., *Mediatoriaus vadovas* (Vilnius: Lietuvos Teisingumo ministerija, 2019), 45;

Mediacijos taikymo vykdymo procese ginčuose dėl nepilnamečių vaikų privalumai	Papildoma galimybė šalims taikiai tartis	*„tai dar vienas būdas ir galimybė šalims pasikalbėti ir susitarti, kaip sprendimas bus vykdomas, kuomet byla jau yra perduota vykdyti antstoliams.“* [K] *„Viena, kad jie jau išbandę teismus, antstolio paslaugas, ir žino, kas tai yra, ir gal tada suvokia, kad vis tik geriau kartu tartis...“*[M] *„....papildoma galimybė pamatyti ginčą iš kito kampo, susitarti dėl teismo sprendimo modifikavimo...*“ [A]
	Galimybė šalims išlieti emocijas ir būti išklausytoms	*„..sumažinti patiriamų neigiamų emocijų lauką..“* [K] *„kai kurioms šalims svarbu „išsiventiliuoti“, ir tik tada gali pradėti tartis...“* [M] *„svarbu „išventiliuoti“ emocijas, išsakyti tai, kas juos skaudina...*“ [A]
	Skiriamas dėmesys vaiko poreikiams	*„Geriau užtikrinama vaiko teisių apsauga.“* [AR] *„..vaikas nėra tąsomas įvairių institucijų specialistų, nėra prašomas eilinį kartą išsakyti savo nuomonę*.“ [VTA]
	Šalys priima sprendimą dėl ginčo, kurį vykdo geranoriškiau	*„Sakyčiau, kad tada neįsikiša kitos valstybinės institucijos, nėra užkuriamas galimai pakartotinis bylinėjimosi procesas, nėra taikomos kitos priemonės.....“* [VTA] *„Tas privalumas ir yra, kad ne per jėgą spausti tėvus įgyvendinti, kai susitaria, tai jie ir vykdo geranoriškiau...“* [T]
	Galimybė išvengti teismo sprendimo nevykdymo teisinių pasekmių	*„Galimybė išvengti galimų papildomų išlaidų – antstolių skiriamų baudų už teismo sprendimų nevykdymą“* [K] *„Yra ir finansinė nauda, nes šalys patiria mažesnes teisinių procesų išlaidas.“* [AR]
	Operatyvus ir efektyvus nepiniginio pobūdžio ginčų sprendimų procesas	*„...laiko prasme galima kur kas greičiau išspręsti ginčą....“* [VTA] *„Šalys pačios priima bendrą sprendimą, prisiima atsakomybę už vykdymą.....“* [T] *„Mediacija padeda teismo sprendimą įvykdyti operatyviau.“* [AR]
Mediacijos taikymo vykdymo procese ginčuose dėl nepilnamečių vaikų trūkumai	Teismo sprendimo vykdymo vilkinimas	*„....mediacijos institutą viena iš šalių gali bandyti naudoti kaip priemonę vilkinti teismo sprendimo vykdymą...“* [AR] *„Nesąžininga šalis gali piktnaudžiauti savo teisėmis, vilkinti procesą...*“ [A] *„Arba priešingai - pasitelkia mediaciją, kaip įrankį, vilkinant kitos šalies pasikreipimą į antstolį.“* [VTA]
	Kolizija tarp pasiekto taikaus susitarimo mediacijoje ir teismo sprendimo	*„...galėtų atsirasti kolizija tarp tėvų susitarimo vykdymo procese ir teismo sprendimo.“* [T] *„...šalims kyla daug klausimų: O kaip pakeisime teismo sprendimą? Kokiu būdu? Ar galime tai daryti? Ir pan.*“ [M]
	Lygiagrečiai atliekami priverstinio vykdymo veiksmai	*„..antstolis galėtų trukdyti mediacijos procesui, nes atliekami priverstinio vykdymo veiksmai gali demotyvuoti šalis tartis...*“ [VTA]

	Neigiamos šalių emocijos, kurios trukdo ieškoti taikių susitarimų	„*...galimai ne visada ir šalys bus pasiruošusios kalbėti ir ieškoti tų taikių susitarimų, nes, matyt, dar tos emocijos nesuvaldytos.“* [VTA] „*...vieną iš šalių gali tenkinti teismo sprendimas, ir ji gali nenori tartis dėl sprendimo pakeitimo...*“ [M]

Išanalizavus ekspertų atsakymus buvo nustatyti šie mediacijos vykdymo procese ginčuose dėl nepilnamečių vaikų privalumai: papildoma galimybė šalims taikiai tartis, galimybė šalims išlieti emocijas ir būti išklausytoms, skiriamas dėmesys vaiko poreikiams, šalys priima sprendimą dėl ginčo pačios, kurį vykdo geranoriškiau, galimybė išvengti teismo sprendimo nevykdymo teisinių pasekmių bei operatyvus ir efektyvus ginčų sprendimų procesas.

Ekspertai išskyrė šiuo galimus mediacijos vykdymo procese ginčuose dėl nepilnamečių vaikų trūkumus: teismo sprendimo vykdymo vilkinimas, kolizija tarp pasiekto taikaus susitarimo mediacijoje ir teismo sprendimo, lygiagrečiai atliekami priverstinio vykdymo veiksmai, neigiamos šalių emocijos, kurios trukdo ieškoti taikių susitarimų. Visgi, pasak eksperto, kolizijos problemą galima nesudėtingai išspręsti „*...šį trūkumą galima būtų ištaisyti kreipiantis į teismą dėl teismo sprendimo pakeitimo...*“ [T].

Penktuoju klausimu siekta identifikuoti ekspertų nuomonę, ar dabartinis teisinis reguliavimas sudaro tinkamas prielaidas ginčo šalims pasinaudoti mediacija, kai nevykdomi teismo sprendimai vaiko atžvilgiu. Išskirtos tris kategorijos: pakankamas teisinis reguliavimas, tobulintinas teisinis reguliavimas, mediacijos taikymo vykdymo procese ginčuose dėl nepilnamečių vaikų tobulintinos kryptys.

7 lentelė. **Teisinio reguliavimo dėl galimybės ginčo šalims pasinaudoti mediacija, kai nevykdomi teismo sprendimai vaiko atžvilgiu, pakankamumo vertinimas**

Kategorijos	Subkategorijos	Empirinių teiginių pavyzdžiai
Pakankamas teisinis reguliavimas	Privalomosios ir teisminės mediacijos procedūros	„*Manau, kad pakankamai daug tų galimybių, nes yra privalomoji ikiteisminė mediacija, teisminė mediacija, kuriomis šalys gali pasinaudoti....*“ [M] „*...tam, kam aktualu, taip pat žino apie teisminę mediaciją...*“ [T]
	Taikos sutarties sąlyga vykdymo procese	„*...vykdymo procese šalys gali susitarti ir sudaryti taikos sutartį, tokią teisę turi tiek išieškotojas, tiek skolininkas...“* [VTA]
	Neteisminė mediacijos procedūra	„*..neteisminės mediacijos paslaugos teikiamos ir bendruomeniniuose šeimos namuose*.“ [T] „*..vykdymo procese, manyčiau, kad šalys gali pasinaudoti neteismine mediacija, pavyzdžiui, galėtų kreiptis privačiai į mediatorių ir susimokėti už paslaugas...“* [M]

Tobulintinas teisinis reguliavimas	Privalomosios mediacijos iki vykdymo proceso pradžios įteisinimas	*„...po teismo sprendimo, jei viena iš šalių jo nevykdo, ir dar nesikreipė į antstolį, šioje stadijoje būtų galima nustatyti privalomą galimybę šalis pasinaudoti mediacija*.“ [A]
	Privalomosios mediacijos vykdymo procese įteisinimas	*„Kitas etapas, tai vykdymo procese, kuomet kreipiamasi į antstolį, ir antstolis, įvertinęs mediacijos poreikį, galėtų paskirti privalomąją mediaciją, kuri galėtų trukti mėnesį, ar net kelis.“* [A]
Mediacijos taikymo vykdymo procese ginčuose dėl nepilnamečių vaikų tobulintinos kryptys	Mediacijos prieinamumo skatinimo priemonės	*„...jei kalbame apie nemokamą mediaciją, tai ją nėra taip jau paprasta gauti...*“ [M] *„Svarbu būtų sudaryti galimybę vykdymo proceso šalims gauti nemokamas mediacijas*.“ [VTA]
	Mediacijos kokybės gerinimo priemonės	*„tai yra skirtingi dalykai, kai tu matai prasmę, žmonės atsiverčia po tų keturių valandų ir jie pradeda dirbti. Be to, ne kiekvienas galim medijuoti tokius ginčus, reikia patirties ir įgūdžių*“ [M]
	Mediacijos žinomumo didinimo priemonės	*„Manau, kad apie mediaciją vykdymo procese kalbama per mažai. Žmonės nežino, kad gali šiame etape išbandyti mediaciją....*“ [VTA] *„per mažai žinoma mediacija...“* [M]
	Tarpinstitucinis bendradarbiavimas mediacijos plėtrai poreikis	*„Neretai teikiame rekomendacijas antstoliams dėl priverstinio vykdymo veiksmų, ir čia gal būtų neblogai susėsti visiems ir pakalbėti dėl mediatoriaus įtraukimo į šį procesą, nes iki šiol apsiribodavome psichologų dalyvavimu*.“ [VTA]

Išsiskyrė ekspertų nuomonės dėl teisiniame reguliavime numatytų prielaidų pakankamumo ginčo šalims pasinaudoti mediacija, kai nevykdomi teismo sprendimai vaiko atžvilgiu. Didžioji dalis ekspertų nurodė, jog dabartinis teisinis reguliavimas sudaro tinkamas prielaidas ginčo šalims pasinaudoti mediacija *„Jeigu šalys nori ieškoti susitarimo ir bandyti mediaciją, tai galimybės yra.*“ [AR]. Jų nuomone, tas prielaidas sąlygoja tai, kad vykdymo proceso metu išieškotojui ir skolininkui yra suteikta teisė sudaryti taikos sutartį, ginčo šalys gali kreiptis dėl neteisminės mediacijos (privačiai arba pagal kompleksines paslaugas į Bendruomeninius šeimos namus. Be to, kaip nurodo ekspertai, tikėtina, kad ginčo šalys turėjo galimybę dalyvauti privalomojoje mediacijoje, o kartais net ir teisminėje mediacijoje.

Kiti ekspertai įžvelgia poreikį tobulinti teisinį reguliavimą *„„Visada galima tobulinti teisinį reglamentavimą ir kuo daugiau priemonių, padėsiančių šalims susitarti ir vykdyti teismo sprendimą, tuo geriau.“* [K], *„Šiai dienai teisinis reguliavimas nėra išsamus, trūksta kelių normų, kurios galėtų padėti plačiau taikyti mediaciją priverstinio vykdymo etape*.“ [A], *„Tikimasi, kad*

papildžius teisinį reglamentavimą ir sukūrus aiškią tvarką, kaip naudotis mediacija vykdymo procese, taikaus ginčų reguliavimo mastas galėtų didėti.“ [AR]

Vienas iš ekspertų pripažįsta, kad „*..dabartiniame reguliavime niekas nedraudžia antstoliui paskirti mediaciją, jeigu šalys tik sutinka, bet šio klausimo nesureguliavus ir palikus spręsti tiktai antstoliui ir šalims, tai tas procesas tampa klampus, nes, iš esmės, šalys gali skųsti antstolio veiksmus, kad to nenumato įstatymas, vilkinti tokiu būdu procesą, ir tada susidurtume su tokiais klausimais, kurie nėra išspręsti...*“ [A]. Ekspertas pateikė kelis galimus privalomosios mediacijos įteisinimo būdus: 1) privalomosios mediacijos iki vykdymo proceso pradžios įteisinimas nepiniginio pobūdžio ginčuose dėl vaiko; 2) privalomosios mediacijos vykdymo procese įteisinimas nepiniginio pobūdžio ginčuose dėl vaiko. Pasak eksperto, tokie teisinio reguliavimo pakeitimai „*...labiausiai užtikrintų vaiko interesus, tuo pačiu ir šalių, nes mediacijos metu galima būtų pasiekti taikaus susitarimo, ir galima būtų išvengti priverstinio poveikio priemonių taikymo dėl sprendimo nevykdymo*.“ [A]

Ekspertai taip pat nurodė mediacijos taikymo vykdymo procese ginčuose dėl nepilnamečių vaikų tobulintinas kryptis: mediacijos prieinamumo skatinimas, kokybės gerinimas, žinomumo didinimas, tarpinstitucinio bendradarbiavimo stiprinimas. Minėtos priemonės yra susijusios su ginčo šalių suinteresuotumu dalyvauti mediacijos procese, todėl plačiau bus aptartos analizuojant atsakymus į sekantį klausimą.

Šeštuoju klausimu siekta nustatyti, kokiais būdais galima būtų skatinti ginčo šalis, prieš kreipiantis į antstolį dėl teismo sprendimų, susijusių su nepilnamečiu vaiku, nevykdymo pasikreipti į mediatorių. Išskirtos keturios kategorijos: visuomenės švietimas, ginčo šalių nukreipimas į mediaciją, mediacijos prieinamumo ir kokybės stiprinimas ir teisinio reguliavimo tobulinimas.

8 lentelė. **Priemonių, skatinančių ginčo šalis prieš kreipiantis į antstolį dėl teismo sprendimų, susijusių su nepilnamečiu, nevykdymo kreiptis į mediatorių, poreikis**

Kategorijos	Subkategorijos	Empirinių teiginių pavyzdžiai
Visuomenės švietimas	Informacijos apie mediacijos procesą vykdymo procese sklaida	„*Švietimas, aiškinimas motyvavimas ir pan*.“ [K] „*...apie šį pažangų konfliktų reguliavimo būdą reikėtų dar plačiau kalbėti*.“ [AR] „ *Iš esmės būtų mediacijos sklaida...*“ [T] „*.labai pasigendu tos informacijos, ypatingai kalbant apie vykdymą*.“ [VTA]
	Socialinių kompetencijų ugdymas	„*Pastebiu, kad žmonės nemoka spręsti konfliktų bei valdyti savo emocijų, to reikėtų mokintis mūsų visuomenei*.“ [M]

		,,natūralu, kad jiems trūksta teisnių žinių, psichologinių ir socialinių žinių bei įgūdžių.“ [A]
Ginčo šalių nukreipimas į mediaciją	Informavimas ir konsultavimas dėl mediacijos proceso	*„..būtų naudinga, kad Vaikų teisių apsaugos tarnybų (VTAT) specialistai dažniau primintų ir siūlytų nesutariantiems vaiko tėvams kreiptis į mediatorius*.“ [AR] *„..šalys turbūt nelabai žino, kad galėtų pasinaudoti tokia galimybe...“* [T] *„..paaiškinti apie galimybę kitaip spręsti konfliktus*.“ [VTA]
	Bendradarbiavimo tarp antstolių ir mediatorių skatinimas	*„..antstolis turėtų žinoti apie mediacijos galimybę ir pasakyti šalims, o kartais net nukreipti*.“ [M] *„Taip pat aš manau, kad ir antstoliai, kaip ir advokatai, turėtų nukreipti pas mediatorių...*“ [VTA]
	Formuoti teigiamą antstolių požiūris į mediaciją	*„Antstoliai turi suvokti mediacijos prasmę ir naudą*.“ [M]
Mediacijos prieinamumo ir kokybės stiprinimas	Nemokama mediacijos paslauga	*„...mediacijos paslauga, kurią gali suteikti valstybė nemokamai, ar dalinai nemokamai*“ [A] *„...matymas mechanizmo, kad būtų galima nemokamai pasinaudoti tokia paslauga..*“ [T]
	Šeimos ginčų mediatoriaus specializacijos steigimas	*„...specializacijų nustatymas mediatoriams, nes net ir vykdymo procese, jau yra specifika savotiška, nes tai ne tik tam, kad reikia sutartį sudaryti, bet kad ji irgi koreliuotų su sprendimu...*“ [T]
	Neriboti mediacijos valandų	*„...žmonės mediacijoje neužsibus, jaučiasi, kad yra riba, todėl tų valandų geriau neriboti, jos savaime bus ribotos, nes tiesiog nebus ką čia veikti.....“* [M]
Teisinio reguliavimas tobulinimas	Privalomosios mediacijos įteisinimas	*„Veiksminga paskata galėtų būti nebent įstatyminis įpareigojimas naudotis mediacijos paslaugomis.“* [AR]

Ekspertai nurodė keletą priemonių, kurias taikant būtų įmanoma paskatinti ginčo šalis, prieš kreipiantis į antstolį dėl teismo sprendimų, susijusių su nepilnamečiu vaiku, nevykdymo, pasikreipti į mediatorių. Pirmiausia, būtina skirti dėmesį visuomenės švietimui – informacijos apie mediacijos taikymo vykdymo procese galimybes sklaida bei socialinių kompetencijų ugdymas, kuris apima konfliktų sprendimų įgūdžių ugdymą, emocijų valdymą ir pan.

Antra, ginčo šalių nukreipimo į mediacijos procesą mechanizmo kūrimas. Ekspertų teigimu, *„...vyrauja įsisenėjęs įsitikinimas, kad jei nevykdomas teismo sprendimas, tai yra tik vienas kelias – keliauti pas antstolį su vykdomuoju dokumentu. Tikėtina, kad prieš tai žmonės nelabai pasidomi, kaip kitaip spręsti nesutarimus, bet, turbūt, pritrūksta to informavimo ir šalia esančių institucijų*.“ [AR]. Todėl būtina ginčo šalis informuoti ir konsultuoti dėl galimybės

dalyvauti mediacijos procese, esant poreikiui, suteikti ginčo šalims būtinus kontaktus, taip pat, svarbu formuoti teigiamą antstolių požiūrį į mediaciją bei stiprinti tarpinstitucinį bendradarbiavimą tarp antstolių ir mediatorių. Kita vertus, svarbus ir kitų institucijų įsitraukimas į ginčo šalių nukreipimo į mediacijos procesą mechanizmą. *„Gaila, bet praktikoje pasitaiko atvejų, kai vos tik įsiteisėjus teismo sprendimui VTAT specialistai šalims pasako: „Eikite pas antstolius“, nesusimąstydami apie tai, kad priverstinio poveikio teisinėmis priemonėmis neįmanoma užtikrinti visavertiško vaiko bendravimo su abiem tėvais.*“ [AR]

Trečias svarbus momentas yra mediacijos paslaugų prieinamumo ir kokybės gerinimas, kurį užtikrinti galima valstybei skiriant finansinę paramą mediacijos paslaugoms, taip pat neribojant nemokamos mediacijos valandų skaičiaus ir stiprinant mediatorių kompetenciją per atskirų mediatorių specializacijų steigimą. Tačiau, kaip pažymi vienas ekspertas, *„ mes turbūt tuoj įsiremsime į tam tikras lubas, kai valstybė negali visada apmokėti, o ir tėvai turi prisiimti atsakomybę...*“ [T].

Ketvirta, ekspertai įžvelgia teisinio reguliavimo tobulinimo poreikį, svarstant privalomosios mediacijos vykdymo procese ginčuose dėl bendravimo su vaiku tvarkos sąlygos įteisinimą, kurio privalumai ir trūkumui bei problematika bus aptarti šio skyriaus pabaigoje.

Septintuoju klausimu siekta ištirti su kokiomis problemomis galima susidurti taikant mediaciją vykdymo procese ginčuose dėl nepilnamečių vaikų ir jas lemiančias priežastis. Išskirtos tris kategorijos: ginčo šalių ypatumų problemos, kolizijų tarp teismo sprendimų ir taikaus susitarimo problemos, mediatorių kompetencijos ir autoriteto problemos.

9 lentelė. **Mediacijos taikymo vykdymo procese ginčuose dėl vaikų problemos**

Kategorijos	**Subkategorijos**	**Empirinių teiginių pavyzdžiai**
Problemos, susijusios su ginčo šalių ypatumais	Šalių piktnaudžiavimas savo teisėmis ir vykdymo proceso vilkinimas	*„...kad mediacija netaptų priemone, kurią šalys pasitelktų, siekdamos piktnaudžiauti savo teisėmis, manipuliuoti kito asmens pastangomis.“* [K] *„Svarbu, kad mediacija netaptų tik formaliu procesu, t. y. nededant pastangų rezultatui pasiekti.“* [VTA]
	Neigiamos ginčo šalių emocijos ir jausmai	*„..jau gali būti pavargę nuo to, kiek jau čia galima medijuotis..“ „..gali atsirasti tas toks jau nusivylimas, kad nereikia man tos mediacijos, aš noriu, kad būtų vykdomas teismo sprendimas priverstine tvarka ir viskas*.“ [T] *„Sunkiausiai įveikiama problema yra šalių (arba vienos iš jų) priešiškumas mediacijos procesui*.“ [AR] *„...kartais yra noras atkeršyti, nebandyti taikiai spręsti ginčo, o parodyti savo galią per kitas įstaigas. Dažnai*

		pasitaiko, kad žmonės nėra išgyvenę skyrybų etapų.“ [VTA] *„Jeigu išieškotojas kreipėsi, ir nori, kad būtent tas sprendimas būtų vykdomas, tai mediacija jam gali atrodyti, kaip kažkoks vilkinimo būdas, kad jam jo visiškai nereikia“* [A]
Problemos, susijusios su kolizijų šalinimu	Teismo sprendimo ir taikos sutarties kolizija	*„Vėlgi, kad nebūtų kolizijos tarp tėvų kažkokių norų ir teismo sprendimo turinio, sužiūrėti tą specifiką...“* [T]
Problemos, susijusios su mediatorių kompetencija ir autoritetu	Šeimos mediatorių specializacijos nebuvimas	*„..vėlgi, mediatoriaus specializacija, mes nueinam, kad reikėtų visgi tokias smulkesnes specializacijas nustatyti, bent jau daliai mediatorių, kurie būtent tokias specifines mediacijas taiko*.“ [T]
	Mediatoriaus autoriteto nebuvimas	*„Kitas dalykas, kad mediatorius gali susidurti su tuo, kad jis nėra šalims autoritetas, be to, visuomenėje dar vyrauja bylinėjimosi kultūra*....“ VTAS

Ekspertai vieningai pripažįsta, kad taikant mediaciją vykdymo procese ginčuose dėl nepilnamečių asmenų, susiduriama su problemomis, kurias sąlygoja ginčo šalių ypatumai. Ekspertų nuomone, viena iš pagrindinių problemų yra neigiamos ginčo šalių emocijos ir jausmai, kurias lemia ilgai besitęsiantys konfliktai, kita vertus, ginčo šalys gali būti pavargusios nuo sprendžiamų konfliktų ar net nusivylusios dalyvavimu privalomoje ir (ar) teisminėje mediacijoje. Pasak eksperto, jei *„...neįvyko privalomoji mediacija, ir jeigu teisme neįvyko teisminė mediacija, tai tada tos rizikos arba problemos išvengiama...*“ [T] Be to, vienas ekspertas pažymi, kad *„Priešiškumą mediacijai taip pat lemia ir teisinio raštingumo stygius, ir žmonių asmeninės savybės.“* [AR] Taip pat keli ekspertai pažymėjo, kad mediacijoje ginčo šalys gali piktnaudžiauti savo teisėmis, siekiant vilkinti teismo sprendimo vykdymą. Kita vertus, darbo autorės manymu, šie ginčo šalių ypatumai mediacijos metu gali būti sėkmingai neutralizuojami mediatoriui pritaikius turimus įgūdžius ir žinias, pasirinkus atitinkamas strategijas ar technikas.

Kita problema, kuri jau buvo aptarta, yra teismo sprendimo ir mediacijos metu pasiekto taikaus susitarimo kolizija, kuri išsprendžiama kreipiantis į teismą dėl teismo sprendimo ar taikos sutarties sąlygų pakeitimo patvirtinimo.

Ekspertai pastebi dar vieną problemą - mediatorių kompetencijos šeimos ginčuose, nes šiuo metu kiekvienas asmuo įrašytas į Lietuvos Respublikos mediatorių sąrašą gali medijuoti bet kurį ginčą, kurį jo nuomone, jis gali tai daryti. Taip pat, vienas iš ekspertų atkreipė dėmesį, kad mūsų visuomenėje mediatorius, priešingai, negu teisėjas, neturi autoriteto, todėl mediatorius turėtų pasižymėti tam tikromis asmeninėmis savybėmis (pvz. empatija, nuovokumas, emocinis

stabilumas, gebėjimas koncentruoti dėmesį, ryžtingumas, intelektas), turėti gerus bendravimo įgūdžius ir pan.

Aštuntuoju klausimu siekta ištirti ekspertų nuomonę apie galimybę antstoliui teikti mediacijos paslaugą vykdymo procese ginčuose dėl nepilnamečių vaikų bei nustatyti galimas problemines sritis ir jas lemiančias priežastis. Išskirtos dvi kategorijos: antstolio vykdomos mediacijos privalumai, antstolio vykdomos mediacijos probleminės sritys.

10 lentelė. **Antstolių vykdomos mediacijos vykdymo procese ginčuose dėl nepilnamečių vaikų vertinimas**

Kategorijos	Subkategorijos	Empirinių teiginių pavyzdžiai
Antstolio vykdomos mediacijos privalumai	Antstolio patirtis ir kompetencija	*„Didelė dalis antstolių yra išklausę specialius tęstinius mediacijos mokymus ir įrašyti į oficialų Lietuvos Respublikos mediatorių sąrašą.“* [AR] *„....antstoliai galbūt irgi, kas susiję su ginčais dėl vaikų, turėtų būti šiek tiek aktyvesni, ne tiesiog pasyvus stebėtojai..“* [T] *„Galėtų pasidalinti ir savo patirtimi, kad šalis privesti prie to susitarimo“* [A]
Antstolio vykdymo mediacijos probleminės sritys	Antstolio ir mediatoriaus vaidmenų atskyrimas mediacijos procese	*„...kiek antstolis, kaip asmuo, sugeba atsiriboti nuo savo profesijos.“ „Antstolis įeina į tą vaidmenį, kuris yra labai stiprus, jei jis negali išeiti už antstolio rėmų, tai tada reikėtų atsisakyti idėjos medijuoti.“* [M] *„Jeigu antstolis sugeba atskirti vaidmenis, vykdant mediaciją, tada viskas gerai, priešingu atveju - iškils problemų.“* [VTA]
	Antstolio funkcijų ir mediacijos atribojimas	*„...tas antstolis, kuris medijuos, vėliau neatliktų vykdomųjų veiksmų, nes iš karto peršasi tokia mintis, kad antstolis gali būtų nesuinteresuotas teigiama mediacijos baigtimi*.“ [VTA] *„Jeigu antstolis medijuoja savo bylą, tai jis, kaip ir teisėjas, turi nuo jos nusišalinti, jei jam nepavyko...“* *„...neutraliai kitose vykdomosiose bylose antstolis gali medijuoti*.“ [M] *„...reikėtų atskirti antstolio funkcijas nuo teikiamų mediacijos paslaugų...“* [A]
	Atvirumo ir sąžiningumo mediacijos procese dilema	*„...kaip šalys jaučiasi su tokiu mediatoriumi, kiek jos gali būti atviros kalbėdamos apie finansinius dalykus, jei yra kažkokių neteisėtų pajamų...“* [VTA] *„...šalims gali kilti klausimų, ar apie tai jie gali kalbėti prie antstolio, kaip tai gali atsisukti prieš juos, kiek asmuo galės eiti į mediaciją nuoširdžiai*.“ [M]

	Ginčo šalių požiūris į antstolį, kuris teikia mediacijos paslaugą	„*...kai kurių žmonių galbūt įsivaizdavimas – reketininkas, blogietis*.“ [T] „*Taigi, svarbus pats šalių požiūris į pačio antstolio profesiją, nes tikiu, kad nevisi jausis laisvai ir atvirai, kai medijuoja antstolis, ypač kalbant apie savo pajamas*.“ [VTA] „*...tikėtina, kad šalies požiūris į mediatorių – antstolį bus neigiamas, nebent antstolis kažkokiu būdu įrodys savo nešališkumą ir neutralumą konkrečioje situacijoje*..“ [M]

Ekspertai dar kartą pabrėžė informacijos apie mediacijos taikymo vykdymo procese ginčuose dėl nepilnamečių vaikų stoką, nurodant, kad ginčo šalys nežino, kad mediacijos paslaugas teikia antstoliai. „*Dažniausiai ginčuose įstrigę žmonės net nelabai įsivaizduoja, kokiais konkrečiais būdais antstolis jiems galėtų padėti. Tuo metu, antstoliai puikiai žino, kad be geranoriško tėvų susitarimo konfliktas gali būti tik šiek tiek sušvelnintas, bet vargiai gali būti išspręstas taip, kad vaikui būtų užtikrintas visavertis bendravimas su abiem tėvais.“* [AR]. Ekspertai vieningai pripažįsta, kad antstolis, kuris teikia mediacijos paslaugas „*...turi turėti patirties ir kompetencijos, būti tinkamai pasirengęs ir sugebėti valdyti procesą, parinkti tinkamus medijavimo įrankius.“* [K]. Visgi ekspertų nuomonės dėl galimybės antstoliams teikti mediacijos paslaugas išsiskyrė. Ekspertų, kurie teigiamai vertina įstatymų leidėjo suteikta galimybę antstoliams teikti mediacijos paslaugas manymu, antstoliai turi patirties ir kompetencijų spręsti ginčus: „*Jis būna įsigilinęs į situaciją ir gerai žino spręstinas problemas. Tokius sprendimus vykdantys antstoliai praktiškai visada taiko mediacijos priemones bendraudami su proceso šalimis, nors formaliai tai ir nėra vadinama mediacija“* [AR]. Kita vertus, kaip nurodo vienas ekspertas, ar antstolio turima patirtis ir kompetencijos ginčuose dėl nepilnamečių vaikų yra pakankamos „*Jei antstolis, nieko nežino apie emocijų valdymą ir pan., tai turbūt sunkai įsivaizduojama, kaip jis galėtų medijuoti...“* [VTA]. Be to, vienas ekspertas nurodo galimas rizikas „*Su antstoliais yra rizika, ar jie išvengs tardymo, neaiškins šalims ką jos privalo daryti, o girdės žmogų bei padės jam suprasti, kas čia vyksta.“* [M].

Kiti ekspertai, kurie rezervuotai vertina antstolių galimybę teikti mediacijos paslaugas vykdymo procese ginčuose dėl nepilnamečių asmenų, pirmiausia pabrėžia, kad svarbu atriboti antstolio atliekamas funkcijas nuo teikiamų mediacijos paslaugų. Paminėtina, kad šis reikalavimas įtvirtintas teisės normose. Antra - svarbu, kad antstolis mediacijos metu gebėtų atskirti antstolio ir mediatoriaus vaidmenis. Galiausiai, mediacijos metu ginčo šalims gali iškilti atvirumo ir sąžiningumo mediacijos procese dilema „*...kad šalys gali bijoti drąsiai kalbėti ir pasakyti, tai ką*

galvoja, o juk vienas iš pagrindinių miediacijos principų yra sąžiningumas.“ [VTA], nes šalys gali turėti stereotipų dėl antstolio profesijos ir (ar) neigiamą požiūrį į pačius antstolius.

Devintuoju klausimu siekta ištirti ekspertų požiūrį į Lietuvos antstolių rūmų iniciatyvą įteisinti privalomosios mediacijos sąlygą prieš antstoliui pradedant vykdymo procesą dėl teismo sprendime nustatytos bendravimo su vaiku tvarkos, nustatyti tokios iniciatyvos privalumus ir trūkumus bei galimas problemas. Išskirtos dvi kategorijos: problemos, susijusios su ginčo šalių požiūriu į privalomąją mediaciją ir privalomosios mediacijos modelio pasirinkimo vykdymo procese ginčuose dėl bendravimo su vaiku tvarkos pasirinkimo problemos.

11 lentelė. **Privalomosios mediacijos sąlygos vykdymo procese dėl bendravimo su vaiku tvarkos įteisinimo vertinimas**

Kategorijos	**Subkategorijos**	**Empirinių teiginių pavyzdžiai**
Problemos, susijusios su ginčo šalių požiūriu į privalomąją mediaciją	Dvi privalomosios mediacijos viename civiliame procese	*„...iškyla daug sąlygų tam išieškotojui...“ „...visas procesas šiek tiek užsitęsia, kai šalis gauna vykdomąjį raštą, eina pas antstolį, ir vėl privalomoji mediacija, ir vėl jis turi laukti, ir tas vykdymas gali ateiti po pusės metų. „...galbūt truputi per daug to privalomumo..“* [T] *„...gali atsirasti pasipiktinimas, kodėl negali realizuoti savo teisių, kita vertus, šalys gali būti pavargusios nuo begalinių sprendimų paieškų, o ypač, kai jau yra teismo sprendimas.“* [VTA] *„Žvelgiant iš šalies perspektyvos, tikėtina, kad ji gali ir nenorėti eiti pas mediatorių, vėl jiems yra aiškinama ką šalys turi daryti.“* [M]
Privalomosios mediacijos modelio vykdymo procese ginčuose dėl bendravimo su vaiku tvarkos pasirinkimo problemos	Mediacijos privalomumo laipsnio pasirinkimas	*„..jei įteisinsime privalomosios mediacijos sąlygą, tai manyčiau, kad reikėtų apsvarstyti šio privalomumo ribas, nes abejoju, kad užtenka palikti tik pareigą inicijuoti mediacijos procesą, svarbu, kad šalys susitiktų su mediatoriumi bent jau pirmam pokalbiui...“* [VTA]
	Privalomai mediacijai skiriamų nemokamų valandų skaičiaus ribojimas	*„...drąsiai galiu pasakyti, jog nieko nebus, nes keturių valandų tikrai per mažai.“* [M]
	Šeimos mediatorių specializacijos nebuvimas	*„...tai gali daryti mediatorius, turintis tam tikrų žinių tėvystės, psichologijos srityse, aišku ir teisinių, bet čia jau mažiau aktualu.“ „...svarbu turėti žinias ir įgūdžius, padėti jiems suvokti vaiko poreikius, kiekvieno iš jų vaidmenį vaiko gyvenime...“* [M]

Išanalizavus ekspertų atsakymus, pastebima, kad didžioji dalis nurodė, jog teigiamai vertina Lietuvos antstolių rūmų teikiamą iniciatyvą: „*...visos iniciatyvos ir priemonės yra geros, jeigu padeda šalims realiai, joms prieinamu būdu ir operatyviai įgyvendinti priimtą teismo sprendimą.*“ [K.], „*..geras siūlymas, nes ką dabar turime, tai įspėjimą, kai nevykdoma dėl bendravimo tvarkos, o vėliau baudos, bet ir jos nepadeda...*“ [VTAS]; „*....labai geras dalykas, kad antstoliai bus įpareigoti nukreipti į mediaciją, o tik tada pradėti vykdymo veiksmu*.“ [M].

Tačiau vienas ekspertas pripažįsta, kad „*...dėl privalomumo tai aš esu skeptiškas, per daug privalomumo viename procese, tada iš savanoriškos mediacijos procedūros tiesiog pereiname prie ordinarinės ir formalizuotos procedūros, tokiu atveju dingsta savanoriškumas*.“ [T], be to, toks teisinio reguliavimo pakeitimas, pasak eksperto, gali „*...pakenkti pačiai mediacijai, diskredituoti procesą*.“ [T]. Todėl ekspertas siūlo teisinį reguliavimą, kuris jo nuomone, labiau atitiktų mediacijos esmę ir dabartinę mediacijos vietą teisinėje sistemoje. „*...antstolis galėtų pasiūlyti mediaciją ir tada šalys, jei sutinka yra organizuojama mediacija, tokiu atveju visiškai pritariu...*“ [T].

Ekspertai išryškino kelias galimas privalomosios mediacijos modelio pasirinkimo problemas, į kurias būtina atsižvelgti, svarstant klausimą dėl privalomosios mediacijos sąlygos, prieš antstoliui pradedant vykdymo procesą dėl teismo sprendime nustatytos bendravimo su vaiku tvarkos, įteisinimo: „*...jeigu bus pasirinktas privalomosios mediacijos modelis, kuris taikomas ikiteisminėje stadijoje, tai drąsiai galiu pasakyti, jog nieko nebus...*“ [M]. Pirmiausiai, reikia nustatyti mediacijos privalomumo turinį, nes, kaip pažymi ekspertai, jei pasirinksime šiuo metu ikiteisminėje ginčų nagrinėjimo procedūroje įtvirtinta vienos iš ginčo šalių pareigą inicijuoti mediaciją, tikėtina, kad šalys šia prievole ir apsiribos, ir nebus pasiektas tikslas, kad šalys dalyvautų mediacijos procese.

Antrasis svarbus momentas yra privalomai mediacijai skiriamų valstybės apmokamų valandų skaičiaus ribojimas. Keletas ekspertų nurodo, kad nemokamų mediacijai skiriamų valandų ribojimas nesudaro galimybės suteikti ginčo šalims kokybiškas mediacijos paslaugas: „*Manyčiau, kad valstybė neturėtų riboti mediacijos valandų, reikia suprasti, kad žmonės tikrai neužsibus mediacijoje. Atrodo, kad valstybė bijo, kad mediacija užtruks nežinia kiek valandų. Būtina suvokti, kad mediacija, tai nėra psichoterapija, čia labai jaučiasi ribos*.“ [M]; „*..toliau naiviai tikėsimės, kad per tas keturias valandas kažką įmanoma padaryti, tai tikrai klystama. Jei konfliktas yra įsisenėjęs, reikia laiko jam išspręsti*“ [VTA].

Taip pat, dar viena problema, apie kurią buvo užsiminta, tai šeimos mediatorių specializacijos nebuvimas. Ekspertai pažymi, kad ginčuose dėl vaiko būtina turėti papildomų žinių ir kompetencijų (pvz., gebėjimas išklausyti vaiko nuomonę).

Apibendrinant tyrimo rezultatus, galima daryti išvadą, kad tyrime dalyvavę ekspertai įžvelgia poreikį taikyti mediaciją vykdymo procese ginčuose dėl nepilnamečių vaikų. Nepiniginio pobūdžio ginčai dėl nepilnamečių vaikų yra tinkamiausi spręsti mediacijos būdu vykdymo procese, o nepiniginio pobūdžio ginčuose nėra tikslinga taikyti mediacijos, taip pat priimant sprendimą dėl ginčo tinkamumo spręsti mediacijos būdu, būtina atsižvelgti, ar nėra priežasčių, dėl kurių mediacija negalima/nerekomenduotina. Teisinis reguliavimas sudaro tinkamas prielaidas ginčo šalims vykdymo procese ginčuose dėl nepilnamečių vaikų laisva valia dalyvauti mediacijos procese, sudaryti taikos sutartį, tačiau atkreipiamas dėmesys, kad būna spręsti klausimus dėl mediacijos prieinamumo, kokybės gerinimo, žinomumo didinimo ir tarpinstitucinio bendradarbiavimo stiprinimo. Ekspertai nevienareikšmiškai vertina privalomosios mediacijos vykdymo procese ginčuose dėl bendravimo su vaiku įteisinimą. Viena vertus, tai - papildoma galimybė šalims taikiai tartis ir prisiimti atsakomybę už savo sprendimų vykdymą, išvengti teismo sprendimo nevykdymo teisinių pasekmių, užtikrinti vaiko teises, kita vertus – privalomosios mediacijos modelis yra įtvirtintas ikiteisminėje ginčo nagrinėjimo stadijoje, todėl toks siūlomas teisinis reguliavimas apriboja išieškotojo teisę realizuoti teismo sprendimą, o tuo pačiu paminama mediacijos, kaip savanoriško proceso, prasmė.

IŠVADOS

1. Priverstinio vykdymo priemonių ir kitų teismo sprendimo nevykdymo teisinių pasekmių taikymo nepakanka išspręsti vykdymo procese ginčuose dėl vaiko kylančias problemas, todėl reikia sudaryti galimybę ginčo šalims taikiai išspręsti ginčą mediacijos, kaip alternatyvios vykdymo procesui priemonės, metu. Mediacijos taikymas, vykdant teismo sprendimus dėl vaiko, sudaro tinkamas praktines prielaidas įgyvendinti tėvų pareigą kooperuotis vykdymo procese bei surasti skirtingų interesų suderinimu pagrįstą sprendimą, kuris sąlygotų savanorišką jo įgyvendinimą, o kartu sumažintų priverstinio vykdymo priemonių taikymą

2. Atlikto kokybinio tyrimo rezultatai taip pat atskleidė alternatyvios vykdymo procesui priemonės poreikį. Taip pat, mediacijos taikymo vykdymo procese ginčuose dėl vaiko poreikį neretai sąlygoja pasikeitusios šeimos gyvenimo aplinkybės ir (ar) vaiko poreikiai, neefektyvus ir neoperatyvus nepiniginio pobūdžio teismo sprendimų, susijusių su vaikais, priverstinis vykdymas, vaiko teisių ir teisėtų interesų užtikrinimo bei stiprių emocijų ir neigiamų sąveikų valdymo poreikis.

3. Atlikto kokybinio tyrimo metu nustatyta, kad nepiniginio pobūdžio ginčai dėl vaiko, skirtingai nuo piniginio pobūdžio ginčų, yra labiau tinkami spręsti mediacijos būdu, nes jų metu tiesiogiai vaiko atžvilgiu taikomos priverstinio vykdymo priemonės, kurios jam gali sukelti psichologinę žalą. Be to, vykdymo proceso metu užtikrinamas efektyvus vaiko išlaikymo išieškojimas, o nesant galimybės iš skolininko išieškoti skolos, valstybė teikia piniginę paramą vaikui. Tačiau, priimant sprendimą dėl ginčo tinkamumo spręsti mediacijos būdu, kiekvieną konkretų atvejį būtina vertinti individualiai, atsižvelgiant į tai, ar nėra priežasčių, dėl kurių mediacija negalima/nerekomenduotina.

4. Lietuvos teisinis reguliavimas sudaro teisines prielaidas vykdymo procese ginčuose dėl vaiko ginčo šalių laisva valia spręsti ginčą mediacijos būdu, nes ginčai dėl vaiko neįgyja *res judicata* galios ir vykdymo procese tiesiogiai įtvirtinta taikos sutarties sudarymo tarp išieškotojo ir skolininko galimybė. Vis dėlto, atlikto kokybinio tyrimo rezultatai atskleidė, kad egzistuojantis teisinis reguliavimas nesudaro sąlygų tokiai praktikai vystytis, taip pat neskatina ginčo šalių, prieš kreipiantis į antstolį, ieškoti taikaus ginčo sprendimo.

5. Lietuvos teisiniame reguliavime įtvirtina galimybė antstoliui teikti mediacijos paslaugą, kai sprendžiami ginčai. Dalyvavę tyrime ekspertai prieštaringai vertina antstolio galimybę teikti mediacijos paslaugas vykdymo procese ginčuose dėl vaiko, nes antstoliui, kuris teikia mediacijos paslaugas, gali kilti problemų atskiriant antstolio ir mediatoriaus vaidmenys, be to, mediacijos

proceso metu gali kilti ginčo šalių atvirumo ir sąžiningumo dilema, dėl susiformavusio požiūrio į antstolio profesiją. Kita vertus, antstolis gali informuoti ir nukreipti ginčo šalis spręsti ginčą dėl vaiko mediacijos būdu bei vykdymo procese taikyti mediacijos technikas, siekiant užtikrinti realų vykdomo dokumento įvykdymą.

6. Tarptautinės organizacijos pripažįsta, kad būtina plėsti mediacijos taikymą vykdymo procese ginčuose dėl vaiko. Pasirinktų užsienio valstybių teisinis reguliavimas dėl galimybės vykdymo procese ginčuose dėl vaiko taikyti mediaciją nėra vienareikšmis, tačiau galima išskirti tokius modelius: 1) ginčo šalims siūloma pasinaudoti mediacija; 2) privalomosios mediacijos sąlyga, išskyrus atvejus, kai vykdytinas sprendimas buvo priimtas sąlyginai neseniai; 3) privalomosios mediacijos sąlyga.

7. Nustatytos priemonės, skatinančios ginčo šalis ginčuose dėl vaiko dalyvauti mediacijos procese prieš pradedant vykdymo procesą arba vykdymo proceso metu: visuomenės švietimas apie mediacijos procedūrą, ginčo šalių nukreipimo į mediaciją sistemos kūrimas ir mediacijos paslaugų prieinamumo bei kokybės gerinimas. Teisėkūros būdu sprendžiama mediacijos taikymo vykdymo procese ginčuose dėl vaiko skatinimo priemone galėtų būti privalomosios mediacijos sąlygos įteisinimas vykdymo procese, prieš antstoliui pradedant priverstinio vykdymo procesą.

8. Privalomosios mediacijos sąlygos, prieš antstoliui pradedant priverstinio vykdymo procesą dėl teismo sprendime nustatytos bendravimo su vaiku tvarkos įteisinimo, grindžiamas tuo, kad padaugėjo reikalavimų priverstinai vykdyti teismo sprendimus dėl bendravimo su vaiku tvarkos užtikrinimo; stebimi teigiami mediacijos rezultatai taikant privalomą ir teisminę mediaciją šeimos ginčuose; kai kuriais atvejais sudėtingas ar net neįmanomas priverstinio vykdymo priemonių taikymas. Ekspertai, dalyvavę tyrime, nevienareikšmiškai vertina privalomosios mediacijos sąlygos vykdymo procese ginčuose dėl bendravimo su vaiku įteisinimą. Viena vertus, tai - papildoma galimybė šalims taikiai tartis ir prisiimti atsakomybę už jo vykdymą, užtikrinti vaiko teises ir teisėtus interesus ir sumažinti priverstinio vykdymo priemonių taikymą, kita vertus – privalomosios mediacijos modelis yra įtvirtintas ikiteisminėje ginčo nagrinėjimo stadijoje, todėl toks siūlomas teisinis reguliavimas gali iššaukti ginčo šalių priešiškumą, ypač tuo atveju, kai ginčo šalys ne kartą bandė spręsti ginčą mediacijos būdu, be to, tai apsunkina išieškotojo teisę realizuoti teismo sprendimą, o tuo pačiu paminama mediacijos, kaip savanoriško proceso, esmė. Atlikto tyrimo rezultatai atskleidė galimas privalomosios mediacijos modelio pasirinkimo problemas: mediacijos privalomumo laipsnio pasirinkimo dilema, privalomai mediacijai skiriamų nemokamų valandų skaičiaus ribojimas, šeimos mediatorių specializacijos nebuvimas.

9. Atlikto kokybinio tyrimo metu nustatytos mediacijos taikymo vykdymo procese ginčuose dėl vaiko galimos problemos: ginčo šalių piktnaudžiavimas savo teisėmis ir vykdymo proceso vilkinimas, kolizijos tarp pasiekto taikaus susitarimo mediacijoje ir teismo sprendimo galimybė, lygiagrečiai atliekami priverstinio vykdymo veiksmai, kurie gali neigiamai įtakoti mediacijos procesą, ginčo šalys negali įveikti priešiškumo vienas kitai bei mediatoriaus kompetencijos, autoriteto stoka.

Konstatuojama, kad šio magistro baigiamajame darbe iškeltas ginamasis teiginys, kad mediacijos taikymas vykdymo procese ginčuose dėl vaikų sukurtų prielaidas užtikrinti geriausius vaiko interesus, tinkamai įgyvendinti tėvų valdžią bei išvengti priverstinio vykdymo ir kitų teismo sprendimo nevykdymo teisinių pasekmių, pasitvirtino.

PASIŪLYMAI IR REKOMENDACIJOS

Siekiant Lietuvoje plačiau taikyti mediaciją vykdymo procese ginčuose dėl vaiko darbo autorė siūlo:

1. ***Pasiūlymai įstatymų leidėjui:***

a) Atsižvelgiant į Lietuvos antstolių rūmų iniciatyvą įteisinti privalomosios mediacijos sąlygą prieš antstoliui pradedant priverstinio vykdymo procesą dėl teismo sprendime nustatytos bendravimo su vaiku tvarkos ir į magistro baigiamojo darbo išvadas, siūloma papildyti CPK teisės normomis, nustatančiomis antstolio teisę, numatant, kad ginčą dėl vaiko galima išspręsti taikiai, pasiūlyti ginčo šalims pabandyti jį išspręsti mediacijos būdu arba antstoliui, nustačius didelę taikaus ginčo dėl vaiko sprendimo tikimybę, perduoti ginčą privalomai spręsti mediacijos būdu. Darbo autorė siūlo CPK 771^2 straipsnio įstatymo projektą išdėstyti taip:

„771^2 straipsnis. Ginčo dėl bendravimo su vaiku tvarkos perdavimas spręsti neteisminės mediacijos būdu.

1. Ginčo dėl bendravimo su vaiku tvarkos perdavimą spręsti neteisminės mediacijos būdu gali inicijuoti vykdomąją bylą vykdantis antstolis arba bet kuri proceso šalis. Ginčas dėl bendravimo su vaiku tvarkos vykdymo perduodamas spręsti neteisminės mediacijos būdu vykdomąją bylą vykdančio antstolio patvarkymu, kai antstolis išaiškina šalims mediacijos esmę, yra gautas šalių sutikimas arba prašymas perduoti ginčą spręsti mediacijos būdu. Vykdomąją bylą vykdantis antstolis, nustatęs didelę taikaus ginčo sprendimo tikimybę, gali perduoti ginčą privalomai spręsti neteisminės mediacijos būdu.

2. Šio straipsnio 1 dalyje nurodytu patvarkymu vykdomosios bylos vykdymas atidedamas ir nustatomas tikslus mediacijos pabaigos terminas, ir proceso šalys įpareigojamos iki neteisminės mediacijos termino pabaigos pranešti antstoliui apie mediacijos rezultatus. Mediatoriaus teikimu terminas, kuriam buvo atidėtas vykdomosios bylos vykdymas, gali būti pratęstas vykdomąją bylą vykdančio antstolio patvarkymu ir nustatomas naujas galutinis neteisminės mediacijos pabaigos terminas.

3. Antstolis, vykdydamas vykdomąją bylą, praneša Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnybai apie tai, kad reikia paskirti mediatorių iš Lietuvos Respublikos mediatorių sąrašo, kuris vykdys neteisminę mediaciją konkrečioje vykdomojoje byloje. Šiame antstolio pranešime nurodoma ginčo esmė, bylos šalys ir kita, antstolio manymu, svarbi informacija. Apie iš Lietuvos Respublikos mediatorių sąrašo parinktą ir paskirtą mediatorių Valstybės garantuojamos teisinės

pagalbos tarnyba praneša antstoliui ne vėliau kaip per tris darbo dienas nuo mediatoriaus paskyrimo dienos.

4. Mediatorius, paskirtas vykdyti neteisminę mediaciją, per penkias darbo dienas nuo paskyrimo privalo susikurti mediatoriaus paskyrą Antstolių informacinėje sistemoje.

5. Kol vyksta neteisminė mediacija, sustabdomi šiame Kodekse ir kituose įstatymuose nustatyti skundų padavimo ir (ar) vykdomųjų bylų nagrinėjimo terminai.“

b) Siūloma Mediacijos įstatymo 6 straipsnio 2 dalį pakeisti, eliminuojant išlygą antstoliams dėl reikalavimo išlaikyti mediatorių kvalifikacinį egzaminą, ir jį išdėstyti taip:

„2. Šio straipsnio 1 dalies 2 ir 3 punktuose nustatyti reikalavimai netaikomi teisėjams, turintiems trejų metų teisėjo darbo patirtį ir išklausiusiems ne trumpesnius kaip 16 akademinių valandų įvadinius mokymus mediacijos tema, ir socialinių mokslų daktaro laipsnį turintiems asmenims, kurie per paskutinius trejus metus iki kreipimosi dėl įrašymo į Lietuvos Respublikos mediatorių sąrašą vedė mokymus mediacijos tema, kurių bendra trukmė – ne mažiau kaip 100 akademinių valandų. Šio straipsnio 1 dalies 2 ir 3 punktuose nustatyti reikalavimai taip pat netaikomi asmenims, kuriems pagal Europos Sąjungos valstybės narės ar Europos ekonominės erdvės valstybės teisės aktus tos valstybės kompetentinga institucija yra suteikusi teisę teikti mediacijos paslaugas. Šio straipsnio 1 dalies 3 punkte nustatytas reikalavimas netaikomas advokatams, ~~ir antstoliams~~ ir notarams, turintiems trejų metų atitinkamai advokato, ~~arba antstolio~~ arba notaro darbo patirtį.“

Pasiūlymai Lietuvos Respublikos teisingumo ministrui:

a) Skirti papildomą finansavimą mediacijos paslaugoms vykdymo procese ginčuose dėl vaiko teikimui, viešinimui, mediatorių kvalifikacijos tobulinimui užtikrinti.

b) Svarstyti ir inicijuoti įstatymų pakeitimus, siekiant plėsti mediacijos taikymą, vykdant teismo sprendimus dėl vaiko.

2. Rekomendacijos Lietuvos antstolių rūmams:

a) Lietuvos antstolių rūmų elektroniniame puslapyje pateikti išsamią informaciją apie mediacijos procedūrą, taip pat nurodyti konkrečius antstolius, teikiančius mediacijos paslaugas.

b) Įtraukti mediacijos temą į Antstolių kvalifikacinio egzamino programą.

c) Organizuojamus kursus ir seminarus antstoliams mediacijos tematika, siekiant užtikrinti antstolio teikiamos mediacijos kokybę ir vertinant tai, kad antstoliai neretai savo veikloje taiko mediacijos technikas, tarpininkauja tarp šalių ar rekomenduoja šalims pasinaudoti mediatoriaus paslaugomis, manytina, kad mokymai mediacijos tematika, net ir antstoliui nesiekiant teikti mediacijos paslaugų, būtų tikslingi, pagilinant jų turimas žinias šioje srityje, tobulinant tarpininkavimo įgūdžius.

d) Bendradarbiauti su CEPEJ ir UIHJ, kurios yra parengusios mediacijos mokymų programą, kuri skirta antstoliams, dalintis su užsienio valstybėmis geroja praktika.

e) Sudaryti galimybes mediatoriui susikurti mediatoriaus paskyrą Antstolių informacinėje sistemoje.

3. Rekomendacijos Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybai prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos:

a) Siūlyti tėvams prieš kreipiantis į antstolį dėl priverstinio teismo sprendimo vykdymo, kreiptis į mediatorių, akcentuojant, kad tik tėvų tarpusavyje rastas sprendimas galės būti geranoriškai vykdomas ir atitiks geriausius vaiko interesus. Taip pat, teikiant rekomendacijas antstoliui dėl priverstinių vykdymo veiksmų atlikimo vaiko atžvilgiu, rekomenduoti nukreipti tėvus į mediacijos procedūrą.

4. Rekomendacijos Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnybai:

a) Informacijos viešinimas apie mediacijos taikymą vykdymo procese ginčuose dėl vaiko.

b) Svarstyti galimybę dėl nemokamos neteisminės mediacijos paslaugų teikimo vykdymo procese ginčuose dėl vaiko, atsižvelgiant į ginčo šalių turtinę padėtį.

5. Rekomendacijos Lietuvos mediatorių rūmams:

a) Metodinių rekomendacijų rengimas mediatoriams, kurie teikia mediacijos paslaugas vykdymo proceso šalims ginčuose dėl vaiko.

b) Užmegzti bendradarbiavimo santykius su Lietuvos antstolių rūmais, siekiant stiprinti mediacijos plėtrą vykdymo procese ginčuose dėl vaiko.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

Teisės aktai:

1. „Aiškinamasis raštas dėl Lietuvos Respublikos Civilinio kodekso 2.14, 3.65, 3.169 straipsnių pakeitimo įstatymo projektas“. LRS. Žiūrėta 2022 m. balandžio 6 d. https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/f86e9d507c3111e7aefae747e4b63286?jfwid=hwr78m0pi .
2. „Antstolių įstatymo Nr. IX-876 21 straipsnio pakeitimo įstatymo projektas“. LRS. Žiūrėta 2022 m. balandžio 6 d. https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAP/58ff0190567c11e78869ae36ddd5784f?jfwid=-w3jfdznq3 .
3. „Antstolių kvalifikacinio egzamino programa“. LRS. Žiūrėta 2022 m. balandžio 4 d. https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/35bfead2c4c911e782d4fd2c44cc67af .
4. „Europos Parlamento ir Tarybos 2008 m. gegužės 21 d direktyva 2008/52/EB „Dėl tam tikrų mediacijos civilinėse ir komercinėse bylose aspektų“. EUR-LEX. Žiūrėta 2022 m. balandžio 4 d.. https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=celex%3A32008L0052.
5. „Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2008/52/EC „Dėl kai kurių mediacijos civiliniuose ir komerciniuose ginčuose aspektų“. EUR-LEX. Žiūrėta 2022 m. balandžio 3 d. https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/PDF/?uri=CELEX:32008L0052&from=LV .
6. „Europos Tarybos Ministrų Komiteto rekomendacija Nr. R(81)7 „Dėl priemonių, lengvinančių teismų prieinamumą“. LRV. Žiūrėta 2022 m. balandžio 6 d. http://lrv-atstovas-eztt.lt/page/europos-tarybos-ministru-komiteto-rekomendacijos .
7. „Europos Tarybos Ministrų komiteto rekomendacija Nr. Rec (2003)17 valstybėms narėms „Dėl teismo sprendimų vykdymo“. CEO. Žiūrėra 2022 m. balandžio 6 d. https://rm.coe.int/16807481c1 .
8. „Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencija“. LRS. Žiūrėta 2022 m. balandžio 6 d. https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.19848.
9. „Lietuvos Respublikos antstolių įstatymas“. LRS. Žiūrėta 2022 m. sausio 12 d. https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.167057?jfwid=.
10. „Lietuvos Respublikos psichologų praktinės veiklos įstatymo projektas”. LRS. Žiūrėta 2021 lapkričio 22 d. https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAP/cc199a70fb4411ebb4af84e751d2e0c9 .

11. „Lietuvos Respublikos taikinamojo tarpininkavimo civiliniuose ginčuose įstatymas“. LRS. žiūrėta 2022 m. balandžio 4 d. https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/95539982609f11e7a53b83ca0142260e .
12. „Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2015 m. rugsėjo 17 d. įsakymas Nr. 1R-268 „Dėl taikinamojo tarpininkavimo (mediacijos) sistemos plėtros koncepcijos patvirtinimo“. TAR. Žiūrėta 2022 m. balandžio 4 d. https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/1de59bf05d7211e5beff92bd32ec99a1?jfwid=pd6eq2kwp.
13. „Lietuvos Respublikos teisingumo ministro įsakymas Nr. 1R-352, 2005 m. spalio 27 d. “Dėl Sprendimų vykdymo instrukcijos patvirtinimo”. LRS. Žiūrėta 2022 m. kovo 21 d. http://www3.lrs.lt/cgi-bin/preps2?Condition1=265010&Condition2=.
14. „Lietuvos Respublikos teismų tarybos 2005 m. gegužės 20 d. nutarimas Nr. 13 P-348 "Dėl bandomojo teisminės mediacijos projekto". www.teismai.lt. Žiūrėta 2022 m. balandžio 3 d. https://www.teismai.lt/lt/teismu-savivalda/teisejutaryba/nutarimai/173/results?sqid=3 65bd94d7357422fdb56bf23803c485 99d22a5bd .
15. „Lietuvos Respublikos vaiko išlaikymo išmokų įstatymas“. TAR. Žiūrėta 2022 m. balandžio 4 d. https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.289714/asr.
16. „Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymas“. LRS. Žiūrėta 2021 m. lapkričio 9 d. https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.26397/asr.
17. „Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimo „Dėl Lietuvos Respublikos advokatūros įstatymo 4 straipsnio pakeitimo įstatymo, Lietuvos Respublikos antstolių įstatymo 21 straipsnio papildymo įstatymo ir Lietuvos Respublikos notariato įstatymo 2, 19, 20, 22 straipsnių pakeitimo ir įstatymo papildymo 20(2) straipsniu įstatymo projektų“ pateikimo Lietuvos Respublikos Seimui“ projektas“. LRS. Žiūrėta 2022 m. balandžio 4 d. https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAP/TAPIS.90514 .
18. „Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnybos Administracinės paslaugos teikimo aprašymas Nr. 1“. VGTPT. Žiūrėta 2022 m. balandžio 6 d. https://vgtpt.lrv.lt/uploads/vgtpt/documents/files/VGTPT%20apra%C5%A1ymas.pdf .
19. „Dėl teisminės mediacijos taisyklių patvirtinimo“. TAR. Žiūrėta 2022 m. balandžio 6 d. https://eseimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/6b8f6f41f80411e895b0d54d3db20123/asr.
20. „Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymas“. LRS. Žiūrėta 2021 m. gegužės 24 d. https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.72290/asr.

21. „Lietuvos Respublikos civilinio kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymas. Civilinis kodeksas“. TAR. Žiūrėta 2021 m. gegužės 12 d. https:// https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.8A39C83848CB/asr.
22. „Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymas. Civilinio proceso kodeksas“. LRS. Žiūrėta 2021 m. gegužės 24 d. https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.162435/asr.
23. „Lietuvos Respublikos Mediacijos įstatymas“. LRS. Žiūrėta 2022 m. balandžio 4 d. https://eseimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.325294/asr.
24. „Lietuvos Respublikos valstybės garantuojamos teisinės pagalbos įstatymas“. LRS. Žiūrėta 2021 m. vasario 25 d. https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.98693/asr .

Moksliniai straipsniai ir knygos:

25. Bing, Nicole, M., Nelson, W. M., ir Wesolowski, Kelly L. ,,Comparing the effects of amount of conflict on children's adjustment following parental divorce“. *Journal of Divorce & Remarriage*, 50 (2009): 159–171. https://doi.org/10.1080/10502550902717699
26. Bitinas, Bronislovas, Rupšienė Liudmila ir Žydžiūnaitė Vilma, *Kokybinių tyrimų metodologija: vadovėlis vadybos ir administravimo studentams. II dalis*. Klaipėda: S. Jokužio leidykla-spaustuvė, 2008.
27. Bogner, Alexander, Littig Beate ir Menz Wolfgang. *Interviewing experts. Research methods serie.* Basingstoke England, New York: Palgrave Macmillan, 2009.
28. Bryman, Alan. *Social Research Methods third edition*. New York: Oxford University Press, 2008, 1-748.
29. Clarke, Gay R. ir Davies Iyla T. ,,ADR — Argument For and against use of the Mediation Process Particularly in Family and Neighborhood disputes“. *Queensland University of Technology Law and Justice Journal*, 7, (1991): 81-96, https://lr.law.qut.edu.au/article/view/343/335/view.html .
30. Dervinytė–Bongarzoni, Asta, ir Gutauskienė, Nomeda. ,,Vaiko psichologinės gerovės užtikrinimo sunkumai konfliktiškų šeimų bylose“. *Sveikatos mokslai*, 1, 24, (2014): 42-49, https://sm-hs.eu/wp-content/uploads/2019/03/554-1870-1-SM.pdf .
31. Driukas, Artūras. ,,Prievolių vykdymo terminai ir jų pasibaigimo teisiniai padariniai“. *Teisė* 106 (2018): 60-79, https://etalpykla.lituanistikadb.lt/object/LT-LDB-0001:J.04~2018~1525697543757/ .

32. Dunningan, Alana. „Restoring Power to the Powerless: The Need to Reform Californias Mandatory Mediation for Victims of Domestic Violence“. *University of San Francisco Law Review* 37, 4 (2003): 1031-1064, https://repository.usfca.edu/usflawreview/vol37/iss4/5/ .
33. Filipova, Irina A. ir Filipov Vladislav V. „Mediation in enforcement proceedings: Application in the European countries and prospects of application in the Russian Federation“. *Actual Problems of Economics and Law*, 11, 1 (2017): 180-188, https://www.researchgate.net/publication/315986414_Mediation_in_enforcement_proceedings_Application_in_the_European_countries_and_prospects_of_application_in_the_Russian_Federation .
34. Flick, Uwe. *An Introduction to Qualitative Research, fifth edn.* London: Sage, 2014, 1-616.
35. Gaižauskaitė, Inga ir Valavičienė Natalija. *Socialinių tyrimų metodai*: *kokybinis interviu.* Vilnius: VĮ „Registrų centras“, 2016, 1-394.
36. Giedrytė – Mačiulienė, Renata ir Venckevičienė Judita. „Mediacijos įgyvendinimas probacijos tarnyboje Lietuvoje“, *Teisės problemos* 2, 92 (2016): 68-87, https://teise.org/wp-content/uploads/2017/02/Giedryt%C4%97-Ma%C4%8Diulien%C4%97-Venckevi%C4%8Dien%C4%97-2016-2.pdf .
37. Grigutytė, Neringa. „Psichologo dalyvavimas teisiniame procese Lietuvoje: iššūkiai ir galimybės“. *Teisės problemos* 3, 73 (2011): 5-24, https://teise.org/wp-content/uploads/2016/10/2011-3-gritutyte.pdf .
38. Grinevičiūtė, Kristina. „Tėvų ar kitų vaiko atstovų baudžiamoji atsakomybė už žiaurų elgesį su vaiku“. Daktaro disertacija, Mykolo Romerio universitetas, 2016. https://repository.mruni.eu/handle/007/14485?show=full .
39. Grinevičiūtė, Kristina. „Vengimo išlaikyti vaiką baudžiamojo teisinio vertinimo problemos“, *Jurisprudencija*, (2014): 403- 420, https://repository.mruni.eu/handle/007/13326?show=full .
40. Hamlys, Coleman Emma ir Sefton Mark. „*Mediation Information* and *Assessment*. *Meetings* (*MIAMs*) and *mediation* in *private family law disputes*. *Quantitative research findings“.* United Kingdom: Ministry of justice analytical series, 2015. 1-81, https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/399573/miams-report.pdf .
41. Helmut, Kury, ir Brandensten Martin. „Naujo poreikio bausti“ klausimu – ar griežtesnės bausmės yra veiksminga nusikalstamumo prevencijos priemonė?“ *Teisės problemos* 2, 64

(2009): 5-61, žiūrėta 2022 m. sausio 4 d., https://teise.org/wp-content/uploads/2016/10/2009-2-kury-brandenstein.pdf .

42. Hesse-Biber, Sharlene Nagy ir Leavy Patricia. *The practice of qualitative research.* CA: Sage, 2010, 1-432.
43. Jocytė, Indrė, ir Venslovaitė Indrė. „*Res judicata* principas teismų praktikoje". *Teisės apžvalga* 1, 15 (2017): 113-120, https://www.vdu.lt/cris/bitstream/20.500.12259/34001/1/ISSN2029-4239_2017_N_1_15.PG_113-120.pdf .
44. Kamenecka-Usova, Marina. „Mediation for resolving family disputes", *SHS Web of Conferences* 30 (2016): 1-4, https://www.researchgate.net/publication/308134271_Mediation_for_resolving_family_disputes .
45. Kaminskienė, Natalija, Račelytė Daiva, Tvaronavičienė Agnė, MienkowskaNorkienė Renata, Atutienė Eglė, Štaraitė-Barsulienė Gerda, Saudargaitė Ieva, Uscila Rokas, Banys Aurimas, Langys Egidijus, Pečkys Vidas, Špokas Edvardas, Čiuladienė Gražina, ir Aleknonis Gintaras. Mediacija. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2013.https://repository.mruni.eu/bitstream/handle/007/16924/9789955195672.pdf?sequence=1&isAllowed=y .
46. Kaminskienė, Natalija, Sondaitė Jolanta, Tvaronavičienė Agnė, Račelytė Daiva, Langys Egidijus, ir Intė Odeta. Mediatoriaus vadovas. Vilnius: Lietuvos Teisingumo ministerija, 2019.
47. Kaminskienė, Natalija, Tvaronavičienė Agnė, Čiuladienė Gražina. Lietuvos advokatų požiūrio į taikų ginčų sprendimą ir mediaciją tyrimas. *Socialinių mokslų studijos* 8, 1 (2016): 44-62. https://intranet.mruni.eu/upload/iblock/aa1/N8-1-03%C4%8Ciuladiene .pdf
48. Kardelis, Kęstutis. *Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai: vadovėlis*. Šiauliai: Lucilijus, 2007, 1-400.
49. Kardelis, Kęstutis. *Mokslinių tyrimų metodologija ir tyrimai*. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos centras, 2016, 1-488.
50. Kirkutis, Mykolas ir Višinskis, Vygintas. „Antstolių institucinės veiklos pokyčiai". *Lietuvos teisė 2020 Esminiai pokyčiai II dalis* (2020): 60-79. https://etalpykla.lituanistikadb.lt/object/LT-LDB-0001:J.04~2018~1525697543757/J.04~2018~1525697543757.pdf .
51. Klasinskaitė, Arneta ir Čiuladienė Gražina. „Artimoje aplinkoje įvykusių smurtinių konfliktų mediacija: mediatorių patirtys". *Socialinis darbas* 18, 1 (2020): 80-97,

https://repository.mruni.eu/bitstream/handle/007/16506/5414-12297-1-SM.pdf?sequence=1&isAllowed=y .

52. Kvale, Steinar. *Doing interviews.* Thausant Oaks, CA: Sage, 2007, 1-160.
53. Lund, Mary Elizabeth. „A Focus on Emotion in Mediation Training“. *Family Court Review* 38, 1 (2000): 62-68, 10.1111/j.174-1617.2000.tb00558.x .
54. Maclean, Mvis. „Family mediation: alternative or additional dispute resolution?“. *Journal of Social Welfare & Family Law*, 32/2 (2010): 105-106. https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/09649069.2010.506306 .
55. Michailovič, Ilona. „Kai kurie smurto šeimoje problematikos aspektai.“ *Teisė*, (2012): 26-40, https://epublications.vu.lt/object/elaba:4573775/.
56. Michailovič, Ilona. „Mediacijos galimybės baudžiamojoje justicijoje priėmus nuosprendį“. Iš Bausmių taikymo ir vykdymo tarptautinis palyginimas, tendencijos ir perspektyvos Lietuvoje: recenzuotų mokslinių straipsnių rinkinys, Gintautas Sakalauskas. Vilnius: Žara, 2017, 181-194.
57. Mienkowska-Norkienė, Renata. „Inequality in divorse mediation-reasons, manifestations and ways to avoid it. Lessons for Lithuania“. *Socialinis darbas* 11, 1 (2012): 119–130, https://repository.mruni.eu/handle/007/11488 .
58. Moloney, Lawrie. „Family mediation: Confidence, culture and cooperation“. *Journal Of Family Studies*, 17, 3, (2011): 178-185, https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/13229400.2011.11004077 .
59. Morris, Megan, ir Halford Kim. „Family mediation: A Guide for Family Therapists“, *Australian and New Zeland Journal of Family Therapy*, 35, (2014): 479-492, https://www.researchgate.net/publication/269727819_Family_Mediation_A_Guide_for_Family_Therapists .
60. Pelican, Christa. „Victim-offender mediation in domestic violence cases-a research report“. *Theories Methods Aplications*, 3, 1 (2002): 1-20, file:///C:/Users/Ivona/Downloads/Victim-Offender-Mediation_in_Domestic_Violence_Cas.pdf .
61. Pelikan, Christa. „On the Efficacy of Victim – Offender – Mediation in Cses of Parthner ship Violence in Austria, or: Men Don’t Get Better, But women Get Stronger: Is it Still True?“. *European Journal Crim Policy Res* 16, 1 (2010): 49-67, https://www.researchgate.net/publication/227286760_On_the_Efficacy_of_Victim-Offen

der-Mediation_in_Cases_of_Partnership_Violence_in_Austria_or_Men_Don't_Get__Better_But_Women_Get_Stronger_Is_it_Still_True .

62. Poitras, Jean. „The Paradox of Accepting One's Share of Responsibility in Mediation". *Negotiation Journal*, 23, (2007): 267-282, https://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1571-9979.2007.00143.x .
63. Pranka, Darius ir Gelžinytė Virginija. *Baudos bausmės keitimo į kitas bausmes tvarka ir jos tobulinimo galimybės*. Mokslo studija, Vilnius, 2018. https://teise.org/wp-content/uploads/2019/01/Baudos-kaip-kriminalin%C4%97s-....pdf.
64. Retzinger, Suzane, ir Scheff Thomas. „Emotion, alienation, and narratives: Resolving intractable conflict. Mediation Quarterly" *Conflict resolution quarterly* 18, 1 (2000): 71-71-85. https://doi.org/10.1002/crq.3890180107.
65. Roberts, Marian. *Mediation in Family Disputes: Principles of Practice*. Aldershot, Hants, England: Ashgate Publishing Ltd, 2008, 1-352, www.tandfebooks.com/doi/previewpdf/10.4324/9781315594620 .
66. Silvestri, Elisabetta „Recent Reforms of Italian Civil Procedure (or "The Road to Hell is Paved with Good Intentions")". *Russian Journal of Comparative Law*, 2, 8, (2016):102–106, https://oaji.net/articles/2016/2105-1469701713.pdf .
67. Sondaitė, Jolanta ir Molė Sandra. „Teismo mediatorių požiūris į teisminės mediacijos praktiką". *Socialinis darbas* 17(2), (2019): 191-208, https://repository.mruni.eu/handle/007/16014 .
68. Sondaitė, Jolanta. „Mediacijos stilių lyginamoji analizė". *Socialinis darbas* 3, 2, (2004): 114-118, https://repository.mruni.eu/handle/007/13137?show=full .
69. Sondaitė, Jolanta. „Šeimos mediacija; užsienio šalių patirtis".*Socialinis darbas* 5 ,2 (2006): 24-28, https://repository.mruni.eu/handle/007/13249?show=full&localeattribute =lt.
70. Stauskienė, Egidija. „*Skubiai vykdytinų teismo sprendimų instituto taikymo problemos*". *Jurisprudencija* 69(61) (2005): 39-46. file:///C:/Users/Ivona/Downloads/3052-6429-1-SM%20(2).pdf .
71. Stauskienė, Egidija. „Teisinių santykių subjektai vykdymo procese". *Jurisprudencija* 7, 109, (2008): 39-40, https://ojs.mruni.eu/ojs/jurisprudence/article/view/2558
72. Stevenson, Marion. „Family Mediation: Working to Support Separated Families". Iš Mediation in context, Marian Liebmann. London and Philadelphia: Jessica Kingsley

Publishers, 2000, 1-258. http://www.8-926-145-87-01.ru/wp-content/uploads/2014/07/Marian_Liebmann_Sue_Bowers_Mark_Bitel_MediatioBookZZ.org_.pdf .

73. Stripeikienė, Janina. „Vaiko interesus atitinkantis teisingumas: samprata, prielaidos ir kai kurie probleminiai aspektai“. *Jurisprudencija* 28, 1, (2021): 33-51, https://ojs.mruni.eu/ojs/jurisprudence/article/view/6611 .
74. Sullian, Mark. „Family Law Mediation: The Master Checklist“. *American Journal Of Family Law*, 30, 1 (2016): 1-10, https://www.divorcesource.com/ds/northcarolina/family-law-mediation-the-master-checklist-3160.shtml .
75. Šap, Valija ir Sondaitė, Jolanta. „Subjektyvus tėvų atstūmimo išgyvenimas (tėvų perspektyva): kokybinė analizė“. *Tiltai* 3 (2012) :173-182, https://www.researchgate.net/publication/263653383_Subjektyvus_tevu_atstumimo_isgyvenimas_tevu_perspektyva_kokybine_analize .
76. Štaraitė-Barsulienė, Gerda. „Mediacijos notaro veikloje taikymo galimybės ir teisinio reguliavimo Lietuvoje tobulinimo kryptys“ (daktaro disertacija, Mykolos Romerio universitetas, 2018), 118-119, https://repository.mruni.eu/handle/007/15198
77. Tamošiūnienė, Egidija, ir Kudinavičiūtė-Michailovienė Inga. *Šeimos bylų nagrinėjimo ir teismo sprendimų vykdymo ypatumai*. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas. 2013.
78. Tucker, Joan S., Edelen Maria Orlando ir Huang Wenjing. „Efectiveness of Parent – Child mediation in improving family functioning and reducing adolescent problem behavior: results from a pilot randomized controlled trial“. *Youth Adoledc* 46, 3 (2017): 505-515, https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC4942407/ .
79. Tvaronaivičienė, Agnė ir Milius Vaidas. „Mediacijos taikymas ikiteisminio administracinių ginčų nagrinėjimo stadijoje: prielaidos ir sąlygos taikesniam procesui“. *Lietuvos teisė 2020 Esminiai pokyčiai* (2020): 34–44, https://repository.mruni.eu/bitstream/handle/007/17273/Lietuvos_teis%C4%97_II_dalis-3646.pdf?sequence=1&is%20Allowed=y .
80. Tvaronavičienė, Agnė, ir Intė Odeta. „Privalomoji mediacija šeimos ginčuose Lietuvoje: modelis ir pirmųjų taikymo metų patirtis“. Iš ADR – lokalne rozwiązania w kontekscie globalnym, Tabernacka, Magdalena, Lino Orrico Pasquale, Tvaronavičienė Agnė, Intė Odeta, Alcaide Carlos Villagrasa, Uscila Rokas, Jańczuk Magdalena, Marika, Piwowarczyk, Trnka Krzysztof, 1-198, Wroclaw: Uniwersytet Wroclawski, 2021, http://repozytorium.uni.wroc.pl/Content/133538/PDF/04_Rozdzial_3_a.pdf.

81. Tvaronavičienė, Agnė, ir Kaminskienė Natalija, „Privalomoji mediacija šeimos ginčuose". *Lietuvos teisė 2019: esminiai pokyčiai* (2019): 52-58, https://repository.mruni.eu/bitstream/handle/007/16251/2019%20Teise_2.2._Tvaronavic%20iene%20,%20Kaminskiene%20.pdf?sequence=1 .
82. Tvaronavičienė, Agnė, ir Kaminskienė Natalija. „Teisminės mediacijos taikymas administracinėje justicijoje". *Lietuvos teisė 2019 Esminiai pokyčiai* (2019): 29–33. https://repository.mruni.eu/bitstream/handle/007/16248/2019%20Teise_1.4._Tvaronavic%20iene%20,%20Kaminskiene%20.pdf?sequence=1.
83. Višinskis, Vigintas, ir Stauskienė, Egidija. „Teismo išduodami vykdomieji dokumentai". *Jurisprudencija* 11, 101 (2007):58-65, file:///C:/Users/Ivona/Downloads/%23%23common.file.namingPattern%23%23%20(12).pdf .
84. Višinskis, Vigintas. „Raginimas įvykdyti sprendimą", *Jurisprudencija* 103, 1 (2008): 22-29. https://ojs.mruni.eu/ojs/jurisprudence/article/view/2629.
85. Zaksaitė, Salomėja, ir Garalevičius Zigmas. „Teisminės ir neteisminės šeimos ginčų mediacijos galimybės". *Teisės problemos* 4, 66 (2009): 70-108, https://teise.org/wp-content/uploads/2016/10/2009-4-zaksaite-garalevicius.pdf .
86. Žalnieriūnas, Linas ir Girdenis Tomas. „Vengimo išlaikyti vaiką probleminiai kvalifikavimo aspektai ir alternatyvūs normai instrumentai". *Jurisprudencija* 20, 2, (2013): 707-723, https://ojs.mruni.eu/ojs/jurisprudence/article/view/978 .
87. Žemkauskas, Marius, Kirkutis Mykolas ir Višinskis Vigintas. „Bendrųjų civilinio proceso principų taikymas vykdymo procese". *Jurisprudencija* 27, 2 (2020): 508-529; https://ojs.mruni.eu/ojs/jurisprudence/article/view/6371 .
88. Žydžiūnaitė, Vilma. *Tyrimo dizainas: struktūra ir strategijos. Mokomoji knyga.* Kaunas: Technologija, 2007, 1-103.

Teismų praktika:

100. „Europos Žmogaus Teisių Teismo 1994 m. gegužės 26 d. sprendimas byloje Keegan v. Ireland, Nr. 290''. ECHR. Žiūrėta 2022 m. balandžio 3 d. http://www.hrcr.org/safrica/childrens_rights/keegan_ireland.html .
101. „Europos žmogaus teisių teismo 1996 m. rugpjūčio 7 d. sprendimas byloje Johansen v. Norway, Nr. 17383 (1996)". UCC. Žiūrėta 2022 m. kovo 13 d.

https://www.ucc.ie/en/media/academic/law/childlawclinic/ECHRFamilyReunificationinCareCasesUpdated12September2019.pdf .

102.„Europos Žmogaus Teisių Teismo 2000 m. gegužės 27 d. sprendimas byloje Nuutinen v. Finland, Nr. 32842/96“. ECHR. Žiūrėta 2022 m. balandžio 6 d. https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-58736%22]} .

103.„Europos Žmogaus Teisių Teismo 2000 m. gegužės 27 d. sprendimas byloje Nuutinen v. Finland, Nr. 32842/96“. ECHR. Žiūrėta 2022 m. balandžio 6 d. https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-58736%22]} .

104.„Europos Žmogaus Teisių Teismo 2003 m. gegužės 26 d. sprendimas byloje *Maire prieš Portugaliją* Nr. 48206/99“ ECHR Žiūrėta 2022 m. balandžio 6 d. https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-61184%22]} .

105.„Europos Žmogaus Teisių Teismo 2005 m. gruodžio 15 d. sprendimas byloje byla *Keradžidč prieš Kroatija* Nr. 35030/04“. ECHR. Žiūrėta 2022 m. balandžio 6 d. https://www.incadat.com/en/case/819 .

106.„Europos Žmogaus Teisių Teismo 2005 m. rugsėjo 13 d. sprendimas byloje *H.N. prieš Lenkiją* Nr. 77710/01“. ECHR. Žiūrėta 2022 m. balandžio 6 d, https://www.incadat.com/en/case/811.

107. „Europos Žmogaus Teisių Teismo 2010 m, balandžio 20 d. sprendimas byloje *Z. v. Poland,* Nr. 34694/06“. Žiūrėta 2022 m. balandžio 3 d. https://www.legislationline.org/download/id/4146/file/CASE%20OF%20Z.%20v.%20POLAND_2010_en.pdf.

108.„Europos Žmogaus Teisių Teismo 2011 sausio 25 d. sprendimas byloje *Płaza v. Lenkija*, Nr. 18830/07“. ECHR. Žiūrėta 2022 m. kovo 21 d. http://www.aimjf.org/storage/www.aimjf.org/Jurisprudence_CEDU/CASE_OF_PLAZA_v._POLAND.pdf.

109.„Europos Žmogaus Teisių Teismo 2015 m. sausio 15 d. sprendimas byloje *Kuppinger v. Vokietija*, Nr. 62198/11“. ECHR. Žiūrėta 2022 kovo 13 d. https://www.doev.de/wp-content/uploads/2015/Leitsaetze/08/E_0201.pdf .

110. „Europos Žmogaus Teisių Teismo 2016 m. rugsėjo 28 d. sprendimas byloje Malec v. Poland, Nr. 28623/12’’. ECHR. Žiūrėta 2022 m. balandžio 3 d. https://www.familylawweek.co.uk/site.aspx?i=ed161591.

111.„Europos Žmogaus Teisių Teismo 2012 m. sausio 10 d. sprendimas peticijos byloje *Cristescu v Romania*, Nr. 13589/07“. ECHR.

http://hudoc.echr.coe.int/app/conversion/docx/pdf?library=ECHR&id=001-150552&filename=CRISTESCU%20v.%20ROMANIA.pdf&logEvent=False .

112.,,Europos Žmogaus Teisių Teismo 2016 m. sausio 19 d. sprendimas byloje G. B. v. Lithuania, Nr. 36137/13''. ECHR. Žiūrėta 2022 m. balandžio 3 d. https://www.familylaw.co.uk/news_and_comment/gb-v-lithuania-application-no-36137-13.

113.,,Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. gruodžio 20 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-605/2012". www.eteismai.lt. Žiūrėta 2022 m. kovo 23 d. https://eteismai.lt/byla/124964203211504/3K-3-605/2012 .

114.,,Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. spalio 24 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-454/2014". www.eteismai.lt. Žiūrėta 2022 m. kovo 22 d. https://eteismai.lt/byla/144828485711508/3K-3-454/2014.

115.,,Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. lapkričio 11 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-574-421/2015. www.eteismai.lt. Žiūrėta 2022 m. balandžio 6 d. https://eteismai.lt/byla/5085012400655/3K-3-574-421/2015 .

116.,,Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. spalio 24 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-454/2014". www.eteismai.lt. Žiūrėta 2022 m. balandžio 4 d. https://eteismai.lt/byla/144828485711508/3K-3-454/2014.

117. ,,Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. vasario 3 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-16-706/2016". www.eteismai.lt. Žiūrėta 2022 m, balandžio 4 d. https://eteismai.lt/byla/152438112284953/3K-3-16-706/2016 .

118.,,Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. vasario 3 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-16-706/2016". www.etaismai.lt. Žiūrėta 2021 m. gruodžio 5 d. https://eteismai.lt/byla/152438112284953/3K-3-16-706/2016 .

119.,,Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. vasario 3 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-16-706/2016". www.eteismai.lt. Žiūrėta 2022 m. balandžio 4. https://eteismai.lt/byla/152438112284953/3K-3-16-706/2016.

120.,,Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. vasario 3 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-16-706/2016". www.eteismai.lt. Žiūrėta 2022 m. balandžio 4 d. https://eteismai.lt/byla/152438112284953/3K-3-16-706/2016 .

121.„Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. vasario 28 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-35-969/2020“. www.etaismai.lt. Žiūrėta 2022 m. balandžio 4 d. https://eteismai.lt/byla/133709467162911/3K-3-35-969/2020?word=ck%20479 .

122.„Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. kovo 3 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-157-916-2021“. www.teismai.lt. Žiūrėta 2022 kovo 22 d. http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska /paieska.aspx?card_id=B6C8684F-1240-45AB-B5D3-FFFFFDA4A6E8.

123.„Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2011 m. balandžio 14 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-139/2011“. www.etaismai.lt. Žiūrėta 2022 m. balandžio 4 d. https://eteismai.lt/byla/63743297217279/2K-139/2011.

124.„Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2012 m. gruodžio 10 d. nutarimas Nr. 44/2010“. LRKT. Žiūrėta 2022 m. balandžio 6 d. https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta136/content .

125.„Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2013 m. liepos 5 d. nutarimas Nr. 14/2010“. LRKT. Žiūrėta 2022 m. balandžio 6 d. https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta92/content .

126.„Europos Žmogaus Teisių Teismo 2011 m. balandžio 12 d. sprendimas byloje Gluhakovič v. Croatia, Nr. 33351/20’’. ECHR. Žiūrėta 2022 m. balandžio 3 d. https://hudoc.echr.coe.int/fre#{%22itemid%22:[%22001-215180%22]} .

127.„Europos Žmogaus Teisių Teismo 2011 m. rugsėjo 27 d. sprendimas byloje Diamante and Pelliccioni v. San Marino, Nr. 32250/08’’. ECHR. Žiūrėta 2022 m. balandžio 3 d. https://jurinfo.jep.gov.co/normograma/compilacion/docs/pdf/CASE%20OF%20DIAMANTE%20AND%20PELLICCIONI%20v.%20SAN%20MARINO.PDF.

Kiti šaltiniai:

128.„Apžvalgos dėl Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos teritorinių vaiko teisių apsaugos skyrių praktikos ir veiksmų vykdymo procese patvirtinimo 2019 m. gruodžio 31 d. Nr. BV-374“. https://www.antstoliurumai.lt/. Žiūrėta 2022 m. balandžio 6 d. https://www.antstoliurumai.lt/lt/teises-aktai.

129.„Dėl Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimo kodekso nuostatų taikymo 2018 m. balandžio 3 d. Nr. 6-215“. www.vaikoteises.lt. Žiūrėta 2022 m. balandžio 6 d.

https://vaikoteises.lt/media/file/2018-04-03%20Nr.%206-215D%C4%96L%20LIETUVOS%20RESPUBLIKOS%20ADMINISTRACINI%C5%B2%20NUSI%C5%BDENGIM%C5%B2%20KODEKSO%20NUOSTAT%C5%B2%20TAIKYMO.pdf .

130.„L'huissier de justice: ses activité“. Site Chambre Nationale des Huissiers de Justice. Žiūrėta 2022 m. balandžio 6 d. https://www.service-public.fr/particuliers/vosdroits/F2158

131.„Lietuvos Antstoliai Facebook paskelbti duomenys“. Lietuvos antstoliai facebook paskyra. Žiūrėta 2022 m. sausio 13 d., https://www.facebook.com/lietuvosantstoliai/photos/a.246740722518157/1130601554132065/ .

132.„Lietuvos antstolių rūmų veiklos ataskaita 2021 m.“. https://www.antstoliurumai.lt/. Žiūrėta 2021 m. gegužės 25 d. https://www.antstoliurumai.lt/index.php?id=2782.

133.„Lietuvos Respublikos mediatorių sąrašas“. VGTPT. Žiūrėta 2022 m. balandžio 4 d. https://vgtpt.lrv.lt/lt/advokatu-mediatoriu-ir-psichologu-sarasai/lietuvos-respublikos-mediatoriu-sarasas-2.

134.„Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos 2020 metų veiklos ataskaita.“. https://vaikoteises.lt/. Žiūrėta 2021 m. balandžio 8 d. https://vaikoteises.lt/veikla/veiklos-ataskaitos/metines-veiklos-ataskaitos/ .

135.„Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus įstaigos 2020 metų veiklos ataskaita“. http://vtaki.lt/. Žiūrėta 2021 m. gruodžio 21 d. http://vtaki.lt/lt/administracine-informacija/veiklos-ataskaitos .

136.„Mediation awareness programme for enforcement agents“. CEPEJ. Žiūrėta 2022 m. balandžio 6 d. https://rm.coe.int/cepej-2021-7-mediation-training-programmes-enforcement-agents-en/1680a2c2f8.

137.„Teisminės mediacijos komisijos 2020 m. veiklos ataskaita“. www.teismai.lt. Žiūrėta 2022 m. sausio 4 d. https://www.teismai.lt/data/public/uploads/2021/03/tmk-ataskaita2020.pdf .

138. „Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos 2019 metų veiklos ataskaita“. www.lrv.lt. Žiūrėta 2022 m. sausio 4 d. https://tm.lrv.lt/uploads/tm/documents/files/TM%202019%20metu%20veiklos%20ataskaita.pdf .

139.„Mediation Development: Ensuring implementation of the CEPEJ Guidelines on mediation“. COE. Žiūrėta 2022 m. balandžio 6 d. https://rm.coe.int/mediation-development-toolkit-ensuring-imple-mentation-of-the-cepejgui/16808c3f52.

140. „Metai su mediacija: trečdalis šeimų ginčus išsprendžia taikiai“. Lietuvos Respublikos teisingumo ministerija. Žiūrėta 2022 m. sausio 10 d. https://tm.lrv.lt/lt/naujienos/metai-su-mediacija-trecdalis-seimu-gincus-issprendzia-taikiai .

141.„2021 m. gegužės 24 d. Lietuvos Antstoliai *Facebook* paskelbti duomenys“ Lietuvos antstoliai facebook paskyra. Žiūrėta 2021 m. gegužės 25 d. https://www.facebook.com/lietuvosantstoliai/photos/a.246740722518157/1044402812751940 .

142. Maslauskaitė, Aušra, Tereškinas Artūras, Baublytė Marė, Kudinavičiūtė-Michailovienė Inga, Stankūnienė Vlada. *Kiek vaikų gyvena skyriumi nuo vieno iš tėvų Lietuvoje?*. Kaunas: Vytauto Didžiojo universitetas. Informacinis biuletenis Nr. 4, 2017, 1-7, https://www.vdu.lt/cris/entities/publication/2551c840-76b9-4575-a742-1e3c8b156900/details.

143.*Guidelines for a better implementation of the existing Council of Europe's Recommendation on enforcement*. CEPEJ. Žiūrėta 2022 m. balandžio 6 d. https://rm.coe.int/16807473cd .

144.Leca, Christophe. „La place des Huissiers de Justice dans le processus de médiation“. www.eurojuris.fr. Žiūrėta 2022 m. balandžio 6 d. https://www.eurojuris.fr/articles/la-place-des-huissiers-de-justice-dans-le-processus-de-mediation-1054.htm.

145.Andrieux, Francoise. „La médiation post judiciaire“. 22nd International Congress of Judicial Officers, Madrid, 2–5 June, 2015. https://uihj.com/archive-uihj/fr/ressources/21648/35/andrieux_-_w1p1.pdf .

146.Sagatys, Gediminas. „Augant suvokimui apie tėvų lygiateisiškumą bus grįžta prie tinkamiausio vaiko gyvenamosios vietos modelio paieškų“. Lietuvos teismai. žiūrėta 2022 m. balandžio 6 d. https://www.lat.lt/g.-sagatys-augant-suvokimui-apie-tevu-lygiateisiskuma-bus-grizta-prie-tinkamiausio-vaiko-gyvenamosios-vietos-modelio-paiesku/1099

147.Lachkar, Jean – Daniel. „Les huissiers de justice s'engagent dans la médiation“. Site de la Chambre Nationale des Huissiers de Justice. Žiūrėta 2022 m. balandžio 6 d., https://www.village-justice.com/articles/huissiers-justice-engagent-mediation,13468.html .

148. Lietuvos Respublikos Vyriausybės kanceliarija. *Mokslo ir studijų stebėsenos ir analizės centras. Psichologų veiklos situacijos ir poreikių analizė.* Vilnius: Mosta, 2019, 1-25. Žiūrėta 2022 m. balandžio 6 d. http://www.psichologusajunga.lt/lps/admin/spaw2/uploads/files/Psichologai_problem%C5%B3+analiz%C4%97_2019.07.30.pdf.

149. Nacionalinė teismų administracija. "Lietuvos teismai. Veiklos rezultatai 2021 m." Žiūrėta 2022 m. kovo 29 d. https://www.teismai.lt/data/public/uploads/2022/03/teismai2022.pdf.

150. Van den Oever „*V. Linksom of rechtsom: de gerechtsdeurwaarder als mediator*" (Gerechtsdeurwaarder, 2010), 1-32. https://www.kbvg.nl/cms/public/files/Publicaties/de%20Gerechtsdeurwaarder/2010-gerechtsdeurwaarder-nr2-4eproef.pdf?bd306d0509 .

151. Birnbaum, Rachel. „Research report: The Voice of the Child in Separation/Divorce Mediation and Other Alternative Dispute Resolution Processes: A Literature Review", Justice, žiūrėta 2022 m. balandžio 6 d. https://www.justice.gc.ca/eng/rp-pr/fl-lf/divorce/vcsdm-pvem/index.html.

152. Rosenberg, Steven. „Real Litigators Don't Eat Quiche And Other Myths About Mediation", Mediate, žiūrėta 2022 m. balandžio 6 d., https://www.mediate.com/articles/rosen.cfm.

153. „Comparative study on enforcement procedures of family rights" T.M.C. ASSER institute, 1-162. Žiūrėta 2022 m. kovo 31 d., http://www.jafbase.fr/docUE/study_family_rights_synthesis_report_en.pdf.

154. Lisanne, Drost, Birgitt Haller, Veronika Hofinger, Tinka van der Kooij, Katinka Lünnemann, Annemieke Wolthuis „*Comparaive Report „Restorative Justice in Cases Domestic Violence: Best practice examples between increasing mutual understanding and awareness of specific protection needs*". 1-38, Criminal Justice system. Žiūrėta 2022 m. kovo 31 d.. https://www.unodc.org/e4j/data/_university_uni_/restorative-justice-in-cases-of-domestic-violence--best-practice-examples-between-mutual-understanding-and-awareness-of-specific-protection-needs.html?lng=en.

155. „Décret n° 2011-1173 du 23 septembre 2011 portant diverses dispositions relatives à certaines professions judiciaires et juridiques réglementées". https://www.legifrance.gouv.fr/. Žiūrėta 2022 m. sausio 14 d. https://www.legifrance.gouv.fr/jorf/id/JORFTEXT000024584361 .

156.„The Implementation of the Mediation Directive 29 November 2016“. European Parliament Žiūrėta 2022 m. kovo 4 d. https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2016/571395/IPOL_IDA%282016%29571395_EN.pdf .

Bukovska I. (2022). *Mediacijos taikymo vykdymo procese ginčuose dėl vaiko galimybės* (magistro baigiamasis darbas), Vilnius: Mykolo Romerio universitetas

ANOTACIJA

Magistro baigiamajame darbe analizuojamos mediacijos taikymo vykdymo procese ginčuose dėl vaiko galimybės. Nustatyta, kad priverstinio vykdymo priemonių ir teisinių pasekmių taikymo nepakanka išspręsti vykdymo procese ginčuose dėl vaiko, kylančių problemų, reikia sudaryti galimybę ginčo šalims pasinaudoti alternatyvia vykdymo procesui priemone – mediacija. Kokybinio tyrimo metu atskleistas poreikis taikyti mediaciją vykdymo procese ginčuose dėl vaiko, ypatingai nepiniginio pobūdžio ginčuose. Teisinis reguliavimas sudaro tinkamas prielaidas ginčo šalims spręsti ginčą dėl vaiko vykdymo procese tik esant išreikštai šalių valiai. Identifikuotos mediacijos taikymo vykdymo procese ginčuose dėl vaiko tobulintinos sritys ir galimos mediacijos taikymo problemos. Atsižvelgiant į tai, pateikiami pasiūlymai dėl mediacijos plėtros vykdymo procese ginčuose dėl vaiko.

Raktiniai žodžiai: vykdymo procesas, ginčai dėl vaiko, mediacija.

Bukovska I. (2022). *Possibilities of application of mediation in the enforcement process in disputes concerning a child* (Master Thesis), Vilnius: Mykolas Romeris University

ANNOTATION

The Master‘s thesis analyses the possibilities of application of mediation in the enforcement process in disputes concerning a child. It has been identified that the application of enforcement measures and legal consequences is not sufficient to resolve problems in the enforcement process in disputes concerning a child, it is necessary to enable the parties of dispute to use an alternative means to the enforcement process- mediation. In the cause of qualitative research the need to apply mediation in enforcement process in disputes concerning a child, especially in disputes of a non-monetary nature was disclosed. Legal regulation creates suitable assumptions for the parties to resolve a dispute concerning a child in enforcement process only if the will of the parties has been expressed. Areas for improvement in the application process of mediation in disputes concerning a child and possible problems in the application of mediation has been identified. With respect to this, suggestions were made for the development of mediation enforcement process in dispute concerning a child.

Keywords: enforcement process, disputes concerning a child, mediation.

Bukovska I. (2022). *Mediacijos taikymo vykdymo procese ginčuose dėl vaiko galimybės* (magistro baigiamasis darbas), Vilnius: Mykolo Romerio universitetas

SANTRAUKA

Magistro baigiamojo darbo tema – mediacijos taikymo vykdymo procese ginčuose dėl vaiko galimybės.

Atsižvelgiant į šią temą išsikeltas tikslas – išanalizuoti ir įvertinti mediacijos taikymo poreikį ir galimybes vykdymo procese, vykdant teismo sprendimus vaiko atžvilgiu bei pateikti pasiūlymus dėl mediacijos plėtros vykdymo procese ginčuose dėl vaiko. Šiam tikslui pasiekti darbe išsikelti trys uždaviniai: nustatyti teismo sprendimų, priimtų vaiko atžvilgiu, vykdymo probleminius aspektus; atskleisti mediacijos taikymo ginčuose dėl vaiko teisines prielaidas ir sąlygas vykdymo procese; ištirti ekspertų požiūrį į mediacijos taikymo vykdymo procese ginčuose dėl vaikų galimybes, privalumus ir trūkumus bei problematiką.

Magistro baigiamąjį darbą sudaro trys dalys. Pirmojoje dalyje analizuojami teismo sprendimų, priimtų dėl vaiko, nevykdymo teisines pasekmes, su kokiomis problemomis susiduriama vykdymo procese ginčuose dėl vaiko ir kaip jų galima išvengti taikant mediaciją. Antrojoje darbo dalyje tyrinėjamos mediacijos taikymo vykdymo procese ginčuose dėl vaiko teisinės prielaidos ir sąlygos. Analizuoti pasirinktų užsienio valstybių taikomi mediacijos vykdymo procese ginčuose dėl vaiko modeliai. Trečiojoje dalyje atliekamas kokybinis tyrimas, siekiant atskleisti ekspertų požiūrį į mediacijos taikymo vykdymo procese ginčuose dėl vaiko poreikį, galimybes, privalumus ir trūkumus bei problematiką.

Magistro darbo pabaigoje pateikiamos jį apibendrinančios išvados, kuriose atskleidžiamos mediacijos taikymo vykdymo procese ginčuose dėl vaiko praktines ir teisinės prielaidos bei pateikiami pasiūlymai, dėl teisės aktų pakeitimo, papildymo siekiant užtikrinti mediacijos taikymą vykdymo procese ginčuose dėl vaiko.

Magistro baigiamo darbo pradžioje iškeltas ginamasis teiginys, kad mediacijos taikymas vykdymo procese ginčuose dėl vaikų sukurtų prielaidas užtikrinti geriausius vaiko interesus, tinkamai įgyvendinti tėvų valdžią bei išvengti priverstinio vykdymo ir kitų teismo sprendimo nevykdymo teisinių pasekmių, pasitvirtino.

Bukovska I. (2022). *Possibilities of application of mediation in the enforcement process in disputes concerning a child* (Master Thesis), Vilnius: Mykolas Romeris University

SUMMARY

The topic of the master's thesis is the possibilities of application of mediation in the enforcement process in disputes concerning a child.

The aim of this topic is to analyse and assess the need and possibilities of the application of mediation in enforcement process, executing court decisions in relation to a child, and to make proposals for the development of mediation in enforcement process in disputes concerning a child. In order to achieve this aim, three tasks were set: to identify problematic aspects of the enforcement of court decisions in relation to a child; to disclose the legal assumptions and conditions for the application of mediation in disputes concerning a child in the enforcement process; to analyse the models of selected foreign countries in the enforcement process of mediation in disputes concerning a child; to examine the views of experts on the possibilities, advantages and disadvantages and problems of the application of mediation in the process of enforcement in disputes concerning children.

The master's thesis consists of three parts. The first part analyses the legal consequences of non-enforcement of court decisions concerning a child, the problems encountered in enforcement proceedings in disputes concerning a child and how they could be avoided through mediation. The second part of the work examines the application of mediation in the process of enforcement in disputes concerning the child's legal assumptions and conditions. In the third part, a qualitative study is conducted in order to reveal the experts' views on the application, mediation, advantages and disadvantages of the application of mediation in disputes concerning the child, as well as the problematic issues.

At the end of the master's thesis, the conclusions summarizing it are presented, which reveal the practical and legal assumptions for the application of mediation in disputes concerning a child, and propose amendments to the legislation to ensure the application of mediation in disputes concerning a child.

The main hypothesis of this Master thesis that the application of mediation in the enforcement process in disputes concerning child would create legal preconditions to ensure the best interests of the the child, as well as to properly exercice parental care and avoid forced

execution and other legal consenquences of non-compliance with the Court’s decisions, has been confirmed.

PATVIRTINIMAS APIE ATLIKTO DARBO SAVARANKIŠKUMĄ

2022-04-16

Vilnius

Aš, Mykolo Romerio universiteto (toliau – Universitetas) Teisės mokyklos Privatinės teisės instituto Mediacijos programos

_____

(fakulteto / instituto, programos pavadinimas)

Studentė Ivona Bukovska

_____,

(vardas, pavardė)

patvirtinu, kad šis rašto darbas / bakalauro / magistro baigiamasis darbas

„Mediacijos taikymo vykdymo procese ginčuose dėl vaiko galimybės“:

1. Yra atliktas savarankiškai ir sąžiningai;
2. Nebuvo pristatytas ir gintas kitoje mokslo įstaigoje Lietuvoje ar užsienyje;
3. Yra parašytas remiantis akademinio rašymo principais ir susipažinus su rašto darbų metodiniais nurodymais.

Man žinoma, kad už sąžiningos konkurencijos principo pažeidimą – plagijavimą studentas gali būti šalinamas iš Universiteto kaip už akademinės etikos pažeidimą.

Ivona Bukovska Vardas, pavardė, parašas

PRIEDAI

INTERVIU KLAUSIMAI EKSPERTAMS

Gerbiamas Respondente, esu Mykolo Romerio universiteto mediacijos programos magistrantė Ivona Bukovska, rengianti magistro baigiamąjį darbą tema „Mediacijos taikymo vykdymo procese ginčuose dėl vaiko galimybės“. Empirinio tyrimo atlikimui iškeltas tikslas - ištirti ekspertų požiūrį į mediacijos taikymo vykdymo procese ginčuose dėl vaikų galimybes, privalumus ir trūkumus bei problematiką. Norint pasiekti šį tikslą, Jūsų, kaip savo srities profesionalo, dalyvaujančio valstybės politikos formavime ar įgyvendinime priverstinio vykdymo ir mediacijos srityse, nuomonė bei požiūris į tiriamąjį reiškinį yra ypač reikšmingas. Interviu metu gauti atsakymai į pateiktis klausimus bus panaudoti formuluojant baigiamojo darbo išvadas bei teikiant pasiūlymus dėl tokio pobūdžio ginčų mediacijos gerinimo ir plėtojimo vykdymo procese.

Pažymėtina, kad tyrimo metu bus užtikrintas respondentų konfidencialumas.

Iš anksto dėkoju už sutikimą dalyvauti tyrime ir Jūsų skirtą laiką atsakant į pateiktus klausimus.

Interviu klausimai respondentams:

1. Kaip vertinate mediacijos taikymo vykdymo procese ginčuose dėl nepilnamečių vaikų poreikį? Pagrįskite nuomonę.
2. Kokie nevykdomi teismo sprendimai, susiję su nepilnamečiu vaiku (t. y., dėl vaiko perdavimo, bendravimo tvarkos, išlaikymo ir pan.), Jūsų nuomone, yra tinkami spręsti mediacijos būdu? Kodėl?
3. Kokius įžvelgiate privalumus taikant mediaciją vykdymo procese ginčuose dėl nepilnamečių vaikų?
4. Kokius įžvelgiate trūkumus taikant mediaciją vykdymo procese ginčuose dėl nepilnamečių vaikų?
5. Kaip vertinate, ar dabartinis teisinis reguliavimas sudaro tinkamas prielaidas ginčo šalims pasinaudoti mediacija, kai nevykdomi teismo sprendimai vaiko atžvilgiu? Kokios tai prielaidos? Ar jų pakanka? Pagrįskite nuomonę.
6. Kaip manote, kokiais būdais galima būtų skatinti ginčo šalis prieš kreipiantis į antstolį dėl teismo sprendimų, susijusių su nepilnamečiu, nevykdymo kreiptis į mediatorių?

7. Nurodykite, su kokiomis problemomis susiduriama taikant mediaciją vykdymo procese ginčuose dėl vaikų? Kokios priežastys tai lemia?
8. Kaip vertinate galimybę antstoliui teikti mediacijos paslaugą vykdymo procese ginčuose dėl vaikų? Kokias įžvelgiate problemines sritis ir jas nulemiančias priežastis?
9. Kaip vertinate Lietuvos antstolių rūmų iniciatyvą įteisinti privalomosios mediacijos sąlygą prieš antstoliui pradedant vykdymo procesą dėl teismo sprendime nustatytos bendravimo su vaiku tvarkos? Kokius įžvelgiate privalumus ir trūkumus bei problemas.